

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาแต่ละยุคแต่ละสมัยมีลักษณะและบทบาทเฉพาะของตนเอง ในอดีตสังคมไม่เปลี่ยนแปลงมาก การดำเนินการศึกษาก็จัดได้ง่าย แต่ในปัจจุบันการศึกษากับสังคมไทยอยู่ในระยะการเปลี่ยนแปลงอย่างมากและอย่างรวดเร็ว ฉะนั้นในการจัดการศึกษาก็จะต้องดำเนินการให้พร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลง เป็นหลักสำคัญ

การวางแผนที่ดีในการจัดการศึกษา จะต้องมีกำหนดจุดมุ่งหมายของการศึกษาว่าเราจะจัดการศึกษาไปเพื่ออะไร และมีวิธีการดำเนินการอย่างไร ซึ่งก็คือ แนวทางของปรัชญาการศึกษานั้นเอง การจัดการศึกษาในประเทศใดก็ตามถ้าไม่มีจุดที่จะยึดหรือปรัชญาการศึกษาที่แน่นอนก็ไม่มีทางที่จะทำให้เกิดความเจริญถึงขีดสุดได้เลย การเอาแบบอย่างการจัดการศึกษาของประเทศใดประเทศหนึ่งมาใช้โดยปราศจากการดัดแปลงแก้ไข ย่อมก่อให้เกิดปัญหาในอนาคต¹ ปรัชญาการศึกษานั้นไม่ใช่แบบแผนที่เป็นสากลที่จะนำไปใช้ได้ทุกท้องถิ่นทุกกาลสมัย ยิ่งในที่ต่างขมธรรมเนียบประเพณี ต่างวัฒนธรรม ต่างกาลสมัยกันแล้ว ยิ่งทำให้มีความแตกต่างกันออกไปมากขึ้น ดังนั้นประเทศไทยก็ควรมีปรัชญาการศึกษาของเราเอง เพราะปรัชญาการศึกษาเป็นเครื่องช่วยในการคิดหรือวิเคราะห์หาหลักการ วิธีการที่ดีเพื่อนำไปสู่แนวทางในการจัดการศึกษาที่ดีต่อไป แต่ข้อสำคัญการเวียนการสอนทางค่านปรัชญาการศึกษาในประเทศไทยนั้น มีน้อยมากทั้งงานเขียนและงานวิจัย ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจเป็นอย่างมากที่จะทำการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดทางปรัชญาการศึกษากับแบบการเรียนของนิสิตระดับบัณฑิตศึกษาคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ให้กว้างขึ้น ซึ่งการศึกษาค้นคว้าทางค่านปรัชญาการศึกษานั้น มีไว้เพื่อจกจำรูปแบบของการศึกษาของใครต่อใคร แต่เพื่อให้เห็นแก่นของการศึกษาและ

¹อุทัย เศรษฐานนท์, พื้นฐานการศึกษา (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2522), หน้า 104.

แก่นของการศึกษาและแก่นของปัญหาทางการศึกษา รวมทั้งให้ความคิดที่กว้างไกล เป็นตัวของตัวเอง และสามารถเห็นความสัมพันธ์ของประกอบต่าง ๆ ของการศึกษา¹ อย่างไรก็ตามเพื่อให้งานวิจัยเรื่องนี้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจะกล่าวถึงเอกสารและงานวิจัยตามลำดับดังนี้

ความหมายของปรัชญา

มีคำกล่าวว่า ถ้าจะพยายามตอบคำถามที่ว่า "ปรัชญาคืออะไร" คำตอบจะมีมากพอ ๆ กับจำนวนนักปรัชญา ที่เป็นเช่นนี้เพราะปรัชญามีขอบข่ายของเรื่องที่นักปรัชญาสนใจ ใคร่แสวงหาความจริงอย่างกว้างขวางและปรัชญามีลักษณะเป็นนามธรรม เป็นเรื่องเกี่ยวกับความคิดของบุคคล การที่เราจะให้ความหมายของคำว่า "ปรัชญา" ที่แน่นอนลงไปนั้นเป็นการยากแต่ก็มีนักปรัชญาแต่ละคน นักคิดแต่ละกลุ่มพยายามให้ความหมายของคำนี้ไว้อย่างต่าง ๆ กันมากมาย ซึ่งความหมายหนึ่งอาจเป็นที่ยอมรับของคนกลุ่มหนึ่ง แต่อาจไม่เป็นที่ยอมรับของคนอีกกลุ่มหนึ่งก็ได้ แต่ทั้งนี้ก็มีคำนิยามความว่าความหมายนั้นนิยามขึ้นอยู่กับการมองปรัชญาของแต่ละคน²

การที่จะทำให้เกิดความเข้าใจเบื้องต้นว่า "ปรัชญา" มีความหมายอย่างไรนั้นจะแยกพิจารณาเป็น 2 นัย คือ

1. ความหมายตามรูปศัพท์
2. ความหมายโดยอรรถ

1. ความหมายตามรูปศัพท์

คำว่า "Philosophy" ในภาษาอังกฤษนั้น ไพทาгорัส (Pythagoras) เป็นผู้เริ่มใช้คำนี้ก่อน มาจากภาษากรีกว่า Philosophia ซึ่งเป็นคำสนธิระหว่าง 2 คำ คือ Philos แปลว่า ความรัก ความสนใจ ความเลื่อมใส กับคำว่า Sophia ซึ่งแปลว่า ความรู้ ความสามารถ ความฉลาด ปัญญา เมื่อรวม 2 คำเข้าด้วยกันก็จะได้คำแปลว่า

¹ ศักดา ปรากฏประธานพร, ปรัชญาการศึกษาฉบับพื้นฐาน (กรุงเทพมหานคร: บารมีกานทิพิมพ์, 2523), หน้าคำนำ.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 3.

ความรักในความรู้ ความรักในความฉลาด หรือความรักในความปราดเปรื่อง (Love of Wisdom)¹ ความหมายตามรูปศัพท์ในภาษาอังกฤษเน้นที่ทัศนคติ นิสัย ความตั้งใจ และกระบวนการในการค้นหาความรู้ นักปรัชญาตามความหมายรูปศัพท์ภาษาอังกฤษจึงหมายถึง มุคคดที่สนใจแสวงหา อยากรู้ อยากเห็น และใฝ่หาความรู้²

ส่วนคำว่า "ปรัชญา" เป็นคำที่ระเจ้าวรวงศ์เชอกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ทรงบัญญัติขึ้นเพื่อใช้แทนคำว่า Philosophy ในภาษาอังกฤษ เป็นการบัญญัติศัพท์เพื่อให้มีคำที่จะใช้ภาษาไทย คำว่าปรัชญาเป็นคำในภาษาสันสกฤต ซึ่งตรงกับคำว่าปัญญาในภาษาบาลี คำนี้ประกอบด้วยรูปศัพท์ 2 คำ คือ ปร ซึ่งแปลว่า ไกล สูงสุด ประเสริฐ และคำว่า ญา แปลว่า รู้ เข้าใจ ความรู้ รวมความแล้ว ปรัชญาจึงแปลว่า ความรู้อันประเสริฐ เป็นความรอบรู้ รู้งว้างขวาง ตามความหมายตามรูปศัพท์ในภาษาไทยเน้นไปที่ตัวความรู้หรือผู้รู้ ซึ่งเป็นความรู้ที่กว้างขวาง ลึกซึ้งประเสริฐ³

ตามทัศนะที่โดยกมานี้จะช่วยให้เห็นความแตกต่างระหว่างความหมายของคำว่า Philosophy กับคำ ปรัชญา ถึงแม้จะมีความหมายตามรูปศัพท์ที่แตกต่างกันออกไปบ้าง แต่สิ่งที่มีร่วมกันอยู่อย่างหนึ่งก็คือ ความรู้ การใช้ปรัชญาแทนคำ Philosophy นั้นเป็นเพียงการกำหนดชื่อความหมายระหว่างสองภาษา โดยการอนุโลมเพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน

Philosophy ความรักในความรู้ อันเกิดจากความอยากรู้ เมื่อเกิดการอยากรู้ก็จะมี การสืบเสาะแสวงหาความจริงเกี่ยวกับเรื่องที่ต้องการ จนกระทั่งได้ความจริงอันเป็นที่สุด (Ultimate Reality) นั้นเป็น "การค้นคว้าหาทางที่จะพ้นไปจากความสงสัย" เป็นลักษณะของปรัชญาฝ่ายตะวันตกที่ผู้มีความรักและใฝ่หาความรู้จะได้รับการยกย่องเป็น Philosopher ส่วนปรัชญา ความรู้อันประเสริฐ นั้นเป็น "ความรู้ที่เกิดขึ้นภายหลังเมื่อสิ้น

¹ Harry Schofield, The Philosophy of Education : An Introduction (London: George Allen and Unwin, 1972), p.1.

² ไพฑูรย์ สีนลารัตน์, ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น, หน้า 2.

³ เรื่องเดียวกัน.

ความสงสัยแล้ว"¹ เป็นความหมายของปรัชญาฝ่ายตะวันออก ซึ่งล้วนแต่เป็นคำสอนหรือลัทธิทางศาสนา นั่นก็คือ เป็นคำตอบ (Final answers) อันเป็นสิ่งที่ผู้ที่ศรัทธายกย่องว่าเป็นสิ่งประเสริฐ หรือเป็นความรู้อันประเสริฐ และมุ่งไปในทางที่จะนำไปปฏิบัติเพื่อไถ่มนุษย์หลุดพ้นจากความชั่ว ความทุกข์ และนำไปสู่ความดีและความสุข ไม่ใช่เป็น "ความรู้เพื่อความรู้" หรือเน้นวิธีการค้นหา หรือวิธีการอธิบายความรู้นั้น ๆ ว่าเป็นสาระสำคัญอย่างเช่นลักษณะของปรัชญาฝ่ายตะวันตก²

2. ความหมายโดยอรรถ

การหาความหมายของปรัชญาโดยอรรถนี้ก็ไม่มี ความหมายที่แน่นอนตายตัว ถ้าเราจะพิจารณาโดยเนื้อหาแล้ว ปรัชญานั้นเป็นศาสตร์ของศาสตร์ทั้งหลายซึ่งหมายถึงว่าปรัชญาเป็นวิชาแม่บทของวิชาการแขนงอื่น ๆ และมีความสัมพันธ์กับวิชาทุก ๆ สาขาด้วย³ ฉะนั้นเมื่อความรู้ทุกอย่างก็เป็นปรัชญาหมด แต่เมื่อความรู้ในสาขาใดได้รับการพัฒนากว้างขวางและลึกซึ้งขึ้นมีคำตอบของตนเองชัดเจนก็จะแยกตัวเป็นวิชาหนึ่งต่างหากออกไป เช่น วิทยาศาสตร์เป็นวิชาที่แยกตัวออกไปจากปรัชญาเป็นวิชาแรก⁴ ส่วนที่เหลือเป็นเนื้อหาของปรัชญาในปัจจุบันจึงมีผู้กล่าวว่า ปรัชญานั้นไม่มีเนื้อหาของตนเอง แต่เป็นการนำเนื้อหาของวิชาต่าง ๆ มาวิเคราะห์

¹ สวามี สัตยานันทบุรี, ปราชญ์ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แพรวพิตยา, 2514), หน้า 3-5.

² บรรจง จันทรส, ปรัชญากับการศึกษา (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2522), หน้า 3.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 9.

⁴ กวี บุญเจือ, ปรัชญาสำหรับผู้เริ่มเรียน (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2519), หน้า 5.

สรุป รวมหาความสัมพันธ์และความหมายให้แก่ศาสตร์นั้น ๆ¹ หรืออาศัยความรู้จากศาสตร์ต่าง ๆ มาประกอบกันซึ่งกลายเป็นเนื้อหาของปรัชญาในปัจจุบัน

ปรัชญาในอีกลักษณะหนึ่ง เป็นวิธีการมองความรู้หรือปัญหาในทัศนะใหม่ ๆ ไม่ใช่เป็นการค้นพบความรู้ใหม่² แต่อาจจะพิจารณาได้ว่าเป็นการใช้วิชาปรัชญามาประยุกต์ซึ่งเป็นการนำเอาแนวคิดหรือวิธีการรวมทั้งปัญหาพื้นฐานทางปรัชญามาวิเคราะห์วิชาต่าง ๆ ทำให้เกิดความเข้าใจในวิชาต่าง ๆ ชัดเจนขึ้น เช่น ปรัชญาการเมือง ปรัชญากฎหมาย ปรัชญาประวัติศาสตร์ ฯลฯ

แต่อย่างไรก็ตามได้มีนักปรัชญา นักคิด นักวิชาการ ได้พยายามให้ความหมายของปรัชญาแตกต่างกันออกไปดังนี้

พลาโต (Plato) อธิบายว่า ปรัชญา คือ การศึกษาเพื่อที่จะให้รู้สิ่งที่ เป็นนิรันดรและธรรมชาติของที่เป็นจริงของสิ่งทั้งหลาย³

เฮช แอล เอลวิน (H.L. Elvin) อธิบายว่า ปรัชญา คือ เทคนิค สำหรับคิดโดยเฉพาะอย่างยิ่งปรัชญาสนใจที่จะตรวจสอบสมมติฐานและให้ความหมายต่อ มโนทัศน์ของเรา⁴

¹ ธี อี เอ็ม โจค, ปรัชญา, แปลโดย วิทย์ วิศตเวทย์ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สมาคมสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย, 2513), หน้า 7.

² Philip H. Phenix, Philosophies of Education (New York: Henry Holt and Co., 1958), p.4.

³ อมร โสภณวิเศษรุ่งศ์, ปรัชญาเบื้องต้น (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2514), หน้า 18.

⁴ H.L. Elvin, "Education and Contemporary Society," in Disciplines of Education, ed. Ivor Morrish (London: George Allen & Unwin, 1971), p.29.

คาร์เตอร์ วี กูด (Carter V. Good) อธิบายว่า ปรัชญา คือ ศาสตร์ชนิดหนึ่งที่มีวัตถุประสงค์ที่จะจัดหมวดหมู่ หรือระบบความรู้สาขาต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้เป็นเครื่องมือทำความเข้าใจและแปลความหมายข้อเท็จจริงต่าง ๆ อย่างสมบูรณ์แบบปรัชญาจะประกอบด้วยวิชา ตรรกวิทยา จริยศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ อภิปรัชญา และศาสตร์ที่ว่าด้วยความรู้ทั้งปวงของมนุษย์¹

คริสโตเฟอร์ เจ ลูคัส (Christopher J. Lucas) อธิบายว่า ปรัชญา คือ

1. ทัศนคติของบุคคลต่อชีวิตและจักรวาล
2. เป็นกลุ่มของปัญหาและทฤษฎีในการแก้ปัญหาเหล่านั้น
3. เป็นความพยายามที่จะหาคำตอบจากสิ่งทั้งหมด²

วิทช์ วิศตเวทย์ อธิบายว่า ปรัชญา คือ วิชาที่มุ่งศึกษาค้นหาความจริงอันเป็นที่สุด เป็นการศึกษาว่าอะไรคือของจริงแท้³

จำนงค์ ทองประเสริฐ อธิบายว่า ปรัชญา คือ ความคิดเห็นใดที่ยังพิสูจน์ไม่ได้หรือยังสรุปผลแน่นอนไม่ได้ แต่หาพิสูจน์ได้จนลงแล้วเราก็จักว่าเป็นศาสตร์⁴

อิทธิชัย ณ นคร อธิบายว่า ปรัชญา คือ การวิเคราะห์เชิงวิจารณ์ถึงความคิดรวบยอดและการสังเกตข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์และอุดมการณ์ของชีวิต เพื่อจะ

¹ Carter V. Good, Dictionary of Education (New York: Mc Graw-Hill Book Company, 1959), p.395.

² Christopher J. Lucas, What is Philosophy of Education (New York: Macmillan, 1969), p.20.

³ วิทช์ วิศตเวทย์, ปรัชญา (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2513), หน้า 9-13.

⁴ จำนงค์ ทองประเสริฐ, ปรัชญาตะวันตกสมัยโบราณ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แพรวศึกษา, 2514), หน้า 2.

ค้นหาสัมพัทธภาพโดยมีจุดประสงค์ที่จะรวมเข้าด้วยกัน ทำให้เป็นจุดเดียวกันเพื่อตีความหมายของความรู้และชีวิต¹

ชาร์ง บัวศรี อธิบายว่า ปรัชญา คือ ทศนะหรือความเชื่อของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ที่พบเห็นหรือเกี่ยวข้องกับ ทศนะหรือความเชื่อที่กล่าวนี้ไม่ใช่ความคิดเห็นธรรมดา ๆ แต่เป็นความคิดเห็นหรือความเชื่อที่โคกถันกรองแล้วโดยอาศัยค่านิยม (Value) เป็นบรรทัดฐาน²

จะเห็นได้ว่าความหมายของปรัชญาต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น มีความแตกต่างกันไปตามลักษณะของปรัชญาแต่ละยุคแต่ละสมัยและทศนะ ความสนใจของผู้ให้ความหมายนั้น ๆ ประกอบกับสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมไม่เหมือนกัน แต่อย่างไรก็ตามไม่ว่าจะมีผู้ให้ความหมายปรัชญาไปในลักษณะใดก็ตามความหมายของปรัชญาได้ครอบคลุมไปถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่ศึกษาในขั้นสูงสุด ในสมัยก่อนจึงยกย่องกันว่าปรัชญาเป็นแม่บทของสรรพศาสตร์ ซึ่งมนุษย์ได้ขยายความคิดและรวบรวมความรู้เป็นประเภทตามปรากฏการณ์ จัดให้มีความสัมพันธ์เป็นระบบแล้วแยกเป็นสาขาสำหรับการเรียนรู้ตนเอง

ลักษณะของปรัชญา

สิ่งที่จะพิจารณาว่าเป็นปรัชญา ควรประกอบด้วยลักษณะดังนี้

1. ปรัชญาทำหน้าที่รวบรวมรายละเอียดต่าง ๆ ของโลกของชีวิตไว้ทั้งหมด
2. ปรัชญาเป็นวิธีการที่พยายามจะแสวงหาความจริงอันเป็นที่สุด เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ รวมทั้งกำหนดหลักการหรือกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ครอบคลุมจักรวาล ตลอดจน

¹ อภิรมย์ ณ นคร, "นักการศึกษาควรทราบอะไรเกี่ยวกับปรัชญา" ใน ชุมชนวิชาการ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาราชกุมภ, 2510), หน้า 65.

² ชาร์ง บัวศรี, "พื้นฐานของการศึกษาด้านจิตวิทยา ปรัชญา สังคม และเศรษฐกิจ" ใน บทความประกอบวิชาการศึกษา หลักการศึกษา 2 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาราชกุมภ, 2512), หน้า 61-62.

ความรู้ และสรรพสิ่งที่มีอยู่ตามความเป็นจริง¹

3. ปรัชญาใช้วิธีการทางตรรกวิทยาในการศึกษาค้นคว้าหาความจริง ซึ่งเป็นการใช้ความคิดอย่างเป็นระบบในการพิสูจน์ความจริงด้วยหลักของเหตุผล

4. เนื้อหาของปรัชญาจะต้องเปลี่ยนแปลงไปตามยุค ตามสมัย ตามท้องถิ่น แล้วแต่ว่าจะสนใจศึกษาค้นคว้าประเด็นปัญหาใด

ความหมายของการศึกษา

นักการศึกษาได้ให้ความหมายของคำว่า "การศึกษา" มากมายหลายความหมาย จนอาจจะกล่าวได้ว่า ความหมายของการศึกษามีมากพอ ๆ กับจำนวนนักการศึกษา การที่มีความหมายมากมายก็เพราะว่าการศึกษาเป็นการพัฒนาบุคคล การพัฒนานี้ย่อมมุ่งที่จะบรรลุเป้าหมายใดเป้าหมายหนึ่ง เป้าหมายย่อมถูกกำหนดด้วยค่า แต่ของสิ่งมีค่าสำหรับแต่ละคนไม่เหมือนกัน ดังนั้นแต่ละคนจึงให้ความหมายการศึกษาไม่เหมือนกัน เพาะความหมายของแต่ละคนย่อมคล้อยไปตามสิ่งที่แต่ละคนถือว่ามีค่าสูงสุด²

อย่างไรก็ตาม เราอาจพิจารณาความหมายของการศึกษาได้เป็น 2 นัย คือ

1. ความหมายตามรูปศัพท์
2. ความหมายตามทัศนะของนักการศึกษา

1. ความหมายตามรูปศัพท์

คำว่า "การศึกษา" ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า Education คำนี้มีรากศัพท์มาจากภาษาละติน 2 คำ คือ คำว่า educere ซึ่งแปลว่า บำรุง เติบโต อบรม

¹Webster's New World Dictionary of the American Language, (Cleveland : The World Publishing Co., 1964), p.1099.

²วิทย์ วิศตเวทย์, "ปรัชญากับการศึกษา" ใน ปรัชญาการศึกษาและปรัชญาการศึกษาของไทย, ไพฑูริย์ สินดารัตน์, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2523), หน้า 27.

รักษา ทำให้เจริญงอกงาม (to nurture, to rear, to raise) และคำว่า educare ซึ่งแปลว่า ชักนำ หรือดึงออกมา (to lead from, to draw out) รากศัพท์คำแรกซึ่งหมายถึง การอบรม สั่งสอนให้เกิดความเจริญงอกงามนั้น เป็นความหมายของกรศึกษาที่ยึดถือกันอยู่ในปัจจุบัน ส่วนรากศัพท์คำหลังนั้นถือว่า การศึกษาเป็นเพียงการชักนำให้บุคคลรู้จักและตระหนักในคุณสมบัติที่มีอยู่ในตัวตนของแต่ละคน เพื่อจะได้ใช้ความสามารถที่มีอยู่ตามธรรมชาตินั้นได้เต็มที่

ความหมายของคำว่า การศึกษาในภาษาอังกฤษนั้นสรุปได้ว่า การศึกษา คือ การพัฒนาสมรรถภาพด้านต่าง ๆ ของบุคคลให้มีความเจริญงอกงามสูงสุดให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม¹

คำว่า "การศึกษา" ในภาษาไทยเป็นคำที่แผลงมาจากคำว่า शिक्षा ในภาษาสันสกฤต शिक्षา มาจากรากศัพท์ว่า ศก ในความหมายว่า สามารถ เมื่อกลายรูปมาเป็นศัพท์ว่า शिक्षา มีความหมายว่า (1) การเล่าเรียน, การแสวงหาความรู้ (2) ความปรารถนาที่จะเป็นผู้สามารถกระทำการใดสิ่งหนึ่งได้, ความปรารถนาที่จะครอบงำ (prevail) (3) การสอน, การฝึก (4) วิชาหนึ่งใน 6 ของแนวทางสอนการออกเสียงถ้อยคำและกฎของการออกเสียง (euphony) (5) มรรยาท (modesty) และความถ่อมตน (humility)² ส่วนในรูปของบาลี คำว่าศึกษามาจากรากศัพท์ว่า शिक्ष มีความหมายว่า ยึดมั่นในวิชา³ ในพจนานุกรมบาลีฉบับสมาคมบาลีปกรณ์ ได้ให้ความหมายว่า เป็นการเรียน

¹Carter V. Good, Dictionary of Education (New York: Mc Graw-Hill Book Company, Inc., 1945), p.145.

²V.S. Apte, The Student's Sanskrit-English Dictionary (Delhi: Motilal Banarsidass, 1965), p.553.

³หลวงเทพคุณานุศิษฎ์, ธาตุปทีปิก (กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2494), หน้า 405.

(study), การฝึกฝน (training) และการควบคุมงานให้อยู่ในระเบียบ (discipline)¹

2. ความหมายตามทัศนะของนักการศึกษา

จอห์น ดีวีย์ (John Dewey) ให้ความหมายการศึกษา คือ การเสริมสร้างหรือการจัดประสบการณ์ใหม่ การเสริมสร้างหรือการจัดประสบการณ์ใหม่นี้จะทำให้ชีวิตมีความหมายยิ่งขึ้นและช่วยเพิ่มความสามารถให้แก่บุคคลพอที่จะกำหนดแนวปฏิบัติจากผลลัพธ์ของประสบการณ์นั้นได้²

โจเซฟ เอฟ คอลลลาฮัน และ เลียนาร์ก เอช คลาร์ก (Joseph F. Callahan and Leonard H. Clark) ได้ให้ความหมายของการศึกษา คือ

1. กระบวนการที่ช่วยผู้ใหญ่เรียนนำเอาความคิดความอ่านในตัวเองออกมาใช้อย่างที่ดีที่สุด
2. กระบวนการที่พัฒนาความสามารถของทุก ๆ คน โดยความสามารถนั้นมีอยู่แล้วในตัวของคนคนแต่กำเนิด
3. กระบวนการกระตุ้นให้สมองได้รับรู้ บันทึกไว้ แล้วรวบรวมซึ่งสรรพความรู้และคุณค่าทั้งปวงเพื่อนำไปประพฤติปฏิบัติ
4. กระบวนการจารึกแล้ว จารึกเล่าซึ่งประสบการณ์ทางสังคมของมนุษย์ให้เป็นที่ประจักษ์ในความคิดของผู้เรียน เพราะเมื่อแรกเกิด ความคิดเหมือนดังกระดานชนวนที่ว่างเปล่า
5. กระบวนการส่งสละอบรมใหญ่เรียนตำราชีวิตอยู่ได้ในสังคม ไม่ว่าจะ เป็นทางโลกหรือทางธรรมหรืออยู่ได้ทั้งทางโลกและทางธรรมพร้อม ๆ กันไปในตัว

¹T.W. Rys Davids, Pali-English Dictionary (London: PTS, 1972), p.708.

²John Dewey, Democracy and Education (New York: Macmillan Publishing Co., 1916), p.89.

6. กระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ดำเนินต่อเนื่องไปตลอดชีวิต¹

แวน คลีฟ มอร์ริส (Van Cleve Morris) อธิบายว่า การศึกษา คือ การพัฒนามนุษย์ในทุก ๆ ด้าน การพัฒนาดังกล่าวเป็นศิลปะในการปรุงแต่งให้มนุษย์พัฒนาในด้านบุคลิกภาพและอุปนิสัยเพิ่มเติมจากที่ธรรมชาติให้ไว้แต่เดิม และการศึกษายังเป็นการร่วมมือกับธรรมชาติในแง่ที่ช่วยพัฒนาทักษะของมนุษย์ ให้มนุษย์มีการสำนึกแห่งตน (Self realization) รู้จักตนเองดีขึ้น²

นิโคลาส เบนเนตต์ (Nicholas Bennett) อธิบายว่า การศึกษา คือ ขบวนการส่งทอดความรู้ ทักษะ ทักษะคิด ตลอดจนความคิดต่าง ๆ ที่เหมาะสมจากสังคมผู้ปัจเจกชนนั้น สามารถใช้ชีวิตได้อย่างสมบูรณ์และตรงตามความพอใจของตนได้มากขึ้น³

คณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อการปฏิรูปการศึกษา อธิบายว่า การศึกษาเป็นการเสริมสร้างความรู้ ความคิด ทักษะ และทัศนคติให้คนไทยรู้จักตนเอง รู้จักชีวิต เข้าใจสังคม และสิ่งแวดล้อมอันตนมีส่วนร่วมอยู่แล้วนำความรู้ความเข้าใจมาใช้แก้ปัญหาและเสริมสร้างและสังคมให้ดีขึ้นโดยกลมกลืนกับธรรมชาติ⁴

¹Joseph F. Callahan and Leonard H. Clark, Foundations of Education (New York: Macmillan, 1977), p.15.

²Van Cleve Morris, Philosophy and the American School (Boston: Houghton Mifflin Co., 1961), p.4.

³Nicholas Bennett, "Commitment for Compulsory Education or Miseducation in Thailand : Some Alternative Strategies"

ใน บันเสัฒนาการแสวงหาโฉมหน้าใหม่ของการศึกษาไทย, เอกวิทย์ ณ ถลาง, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พิชเชต, 2517), หน้า 260.

⁴คณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อการปฏิรูปการศึกษา, แนวทางปฏิรูปการศึกษาสำหรับรัฐบาลในอนาคต (กรุงเทพมหานคร: สารสยามการพิมพ์, 2518), หน้า 30.

พระราชวรมุนีได้อธิบายถึงการศึกษา ดังนี้

1. มองในแง่สภาพที่เผชิญ การศึกษา คือ การแก้ปัญหาของมนุษย์หรือการทำให้ชีวิตแก้ปัญหาได้ ถ้าไม่มีปัญหา การศึกษาก็ไม่มี
2. มองในแง่สภาพที่ประสบผล การศึกษา คือ การทำให้ชีวิต
  - 2.1 แลงบ : หลุดพ้นจากปัญหา ปราศจากสิ่งบีบคั้นขัดข้อง
  - 2.2 แลงบว : เข้าถึงสิ่งที่ตั้งงาม สิ่งทีประเสริฐหรือดีที่สุดในชีวิตทีได้ มีอิสรภาพสุขสมบูรณ์
3. มองในแง่ความสัมพันธ์ของชีวิตกับปัจจัยแวดล้อม : การศึกษา คือ การทำให้มนุษย์พ้นจากการต้องพึ่ง ต้องขึ้นต่อปัจจัยภายนอกมีความสมบูรณ์ในตัวมากยิ่งขึ้นโดยลำดับ¹

รังสรรค์ ชนะพรพันธุ์ ได้อธิบายการศึกษา ดังนี้

1. กระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งครอบคลุมทั้งการเรียนรู้ภายในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน
2. กระบวนการแลกเปลี่ยนความรู้และทัศนคติระหว่างผู้ถูกกำหนดให้ใหม่บทบาทเป็นผู้ให้กับผู้ถูกกำหนดให้ใหม่บทบาทเป็นผู้รับ
3. การเสริมสร้างความเป็นมนุษย์
4. กระบวนการถ่ายทอดและสร้างสรรคทักษะ ความรู้ ทัศนคติ และความคิดที่จักช่วยใ้มวลชนมีชีวิตที่ดี²

เอกวิทย์ ณ ถลาง ได้อธิบาย การศึกษา คือ การสร้างสมและถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ของมนุษย์เพื่อการแก้ปัญหาและยังให้เกิดความเจริญ การศึกษามีความจำเป็นต่อเนื่องและต้องการเปลี่ยนแปลงแก้ไขระบบการอยู่เสมอ การศึกษามีความหมาย

¹พระราชวรมุนี, ปรัชญาการศึกษาไทย (กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทย์การพิมพ์, 2525), หน้า 31-32.

²รังสรรค์ ชนะพรพันธุ์, ทัศนะทางการศึกษา (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เคล็ดไทย, 2518), หน้า 4-7.

กว้างไกลและลึกกว่าการเรียนหนังสือและการไปโรงเรียน การศึกษาก่อให้เกิดความเจริญทาง
 พุทธิปัญญา จิตใจ สังคม และพลานามัย การศึกษาคำเป็นอยู่เป็นล่ำเป็นสันในสถานศึกษา แต่
 การศึกษาส่วนใหญ่เกิดขึ้นนอกสถานศึกษา การศึกษามีไขว้กรเรียนรู้นือหาวิชา แต่เป็นการเรียน
 ให้ได้ความคิดและระบบการศึกษาที่ดี และการศึกษาเป็นการโน้มนำทำให้บุคคลเกิดความ
 ประจักษ์ใจและพัฒนาความสามารถของคนให้รู้วาทนะทำอะไรได้มากกว่าการฝึกฝนเฉพาะอย่าง¹

จากความหมายของการศึกษาดังกล่าวข้างต้น อาจสรุปได้ว่า การศึกษาคือขบวนการ
 ของการเรียนรู้ การพัฒนาผู้เรียนในคานต่าง ๆ รวมทั้งการพัฒนาศักยภาพเป็นสิ่งที่ช่วยให้
 ผู้เรียนสามารถปรับตัวได้เข้ากับสภาพแวดล้อม ช่วยให้ผู้เรียนเป็นบุคคลที่มีประสิทธิภาพ

ความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญากับการศึกษา

ปรัชญากับการศึกษาเป็นเรื่องที่มีความสัมพันธ์กันมาก ปรัชญามุ่งศึกษาเรื่องของชีวิต
 และจักรวาลโดยเฉพาะอย่างยิ่งมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมเพื่อจะหาความจริงอันเป็นที่สุด ส่วน
 การศึกษานั้นมุ่งศึกษาเกี่ยวกับมนุษย์และวิธีการที่จะพัฒนามนุษย์ให้มีความเจริญงอกงาม เพื่อให้
 สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างดีมีความสุขและประสบความสำเร็จในชีวิตการงาน ทั้งปรัชญาและ
 การศึกษามีจุดสนใจร่วมกันอยู่อย่างหนึ่งก็คือ การกำหนดคุณค่าและความหมายของชีวิตมนุษย์
 การศึกษานั้นเป็นการนำเอาปรัชญาไปปฏิบัติให้บังเกิดผล จึงกล่าวได้ว่า ในการจัดการศึกษา
 นั้นย่อมต้องอาศัยปรัชญาในการหาคำตอบทางการศึกษา เมื่อเป็นเช่นนี้ปรัชญาจึงมีความสัมพันธ์
 กับการศึกษาดังนี้คือ

1. ปรัชญาช่วยในการพิจารณากำหนดเป้าหมายของการศึกษา การศึกษาเป็น
 กิจกรรมทางสังคมที่มุ่งผลการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมของบุคคลให้เป็นไปในแนวที่ปรารถนา
 บัญหาจึงเกิดขึ้นได้ว่าอะไรคือ เป้าหมายของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ
 อะไรควรจะเป็นจุดหมายของการศึกษา เมื่อการศึกษาเป็นการพัฒนาบุคคล การศึกษาจึงแยก

¹ เอกวิทย์ ๗ ถาวร, การศึกษา หนังสือชุดวรรณไวทยากร (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2514), หน้า 4.

ไม่ออกจากจุดหมายของชีวิต¹ การศึกษาเป็นกิจกรรมอันหนึ่งที่จะช่วยให้ชีวิตบรรลุเป้าหมายที่ดี ซึ่งปรัชญาอาจช่วยกำหนดเป้าหมายของการศึกษาได้ดังนี้

1.1 ปรัชญาช่วยชี้ให้เห็นว่า เป้าหมายของการศึกษาที่จะเลือกนั้นสอดคล้องกับข้อเท็จจริงทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม และศาสนาหรือไม่ มีความเหมาะสมเพียงใดถ้าเป้าหมายที่จะเลือกขัดแย้งกับสิ่งเหล่านี้รุนแรง ก็ต้องเป็นเรื่องที่สังคมจะต้องตัดสินใจว่าเป้าหมายอะไรเหมาะสมที่สุด

1.2 ปรัชญาช่วยชี้ให้เห็นว่า เป้าหมายของการศึกษาที่จะเลือกนั้นขัดแย้งกับเป้าหมายของกิจกรรมทางศาสนา สังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และการเมืองหรือไม่ ถ้าขัดแย้งกันจะแก้ไขให้สอดคล้องอย่างไร

1.3 ปรัชญาช่วยชี้ให้เห็นว่า เป้าหมายของการศึกษาที่จะเลือกนั้นสอดคล้องกับการมีชีวิตที่ดีหรือไม่ ชีวิตที่ดีควรเป็นอย่างไร ธรรมชาติของมนุษย์คืออะไร ปัญหาเหล่านี้ นักปรัชญาอาจเสนอความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาในการเลือกเป้าหมายของการศึกษา²

2. ปรัชญาช่วยในการวิพากษ์และวิเคราะห์เนื้อหาของปัญหาทางการศึกษาได้ดังนี้

2.1 ปรัชญาช่วยวิเคราะห์ข้อสมมุติฐานของการศึกษา การที่นักศึกษามีความเห็นแตกต่างกัน เมื่อสืบสาวแล้วดูสาเหตุของความแตกต่างให้ทีแล้ว ส่วนหนึ่งมักจะเกิดจากการยึดข้อสมมุติฐานที่ต่างกัน ถ้าหากจับประเด็นความแตกต่างได้แล้ว ก็จะทำให้ นักการศึกษาที่มีความมั่นใจในสมมุติฐานที่ตนยึดมากยิ่งขึ้น มีเหตุผลขึ้น

2.2 ปรัชญาช่วยชี้ให้นักการศึกษาเห็นปัญหาทางการศึกษาชัดเจนขึ้น มีอยู่บ่อยครั้งที่เราพยายามแก้ปัญหาบางอย่างโดยไม่เข้าใจชัดเจนว่า ปัญหานั้นคืออะไร ปรัชญา

¹ วิจิตร ศรีสะอาด, "ปรัชญาการศึกษา" ใน เอกสารการสอนชุดวิชาพื้นฐานการศึกษา เล่มที่ 2 หน่วยที่ 6-10 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์การพิมพ์, 2523), หน้า 19.

² วิทย์ วิศตเวทย์, "ปรัชญากับการศึกษา" ใน ปรัชญาการศึกษาและปรัชญาการศึกษาของไทย, หน้า 29.

อาจช่วยขยายความของคำถามให้ชัดเจนขึ้น ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องระหว่างปัญหาต่าง ๆ รวมทั้งเสนอแนะข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัญหาที่ต้องการจะแก้ โดยสรุปปรัชญาไม่อาจตอบปัญหาทั้งหมดได้เสมอไป แต่ช่วยไขปัญหากระจ่างชัดขึ้น

2.3 ปรัชญาช่วยจัดความกำกวมของคำที่ใช้ในวงการศึกษา นักปรัชญาทอมาส อควีนาสจะพยายามแยกแยะให้เห็นว่าคำสำคัญ ๆ ที่ใช้ในวงการศึกษาที่มีความหมายได้ กี่แง่ เช่น การนิยามความหมายของ "การศึกษา" นั้นมี 3 ประเภท คือ

ก. คำนิยามที่ตั้งโดยเฉพาะ เป็นคำนิยามที่นักการศึกษาหรือนักปรัชญา ตั้งขึ้นเอง ต้องการใช้เป็นการเฉพาะตัวหรือเฉพาะแห่ง เช่น ในบทความนี้ผู้เขียนใช้คำว่า การศึกษา ในความหมายของการถ่ายทอดความรู้ที่เป็นกิจกรรมของโรงเรียน

ข. คำนิยามแบบพรรณนา เป็นการนิยามความหมายที่คนทั่วไปใช้อยู่ เช่น การศึกษาตามความเข้าใจของคนไทยโดยทั่วไป หมายถึง การเรียนหนังสือและการไปโรงเรียน

ค. คำนิยามเพื่อชี้ทาง เป็นการนิยามความหมายที่ระบุออกมาว่า อะไรคือสิ่งที่ควรเป็น เป็นความเห็นของผู้เขียนว่าการศึกษาคควรเป็นไปเพื่อการนี้ เช่น การศึกษาคือการทำลายสิ่งสัญชาตญาณสัตว์¹

3. ปรัชญาให้ภาพรวมทางการศึกษาที่กลมกลืน ปรัชญาพยายามวาดภาพโดย เชื่อมโยงความรู้ที่ได้จากศาสตร์ต่าง ๆ มาประมวลเข้าเป็นระบบอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อให้ ศาสตร์ทั้งหลายกลมกลืนกันมีความหมายต่อมนุษย์ และเมื่อเรานำปรัชญามาประยุกต์กับการศึกษา วิธีการเดียวกันนี้ อาจทำได้ดังนี้

3.1 เป็นการเชื่อมโยงศาสตร์ทั้งหลายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาให้กลมกลืนเป็น อันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อจะได้ใช้เป็นแนวทางในการจัดการศึกษา

3.2 เป็นการเชื่อมโยงแบบดังกล่าวในข้อ 3.1 เข้ากับประสบการณ์

¹ J.F. Soltis, An Introduction to the Analysis of Educational Concepts (Addison: Wesley Co., 1968), p.2-7.

อื่น ๆ ของมนุษย์ทั้งหมด เป็นการหาความสอดคล้องของความรู้ทั้งหมดของมนุษย์¹

สิ่งที่กล่าวมาข้างต้น เป็นการพิจารณาแยกแยะดูว่ามีเนื้อหาและวิธีการของปรัชญาอะไรบ้าง ที่นักการศึกษาอาจนำมาเป็นหลักหรือแนวทางในการจัดการศึกษา และเป็นการชี้ให้เห็นว่าการศึกษากับปรัชญาเป็นของคู่กัน โดยที่ปรัชญาจะเป็นคั้งหนึ่งพื้นฐานที่รองรับการศึกษาอยู่ ด้วยเหตุฉะนั้นหากปราศจากปรัชญาเสียแล้ว การจัดการศึกษานั้นย่อมเป็นไปอย่างเลื่อนลอยไร้ทิศทาง และปราศจากความสมเหตุสมผล ดังคำกล่าวของ มาร์เจอรี ไชกส์ กล่าวไว้ว่า "ศิลปแห่งการศึกษานั้นจะไม่สามารถบรรลุถึงความแจ่มชัดอย่างสมบูรณ์ในตัวเองได้หากขาดปรัชญา"²

ความหมายของปรัชญาการศึกษา

ปรัชญาเป็นเรื่องที่ศึกษาถึงความเป็นจริงของสิ่งทั้งหลายทั้งปวง ฉะนั้นในการที่จะเอาความรู้ทางปรัชญาเข้ามาใช้จัดการศึกษาก็ต้องพยายามแปลความหมายของข้อค้นพบในปรัชญาแล้วนำมาสัมพันธ์กับการศึกษา เพื่อจะเป็นทางเลือกวางนโยบายและปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมายหรืออุดมคติที่พึงประสงค์ ลักษณะดังกล่าว เป็นเรื่องปรัชญาการศึกษา ซึ่งมีนักการศึกษาได้ให้ความหมายไว้อย่างต่าง ๆ กันดังนี้

กอดเฟร ทอมสัน (Godfrey Thomson) กล่าวว่า "เมื่อเราพยายามที่จะพิจารณาการศึกษาโดยตลอดแล้วพยายามที่จะให้ได้ความคิดที่จะลงร่องรอยเกี่ยวกับการศึกษาทั้งหมดนั้น ให้สมเหตุสมผลและให้ใช้ได้ผลให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ นั้นแหละคือ ปรัชญาการศึกษา"³

¹วิทย์ วิศุทเวทย์, "ปรัชญากับการศึกษา" ใน ปรัชญาการศึกษาและปรัชญาการศึกษาของไทย, หน้า 30-32.

²มาเจอรี ไชกส์, การศึกษากับปรัชญา (กรุงเทพมหานคร: ศิษย์นิสิตสยาม, 2520), หน้า 5.

³Godfrey Thomson, A Modern Philosophy of Education (London: George Allen and Unwin Ltd., 1929), p.4.

จอร์จ เอฟ เนลเลอร์ (George F. Kneller) กล่าวว่า ปรัชญาการศึกษา คือ การค้นหาความเข้าใจในเรื่องการศึกษาทั้งหมด การตีความหมายโดยใช้ความคิดรวบยอดทั่วไปที่จะช่วยแนะทางในการเลือกจุดมุ่งหมายและนโยบายของการศึกษา¹

ฟิลลิป เอช ฟีนิกซ์ (Philip H. Phenix) กล่าวว่า ปรัชญาการศึกษา คือ ระบบของค่านิยมและสมมุติฐานพื้นฐานที่มีเหตุผลสมบูรณ์ ได้ถูกนำมาใช้เพื่อเป็นฐานของการวัดผลและแนวทางของการปฏิบัติทางการศึกษา²

ซิดนีย์ ฮุก (Sidney Hook) กล่าวว่า ปรัชญาการศึกษา คือ ทศนคติและวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา (Attitudes and Aims of Education) โดยระบบโรงเรียนซึ่งโรงเรียนและบุคลากรที่มีบทบาทหน้าที่เกี่ยวข้องกับการศึกษายึดเป็นแนวทางในการปฏิบัติเพื่อพัฒนาผู้เรียนหรือให้การศึกษแก่ผู้เรียน³

ชญุ แสงศักดิ์ กล่าวว่า ปรัชญาการศึกษา คือ แนวความคิด ความพยายามอย่างสุดขุมรวมคอบที่จะไขสัจปัญญาทำให้การศึกษาโดยส่วนรวมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต ความเชื่อนี้จะเป็นพื้นฐานในการกำหนดความหมาย คุณค่า และประเมินผลการศึกษาว่ามีข้อดี ข้อเสียอย่างไร เกี่ยวกับความมุ่งหมาย วิธีการปฏิบัติ ผลที่เกิดขึ้น ความต้องการของผู้เรียนและสังคม เนื้อหาวิชา ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาสังคมและประเทศโดยส่วนรวม⁴

¹George F. Kneller, Introduction to Philosophy of Education (New York: John Wiley and Sons, 1971), p.2.

²Philip H. Phenix, Philosophies of Education (New York: John Wiley and Sons, Inc., 1967), p.5.

³Sidney Hook, "The Scope of Philosophy of Education," in What is Philosophy of Education, ed. Christopher J. Lucas (London: The Macmillan Co., 1969), p.136-139.

⁴ชญุ แสงศักดิ์, "ปรัชญาและการจัดอาชีวศึกษาในปัจจุบัน," วารสารสภาการศึกษาแห่งชาติ (ธันวาคม 2512), หน้า 30-39.

ไพฑูรย์ สินลาร์รัตน์ กล่าวว่า "ความพยายามที่วิเคราะห์ วิพากษ์ วิจารณ์ และพิจารณาคุณภาพการศึกษาอย่างละเอียดลึกซึ้ง ทุกแง่ทุกมุม ให้เข้าใจถึงแนวคิดหลัก ความสำคัญ ความสัมพันธ์ และเหตุผลต่าง ๆ อย่างชัดเจน มีความต่อเนื่อง และมีความหมายต่อมนุษย์ สังคม และสิ่งแวดล้อมนี้เองที่เป็นงานสำคัญของปรัชญาต่อการศึกษาหรือที่เราเรียกกันว่า ปรัชญาการศึกษานั้นเอง¹

วิจิตร ศรีสะอ้าน กล่าวว่า ปรัชญาการศึกษา คือ จุดมุ่งหมายระบบความเชื่อ หรือแนวความคิดที่แสดงออกมาในรูปของอุดมการณ์หรืออุดมคติที่นำร่องเคียงกันกับที่ใช้ใน ความหมายของปรัชญาชีวิต ซึ่งหมายถึง อุดมการณ์ของชีวิต อุดมคติของชีวิต แนวทางดำเนินชีวิต นั้นเอง กล่าวโดยสรุป ปรัชญาการศึกษา คือ จุดมุ่งหมายของการศึกษานั้นเอง²

สุมิตร คุณานุภกร กล่าวว่า ปรัชญาการศึกษา คือ อุดมคติ อุดมการณ์อันสูงสุด ซึ่งยึดเป็นหลักในการจัดการศึกษา มีบทบาทในการเป็นแม่บทเป็นต้นกำเนิดความคิดในการ กำหนดความมุ่งหมายของการศึกษา และเป็นแนวทางในการจัดการศึกษา ตลอดจนถึงขบวนการ ในการเรียนการสอน³

ความหมายของปรัชญาการศึกษาข้างต้น อาจสรุปได้ว่า ปรัชญาการศึกษา คือ แนวความคิด หลักการ และกฎเกณฑ์ในการกำหนดแนวทางการจัดการศึกษา เพื่อผลิตคนออกมาให้ได้ตามลักษณะที่มุ่งหมายไว้ ปรัชญาการศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นมากที่จะต้องกำหนดให้มีขึ้น เพื่อผู้จัดการศึกษาจะยึดเป็นหลักในการดำเนินงานให้บรรลุจุดมุ่งหมายเดียวกัน ปรัชญา การศึกษาเป็นตัวการอย่างหนึ่งในการก่อให้เกิดความคิด หลักการหรือแนวปฏิบัติ ซึ่งจะทำให้

¹ไพฑูรย์ สินลาร์รัตน์, ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น, หน้า 34.

²วิจิตร ศรีสะอ้าน, "ปรัชญาการศึกษาขั้นอุดมศึกษา" ใน การพัฒนาการเรียน การสอนระดับอุดมศึกษา, ไพฑูรย์ สินลาร์รัตน์, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524), หน้า 109.

³สุมิตร คุณานุภกร, หลักสูตรและการสอน (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2520), หน้า 39.

มีการเคลื่อนไหว การเปลี่ยนแปลง และความคิดที่จะแก้ปัญหาทางการศึกษา ปรัชญาการศึกษาจึงมีความสำคัญยิ่งนอกการจัดการศึกษา ทั้งนี้ก็เพราะปรัชญาการศึกษานี้เองจะตอบว่า การศึกษา คืออะไร การจัดการศึกษาเพื่ออะไร และควรจะทำอย่างไร

ลักษณะของปรัชญาการศึกษา

ปรัชญาการศึกษาควรมีลักษณะเช่นใด เป็นสิ่งที่จะทำข้อตกลงได้ไม่ยากนักเพราะนักปรัชญาการศึกษาแต่ละคนก็มีอิสระในการคิดและมีเอกลักษณ์ที่เป็นของตนเอง ที่สำคัญก็คือทั้งคำว่า "ปรัชญา" และ "การศึกษา" ก็ยังเป็นคำที่หาคำจำกัดความให้เป็นที่ยอมรับกันทุกฝ่ายไม่ได้ อย่างไรก็ตามสมาคมปรัชญาการศึกษาของสหรัฐอเมริกาได้ประชุมในเรื่องนี้และสรุปเนื้อหาของปรัชญาการศึกษาควรมีลักษณะดังนี้

1. การพรรณนา-วิเคราะห์ (Descriptive-Analytical) ปรัชญาการศึกษาควรมีส่วนหนึ่งที่อธิบายถึงแนวความคิดของนักปรัชญาการศึกษาว่า ทำไมถึงคิดเช่นนั้น มีหลักการอะไรในการคิดและวิเคราะห์ที่ดูว่าความคิดของนักปรัชญาการศึกษาเหล่านั้นมีความสอดคล้องกันหรือไม่ ให้ความหมายอะไรแก่เราบ้าง เสนอวิธีการใหม่ ๆ หรือไม่

2. การวิจารณ์-ประเมินผล (Critical-Evaluative) ปรัชญาการศึกษาควรมีส่วนหนึ่งที่วิเคราะห์และวิจารณ์ความคิดต่าง ๆ ทางการศึกษา ประเมินผลดูว่าความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษาในปัจจุบันนั้นถูกต้องแล้วหรือยัง และมีผลกระทบต่อการจัดการศึกษาอย่างไร รวมทั้งเสนอความคิดใหม่ให้กับการศึกษาคด้วย

3. การอนุมาน (Speculative) อีกส่วนหนึ่งของปรัชญาการศึกษาก็คือส่วนที่เกี่ยวกับการอนุมานหรือคาดคะเนว่าความคิดของเราเกี่ยวกับระบบการศึกษา หรือปรัชญานั้นมีรูปแบบอื่นอีกได้ไหม จักรวาลนี้แท้ที่จริงเป็นอย่างไร ธรรมชาติของมนุษย์เป็นอย่างไร ทั้งสองนี้เกี่ยวข้องกับการศึกษาอย่างไร ปรัชญาส่วนนี้เป็นการมองปัญหาอย่างกว้างและลึกซึ้งซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับอภิปรัชญามาก²

¹ คีตคา ปรากฏประทานพร, ปรัชญาการศึกษามับพื้นฐาน, หน้า 41.

² A Statement by a Committee of the Philosophy of Education Society, "The Distinctive Nature of the Discipline of the Philosophy of Education," in What is Philosophy of Education, ed. Christopher J. Lucas (New York: Macmillan, 1969), p.113.

แนวทางในการพิจารณาปรัชญาการศึกษา

นักการศึกษาได้กำหนดแนวทางในการพิจารณาปรัชญาการศึกษาออกเป็น 4 แนวทาง คือ

1. ปรัชญาการศึกษาที่ยึดเนื้อหาทางปรัชญาทั่วไปเป็นแม่บท ปรัชญาการศึกษาแบบนี้เป็นแบบเกา เป็นความพยายามในการนำหลักการทาง ๆ จากปรัชญาแม่บทมาประยุกต์ใช้กับการศึกษา ซึ่งต้องศึกษาปรัชญาทั่วไปให้เข้าใจก่อน แล้วจึงวิเคราะห์การศึกษาตามแนวของปรัชญาแต่ละสาขา เป็นการสร้างปรัชญาการศึกษาตามปรัชญาทั่วไป (Educational philosophy as deduction from philosophical premises)¹ หรืออีกนัยหนึ่งคือ การใช้ปรัชญาแม่บทเป็นฐานในการสร้างระบบการศึกษา วิธีการศึกษา และกิจกรรมต่าง ๆ ทางศึกษานั้นเอง ปรัชญาแม่บทที่นำมาเป็นแนว คือ ปรัชญาจิตนิยม (Idealism) ปรัชญาวัตถุนิยม (Realism) ปรัชญาโทมัสนิยมใหม่ (Neo-Thomism) ปรัชญาประสบการณ์นิยม (Experimentalism) และปรัชญาอัตถิภาวนิยม (Existentialism) ข้อดีของแนวการศึกษาลักษณะนี้คือ เป็นการประยุกต์ปรัชญาทั่วไปมาใช้ในการศึกษาอย่างแท้จริง นักการศึกษาไม่ต้องคิดหรือวิเคราะห์ทศัปรัชญาใหม่เพราะนักปรัชญาวิเคราะห์ไว้แล้ว² นอกจากนี้ทำให้สามารถมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญาแม่บทกับการจัดการศึกษาอย่างชัดเจน ข้อเสียของแนวการศึกษานี้เกี่ยวกับปรัชญาทั่วไป คือ

ก. เนื้อหาของปรัชญาทั่วไปยังมีการถกเถียงอยู่ ยังไม่มีข้อตัดสินที่ตายตัวชัดเจน ถ้าการศึกษาสรุปมาใช้ก็จะทำให้การศึกษขาดความชัดเจนไปด้วย

ข. การวิเคราะห์และตีความการศึกษาให้สอดคล้องกันนั้น อาจตีความได้หลายแง่หลายมุม อาจขัดแย้ง หรือแตกต่างกันได้มาก

ค. การวิเคราะห์การศึกษาจะมองได้ในแง่มุมของปรัชญาซึ่งเกี่ยวข้องกับความจริง ความรู้ และคุณค่า แต่มิได้พิจารณาทางด้านสังคม การเมือง เศรษฐกิจมากนัก

¹G. Max Wingo, Philosophy of Education : An Introduction (Lexington, Mass : D.C. Heath and Company, 1974), p.18.

²ไพฑูริย์ ดินลารัตน์, ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น, หน้า 36.

ง. การผูกพันกับปรัชญาทั่วไปมากขึ้นทำให้การศึกษาได้รับอิทธิพลหรือถูกกำหนดโดยนักปรัชญาหรือแนวคิดทางปรัชญามากเกินไป ซึ่งหลายประการไม่สอดคล้องกับปัญหาและสภาพความเป็นจริงของสังคม¹

2. ปรัชญาการศึกษาที่มาจากความคิดของนักปรัชญาแต่ละคน ปรัชญาการศึกษาในแนวนี้ใช้ระบบปรัชญาของนักปรัชญาแต่ละคนเป็นฐานในการประยุกต์ใช้กับการศึกษา แต่ถ้านักปรัชญาคนใดได้วิเคราะห์การศึกษาไว้แล้วก็ศึกษาจากระบบความคิดเหล่านั้นได้ ปรัชญาการศึกษาในแนวนี้ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจระบบความคิดและข้อเสนอแนะของนักปรัชญาแต่ละคนอย่างลึกซึ้ง แต่ก็มีข้อเสียอยู่ที่ว่า นักปรัชญามีมากมายและข้อเสนอแนะทางการศึกษาของนักปรัชญาเหล่านี้อาจไม่ตรงกับความคิดหลักในปรัชญาของเขาก็ได้ ยิ่งถ้านักปรัชญาที่ไม่ได้เสนอความคิดในเรื่องการศึกษา ก็ยิ่งวิเคราะห์ยากขึ้น²

3. ปรัชญาการศึกษาที่ยึดตัวการศึกษาเป็นแกนกลาง แนวทางนี้เป็นแนวทางที่ศึกษาถึงเป้าหมายและวิธีการทางการศึกษาโดยเฉพาะ (Philosophy of education as determination of the ends and means of education)³ ปรัชญาการศึกษาในแนวนี้ไม่อิงอยู่กับปรัชญาใด เป็นการวิเคราะห์องค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาแล้วจึงกำหนดเป้าหมาย วิธีการทางการศึกษา หรือกระบวนการต่าง ๆ ของการศึกษา โดยเหตุนี้จึงมักจะมีผู้เรียกปรัชญาการศึกษาในแนวนี้ว่าเป็นทฤษฎีทั่วไปทางการศึกษา (Educational philosophy is the generalized theory of education)⁴ ข้อดีของปรัชญาการศึกษาในแนวนี้ก็คือ สามารถอธิบายแนวคิดและวิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ ได้กว้างขวาง ส่วนข้อเสียอยู่ที่ความสัมพันธ์โดยตรงกับปรัชญาทั่วไปมีน้อย

¹ไพฑูริย์ สินดารัตน์, ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น, หน้า 38.

²ศักดา ปรากฏประทานพร, ปรัชญาการศึกษามับพื้นฐาน, หน้า 42-43.

³G. Max Wingo, Philosophy of Education, p.21.

⁴George L. Newsome, Jr. "Educational Philosophy and the Educational Philosopher," in What is Philosophy Education, ed. Christopher J. Lucas (New York: Macmillan, 1969), p.163-164.

4. ปรัชญาการศึกษาที่มุ่งหาความกระจ่างในแนวคิดและกิจกรรมการศึกษา ปรัชญาการศึกษาในแนวนี้ ปรัชญามีลักษณะเป็นกิจกรรมของการวิเคราะห์ วิพากษ์ วิจักษ์ หรือการหาความกระจ่าง¹ ให้ความสำคัญต่าง ๆ ทางการศึกษาและจัดค้ำค่าความต่าง ๆ ข้อดีของปรัชญาการศึกษาในแนวนี้ เป็นการเสนอความคิดที่ท้าทายและบางครั้งก็เป็นความคิดใหม่ ๆ ซึ่งช่วยให้ให้นักการศึกษาสำรวจตนเอง ส่วนข้อเสียก็คือ การวิเคราะห์เชิงปรัชญานั้น อาจทำได้ยากสำหรับผู้ที่ไม่มีความรู้พื้นฐานทางปรัชญามาก่อน

ลัทธิปรัชญาการศึกษา

ปรัชญาการศึกษานั้นมีอยู่มากมายหลายระบบตามลักษณะทางธรรมชาติ ซึ่งแนวความคิดของมนุษย์ที่ต่างคิดและเชื่อไม่เหมือนกัน นอกจากนี้ยังแตกต่างกันไปตามแต่ละสังคม ตามลักษณะความจำเป็น และความต้องการของสังคมอีกด้วย ปรัชญาการศึกษานั้นอาศัยพื้นฐานแห่งความคิดของปรัชญาบริสุทธิ์ ซึ่งปรัชญาการศึกษาบางระบบหนึ่ง ๆ อาจจะอาศัยแนวความคิดมาจากปรัชญาบริสุทธิ์หลาย ๆ สาขามาผสมผสานกัน เพื่อจะจัดระบบความคิดขึ้นใหม่ให้สมบูรณ์ หรือหลายระบบของปรัชญาการศึกษาอาจจะอาศัยแนวคิดจากปรัชญาบริสุทธิ์สาขาเดียวกัน มาเป็นรากฐานของตน ลักษณะเช่นนี้จึงมีผลให้ปรัชญาการศึกษาหลายระบบมีแนวคิดที่คล้ายคลึงหรือมีลักษณะที่คาบเกี่ยวกันอยู่ (Overlapping)² แต่อย่างไรก็ตาม ปรัชญาการศึกษาที่นักการศึกษาได้จัดไว้มีด้วยกัน 5 ลัทธิดังนี้คือ

1. ปรัชญาการศึกษาสารัตถนิยม (Essentialism)
2. ปรัชญาการศึกษานิรันดรนิยม (Perennialism)
3. ปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยม (Progressivism)
4. ปรัชญาการศึกษาปฏิรูปนิยม (Reconstructionism)
5. ปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยม (Existentialism)

¹D.J.O.'Connor, An Introduction to the Philosophy of Education (London: Routledge & Kegan Paul, 1975), p.4.

²บรรจง จันทรส, ปรัชญากับการศึกษา, หน้า 236.

1. ปรัชญาการศึกษาสารัตถนิยม (Essentialism)

ความเป็นมา

ปรัชญาการศึกษาสารัตถนิยมเกิดขึ้นในสหรัฐอเมริกา เมื่อประมาณ ปี ค.ศ. 1930 โดยมีนักการศึกษาและนักปรัชญาทั้งฝ่ายจิตนิยมและฝ่ายวัตถุนิยมของอเมริกาที่มีทัศนะทางอนุรักษนิยม ได้รวมกลุ่มกันเพื่อรณรงค์ที่จะต่อต้านแนวคิดฝ่ายพัฒนาการนิยม ซึ่งกำลังเผยแพร่อยู่ในขณะนั้น นักการศึกษาที่เป็นผู้นำในการจัดตั้งกลุ่มสารัตถนิยมขึ้นมา นั้น ได้แก่ วิลเลียม ซีแมกเลย์ (William C. Bagley) และมีนักการศึกษาอื่น ๆ ร่วมด้วย คือ โทมัส บริกส์ (Thomas Briggs), เฟรดเคอริค บรีด (Frederick Breed), ไอแซค แอล แคนเดล (Isaac L. Kandell), และ เฮอร์แมน เอช ฮอร์น (Herman H. Horne) เป็นต้น บุคคลเหล่านี้ได้ร่วมกันจัดตั้งเป็น "คณะกรรมการฝ่ายสารัตถนิยมเพื่อความก้าวหน้าทางการศึกษาของสหรัฐอเมริกา" (The Essentialist Committee for the Advancement of American Education)¹ ขึ้นใน ปี ค.ศ. 1938 และได้ออกวารสารของสมาคมชื่อ School and Society คณะกรรมการนี้ได้รณรงค์มาจนถึง ปี ค.ศ. 1946 แต่ภายหลังที่ William C. Bagley ถึงแก่กรรมไปแล้ว กิจกรรมของคณะกรรมการนี้ซบเซาไป แต่อย่างไรก็ตามอิทธิพลของแนวคิดทางการจัดการศึกษาตามปรัชญาการศึกษานี้ได้แพร่ขยายออกไปมากทั้งในและนอกประเทศ ได้รับความนิยมสูงสุดในสหรัฐอเมริกา ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 และยังคงนิยมกันเรื่อยมาจนปัจจุบันที่เป็นเช่นนี้เพราะเชื่อว่าลัทธิปรัชญาการศึกษาสารัตถนิยมมีความเข้มแข็งในทางวิชาการและมีประสิทธิภาพในการสร้างค่านิยมเกี่ยวกับระเบียบวินัยได้ดีพอที่จะทำให้โลกเสรีต่อสู้กับโลกเผด็จการคอมมิวนิสต์ได้²

¹ Raymond F. Callahan, An Introduction to Education in American Society (New York: Alfred A. Knopf, 1961), p.351-361.

² ภิญญา สาทร, "ลัทธิปรัชญาสารัตถนิยม," ใน เอกสารประกอบคำบรรยายวิชา 411-635 วิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาไทย, ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525, หน้า 31.

แนวความคิดพื้นฐาน

ปรัชญาการศึกษาสารัตถนิยมนี้มีรากฐานมาจากแนวคิดทางปรัชญาบริสุทธิ์ 2 ฝ่าย คือ จิตนิยม (Idealism) ซึ่งมีความเชื่อพื้นฐานว่า จิต (Mind) เป็นส่วนสำคัญที่สุดในชีวิตของคน ความจริงที่แท้จริงมีลักษณะเป็นนามธรรมมากกว่ารูปธรรม เป็นจิตมากกว่าวัตถุ ดังนั้นการที่เราจะรู้และเห็นความจริงได้นั้นก็ด้วยความคิด (Ideas) ซึ่งเป็นอิสระจากประสบการณ์และการหยั่งรู้เป็นสำคัญ และอีกฝ่ายหนึ่งคือ วัตถุนิยม (Realism) ซึ่งมีความเชื่อพื้นฐานว่า วัตถุหรือสสาร (Matter) เป็นสิ่งที่จริงแท้ในตัวของมันเอง ความรู้และความจริงที่เราได้เกิดจากที่เราได้เห็น สัมผัส หรือมีประสบการณ์ (Sense Experience) กับสิ่งต่าง ๆ นั้น¹

คำว่า Essentialism นั้นเป็นคำที่มีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า "Essentia" ซึ่งหมายถึง สาระ แก่นสารที่จำเป็นหรือเนื้อหาที่เป็นหลักสำคัญ (Essence) ปรัชญาการศึกษาสารัตถนิยมเป็นลัทธิที่มีความสนใจในเนื้อหาที่ได้มาจากมรดกทางวัฒนธรรม เช่น ความรู้ ทักษะ ทศนคติ ค่านิยม อุดมคติของสังคม และอื่น ๆ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จะได้รับความบำรุงและถ่ายทอดไปให้กับคนรุ่นหลัง ซึ่งเห็นว่าเป็นสิ่งที่ควรมองค้ำจุนและได้รับการถนอมรักษาแล้ว เป็นมรดกที่สืบทอดมาจากอดีตที่ยาวนาน² ถ้าจะมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงก็จะเป็นการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้อายุของเดิมเอาไว้เป็นหลักสำคัญ จากลักษณะดังกล่าวนี้ปรัชญาการศึกษาสารัตถนิยมจึงถือได้ว่าเป็น "แนวทางที่จะนำไปสู่การอนุรักษ์และถ่ายทอดวัฒนธรรม" (A conservative road to culture)³

¹ Leo Charles Daley, "Philosophy Development of Education : Major Approaches," in Foundation of Education, ed. Joseph F. Callahan and Leonard H. Clark (New York: Macmillan, 1977), p.83-85, อ้างถึงใน ไพฑูริย์ สินดารัตน์, ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น, หน้า 50-53.

²บรรจง จันทรสภา, ปรัชญากับการศึกษา, หน้า 237.

³Theodore Brameld, Philosophies of Education in Cultural Perspective (New York: Henry Holt, 1955), p.203-205.

แนวคิดทางการศึกษา

ความหมายการศึกษา

ปรัชญาการศึกษาลัทธินี้เชื่อว่า การศึกษาที่จะช่วยให้นักเรียนสามารถ
ดำรงรักษาและพัฒนาสิ่งที่เป็นสาระสำคัญของสังคม คือ มรดกทางวัฒนธรรมได้นั้นจะต้องมุ่งพัฒนา
ความเจริญทางค่านิยมที่ยั่งยืน ซึ่งเน้นความสามารถในด้านความจำ ความสามารถในการคิด
และมีระเบียบวินัย

ดังนั้นความหมายของการศึกษาในปรัชญานี้คือ การจัดประสบการณ์
เพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ ทักษะ ค่านิยมที่จำเป็นในการดำรงชีวิต รู้จักรักษาและสืบทอดวัฒนธรรม
อันดีงามของสังคมไว้

จุดมุ่งหมายการศึกษา

จุดมุ่งหมายการศึกษาของปรัชญาการศึกษาสารัตถนิยมมี 2 ระดับ คือ
ระดับมหภาค (Macro Level) หรือระดับกว้าง ๆ ซึ่งมุ่งที่จะถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรม
อันมีความสำคัญต่อมนุษย์มาก ซึ่งจะมีผลในการควบคุมการกระทำหรือพฤติกรรมต่าง ๆ ของ
บุคคล และสามารถที่จะบังคับวิถีทางของเหตุการณ์ต่าง ๆ และอีกระดับหนึ่งคือ ระดับจุลภาค
(Micro Level)¹ หรือระดับเฉพาะตัว มุ่งที่จะพัฒนาสติปัญญา คุณวินัยของมนุษย์ให้เป็นผู้มี
ความเฉลียวฉลาดและมีความประพฤติที่ดีงาม

สรุปจุดมุ่งหมายการศึกษาของปรัชญาการศึกษานี้คือ

1. ให้การศึกษาในสิ่งที่เป็นเนื้อหาสาระ (Essential subject-matter) อันได้มาจากมรดกทางวัฒนธรรม
2. ให้การศึกษาเพื่อการเรียนรู้ในเรื่องของความเชื่อ ทศนคติ และค่านิยมของสังคมในอดีต
3. ดำรงรักษาสิ่งต่าง ๆ ในอดีตเอาไว้²

¹ คีตกา ปรากฏประทานพร, ปรัชญาการศึกษามัธยมต้น, หน้า 84.

² ไพฑูริย์ สินดารัตน์, ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น, หน้า 64-65.

6. ให้สอนวิชาต่าง ๆ ที่จะช่วยให้เด็กมีความรู้และความสามารถที่จะปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้อย่างมีความสุข¹

ครู

ปรัชญาการศึกษานี้ ครูเป็นบุคคลที่สำคัญอย่างมาก เพราะครูเป็นผู้ที่กำหนด คัดเลือก และดำเนินการเกี่ยวกับการศึกษาทั้งหมด นอกจากนี้ครูต้องเป็นผู้ที่มีทั้งความรู้ดีและความประพฤติดี เพื่อเป็นแบบอย่างและเป็นผู้นำในห้องเรียนได้ ดังที่ วิลเลียม คับเบิลยู บริกแมน (William W. Brickman) กล่าวไว้ว่า "ปรัชญาสารัตถ์นิยมถือว่าครูเป็นศูนย์กลางของการจัดการศึกษา ครูต้องมีความรู้ทางการศึกษาทั่วไป (Liberal Education) ทฤษฎีการเรียนรู้แบบต่าง ๆ มีความรู้ลึกซึ้งในจิตวิทยาของเด็กและชบวนการเรียนรู้ สามารถแยกข้อเท็จจริงออกจากอคติให้นักเรียนได้เข้าใจปรัชญาพื้นฐานทางการศึกษาและมีความเสียสละต่ออาชีพครู²"

บทบาทของครูอาจสรุปเป็นข้อ ๆ ได้ดังนี้

1. ครูเป็นผู้รู้เนื้อหาที่ถูกจัดองค์เหมาะสมที่สุดในห้องเรียน
2. ครูเป็นผู้กำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนเรียน
3. ครูเป็นผู้ตัดสินว่าผู้เรียนรู้อะไรมากน้อยแค่ไหนแล้ว
4. ครูเป็นผู้กำหนดมาตรฐานว่า การเรียนรู้อะไรมากน้อย
5. ครูเป็นผู้นำของห้องเรียนและถือว่าเป็นผู้นำที่ฉลาดรอบรู้

โคสที่สุด

แคไหนเพียงใจ

¹Elmer H. Wilds, and Kenneth U. Lottich, The Foundation of Modern Education (New York: Holt Rinehart and Winston, 1961); p.419.

²William W. Brickman, "Essentialist Spirit in Education," School and Society, 1968, p.364, อ้างถึงใน สุภร ศรีแสน, ปรัชญาและแนวคิดทางการศึกษา (กรุงเทพมหานคร: อธิชาติการพิมพ์, 2522), หน้า 90.

6. ครูเป็นแบบแผนและเป็นแม่พิมพ์ของการศึกษา¹

ผู้เรียน

ผู้เรียนในปรัชญานี้ เป็นผู้สืบทอดค่านิยมไว้และสืบทอดให้คนรุ่นหลังต่อไป การให้การศึกษาแก่ผู้เรียนจะต้องเป็นไปตามแนวทางที่ผู้ใหญ่ หรือสังคม หรือครูได้กำหนดไว้ นักเรียนจึงเป็นผู้รับ ผู้ฟัง และทำความเข้าใจกับเนื้อหาต่าง ๆ ที่ครูกำหนดไว้ให้เพื่อจะได้เข้าใจ จดจำ และนำไปถ่ายทอดต่อไป ฉะนั้นผู้เรียนจึงมีความคิดริเริ่มเป็นตัวของตัวเองน้อย ไม่ค่อยกล้าแสดงความเห็น ไม่กล้าแสดงออก คอยแต่รับฟังอย่างเดียว

โรงเรียน

โรงเรียนในปรัชญานี้มีบทบาทในฐานะที่เป็นเครื่องมือของสังคม เพื่อการเรียนรู้ เข้าใจเรื่องราวของสังคม เรียนรู้เรื่องสังคมโดยเฉพาะกฎเกณฑ์ ประเพณี วัฒนธรรมต่าง ๆ จากโรงเรียน และโรงเรียนก็พยายามจะให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของวัฒนธรรม ประเพณี บทบาทของโรงเรียนในปรัชญานี้เป็นบทบาทที่ตามสังคม สังคมมอบหมายอะไรก็ให้ทำไปตามนั้น ไม่มีการแนะนำ หรือปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอย่างหนึ่งอย่างใดให้กับสังคม มีหน้าที่แต่เพียงถ่ายทอดวัฒนธรรมและรักษาไว้เท่านั้น² ฉะนั้นโรงเรียนจะต้องสร้างบรรยากาศทางการศึกษาให้เหมาะสมแก่การพัฒนาสติปัญญา จริยธรรม และการถ่ายทอดวัฒนธรรม นอกจากนี้โรงเรียนจะต้องมีกฎระเบียบวินัยให้อยู่ในกรอบอันเดียวกัน

กระบวนการเรียนการสอน

การเรียนการสอนขึ้นอยู่กับครูเป็นสำคัญ (Teacher-Centered Approach) คือ ครูจะเป็นผู้อธิบาย ชี้แจงให้ผู้เรียนเข้าใจตามใจได้ วิธีการเรียนการสอนเน้นการสอนแบบบรรยายเป็นหลัก การถามตอบในห้องเรียนเป็นการถามตอบเพื่อการทำความเข้าใจเป็นใหญ่ ไม่ใช่การแลกเปลี่ยนความเห็นหรือโต้แย้ง การสอนเน้นภาคทฤษฎี

¹ไพฑูริย์ สีนลารัตน์, ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น, หน้า 66.

²Robert E. Mason, Contemporary Educational Theory (New York: David McKay, 1922), p.47.

มากกว่าภาคปฏิบัติ ในการสอนจะคำนึงถึงมาตรฐานทางวิชาการมากกว่าความแตกต่างระหว่างบุคคล นอกจากนี้การจัดห้องเรียนก็จะต้องมีแบบแผนที่ชัดเจนเป็นห้องสี่เหลี่ยมที่นั่งเรียนเป็นแถว ครูอยู่หน้าห้องเรียน การจัดเวลาเรียน ตารางสอนแน่นอนตามเวลาตายตัว การยึดหยุ่นมีไต่บ้าง แต่ครูเป็นผู้กำหนดเอง¹

2. ปรัชญาการศึกษาถาวรนิยม (Perennialism)

ความเป็นมา

ปรัชญาการศึกษาถาวรนิยมเกิดขึ้นในขณะที่ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกกำลังมีการพัฒนาอุตสาหกรรม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีใหม่ ๆ ขึ้น โดยเฉพาะในประเทศทางตะวันตก ซึ่งระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่ประเทศต่าง ๆ รับเอามาใช้ นั้น จะก่อให้เกิดการแข่งขันแย่งชิงกันทางการค้าอย่างไม่เป็นธรรม มีการเอารัดเอาเปรียบ มีการใช้แรงงานเด็ก และมีการจำหน่ายสินค้าที่ราคาสูง ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำให้ระบบครอบครัวต้องมุ่งหาเงินแต่อย่างเดียวนั้นไม่มีเวลาอบรมสมาชิกในครอบครัวได้ นอกจากนี้ยังมีปัญหาเรื่องการไม่อยู่ในระเบียบวินัยของเยาวชน และที่สำคัญก็คือ มนุษย์เริ่มเสียความเป็นมนุษย์ไปที่ละน้อย ๆ ให้กับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี² นักปรัชญาและนักการศึกษาถาวรนิยมเห็นว่า สังคมอุตสาหกรรมก่อความวุ่นวาย สับสนในสังคมปัจจุบัน เป็นเหตุให้สิ่งที่ดีงามทางวัฒนธรรมทั้งหลายเสื่อมทรามลงไป จึงเสนอปรัชญาการศึกษาขึ้นมาอีกลัทธิหนึ่งที่มีจุดมุ่งหมายให้การศึกษาเป็นสิ่งที่นำมนุษย์ไปสู่ชีวิตที่มีระเบียบ มีความมั่นคง มีจริยธรรม และความยุติธรรม³ นี่ก็คือที่มาของปรัชญาการศึกษาถาวรนิยมซึ่งมีมานานแล้วตั้งแต่กรีกโบราณ ซึ่งผู้ริเริ่มปรัชญานี้คือ อริสโตเติล (Aristotle) และ เซนต์ โทมัส อะไควนัส (s. Thomas Aquinas) อริสโตเติลได้พัฒนาปรัชญาลัทธินี้โดยเน้นการใช้ความคิดและเหตุผลของบุคคลซึ่งมีชื่อว่า Rational Humanism ส่วนอะไควนัสได้นำมาปรับให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบันโดยคำนึงถึงความเชื่อเกี่ยวกับพระเจ้า เรื่องศาสนา และ

¹ไพฑูริย์ สินลารัตน์, ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น, หน้า 68.

²ศักดิ์ ประจักษ์ประทานพร, ปรัชญาการศึกษาฉบับพื้นฐาน, หน้า 95.

³เรื่องเดียวกัน.

ขอเรียกรวม ๆ ทางคริสต์ศาสนา ซึ่งมีชื่อว่า Scholastic Realism แนวคิดเหล่านี้มีส่วนสำคัญโดยตรงต่อแนวคิดทางการศึกษาของปรัชญานิรันตรนิยมในศตวรรษที่ 20 มาก นักปรัชญาและนักการศึกษาที่เป็นผู้นำของปรัชญานี้คือ โรเบิร์ต เอ็ม ฮัทชินส์ (Robert M. Hutchins), มอร์ทีเมอร์ เจ แอดเลอร์ (Mortimer J. Adler) และ เซอร์ ริชาร์ด ลิวิงส์โตน (Sir Richard Livingstone) ซึ่งได้รวบรวมหลักการและให้กำเนิดปรัชญานิรันตรนิยมขึ้นในปี ค.ศ. 1929

แนวความคิดพื้นฐาน

ปรัชญาการศึกษาานิรันตรนิยมมีรากฐานมาจากปรัชญาจิตนิยม (Idealism) และปรัชญาวัตถุนิยม (Realism) ผสมกัน ปรัชญาการศึกษาลัทธินี้แบ่งที่สนใจออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ลักษณะแรกเป็นลักษณะของปรัชญาที่เน้นหนักในเรื่องของเหตุผลและสติปัญญาซึ่งความรู้ที่ได้นั้นได้มาจากการคิดหาเหตุผลทั้งสิ้น ไม่เกี่ยวข้องกับศาสนาโดยตรง แต่อีกลักษณะหนึ่งเกี่ยวข้องกับศาสนาโดยตรงเป็นแนวคิดของกลุ่มศาสนานิกายคาทอลิก (Catholic Church)¹ มีความเชื่อถ้อยเกี่ยวกับเหตุผล การใช้สติปัญญาแสวงหาความเป็นจริงหรือสัจจะและไต่ถามความเชื่อเรื่องพระเจ้าและเรื่องของศาสนาที่เกี่ยวข้องควย จะเห็นว่าทั้งสองลักษณะเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับเหตุผลจนได้ชื่อว่า เป็นโลกแห่งเหตุผล (A World of Reason)

คำว่า นิรันตร หรือ Perennial หมายถึง สิ่งซึ่งคงที่ ถาวร ไม่เปลี่ยนแปลง คงอยู่ชั่วนิรันตร ปรัชญาการศึกษาลัทธินี้ยึดถือในหลักความจริงและความดีงามสูงสุดที่ไม่เปลี่ยนแปลงและเห็นว่า สิ่งที่มีความคงทนถาวรนั้นย่อมจะเป็นจริงมากกว่าสิ่งที่เปลี่ยนแปลง และสิ่งที่เป็นอมตะที่พึงปรารถนายิ่งกว่าโลกที่เต็มไปด้วยความล่อแหลมและความไม่แน่นอน² ปรัชญาการศึกษาลัทธินี้จึงเชื่อว่าการศึกษาคควรจะได้สอนสิ่งซึ่งเป็นนิรันตร ไม่เปลี่ยนแปลง มีคุณค่าไม่ว่าจะเป็นยุคสมัยใด สิ่งซึ่งจะมีคุณค่านั้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในสมัยกลาง

¹ไพฑูรย์ สินลาภรณ์, ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น, หน้า 71.

²บรรจง จันทรส, ปรัชญาการศึกษา, หน้า 240.

ของยุโรป (ระหว่างศตวรรษที่ 13-15) ซึ่งได้แก่ คุณค่าของเหตุผล และคุณค่าของศาสนา
 ลัทธินี้จึงเห็นว่าควรจะได้มีการฟื้นฟูสิ่งที่ตั้งถาม อันเป็นอมตะทั้งหลายในสมัยกลางมาใช้
 แนวคิดของปรัชญาการศึกษาลัทธินี้จึงมีลักษณะถอยหลังกลับไปสู่อีกทีเพื่อนำเอาแบบอย่างของอดีต
 มาใช้ในสังคมปัจจุบัน จากลักษณะดังกล่าวนี้ปรัชญาการศึกษานี้จึงเปรียบเสมือน "แนวทาง
 ที่ย้อนกลับไปสู่วัฒนธรรมอันตั้งถามในอดีต" (A regressive road to culture)¹

ความเชื่อพื้นฐานของปรัชญาการศึกษานี้มีดังนี้

1. มนุษย์เป็นผู้มีเหตุผลและจิตใจบริสุทธิ์ มนุษย์มีความดีอยู่ในตนและ
 เป็นผู้สนใจต่อศาสนาแต่กำเนิดแล้ว
2. พื้นฐานธรรมชาติของมนุษย์เหมือนกันทุกกาลและเทศะ แม้
 สภาพแวดล้อมจะแตกต่างกันหรือเปลี่ยนแปลงไป ความจริงย่อมเหมือนกันทุกหนทุกแห่ง
3. สิ่งที่สำคัญที่สุดของมนุษย์คือ สติปัญญาและความมีอิสระ
4. มนุษย์มีความจำเป็นในการสืบทอดวัฒนธรรม²

แนวคิดทางการศึกษา

ความหมายการศึกษา

ปรัชญาการศึกษาลัทธินี้เชื่อว่าสิ่งที่สำคัญที่สุดของธรรมชาติมนุษย์คือ
 ความสามารถในการใช้เหตุผล ความมีเหตุผล (Rationality) เป็นลักษณะสูงสุดของ
 มนุษย์ ดังนั้นมนุษย์จึงต้องไขความมีเหตุผลเป็นเครื่องควบคุมควบคุมสัญชาตญาณตามธรรมชาติอัน
 เป็นอำนาจฝ่ายต่ำของตน เพื่อจะได้บรรลุถึงจุดหมายแห่งชีวิตที่ได้เลือกสรรแล้ว³ ดังที่

¹ Robert M. Hutchins, The Conflict in Education in a Democratic Society (New York: Harper & Row, 1953), p.68.

² กิติมา ปรีดีคิลก, ปรัชญาการศึกษา เล่ม 1 (กรุงเทพมหานคร: ประเสริฐ
 การพิมพ์, 2520), หน้า 76.

³ บรรจง จันทรสา, ปรัชญาการศึกษา, หน้า 242.

โรเบิร์ต เอ็ม ฮัทชินส์ (Robert M. Hutchins) กล่าวว่า "การปรับปรุงมนุษย์ หมายถึง การพัฒนาพลังทางเหตุผล คีลธรรม และจิตใจ อย่างเต็มที่ มนุษย์ทุกคนล้วนมีพลังเหล่านี้และมนุษย์ทุกคนควรพัฒนาพลังนี้ให้ดีที่สุดด้วย"¹

ดังนั้นความหมายของการศึกษาในปรัชญาการศึกษาสมัยใหม่คือ การจัดประสบการณ์ที่ให้ไ้ใคร่ซึ่งความรู้ ความคิดที่เป็นสัจธรรม มีคุณธรรม มีเหตุผล

จุดมุ่งหมายการศึกษา

ปรัชญาการศึกษาสมัยใหม่มีจุดมุ่งหมายที่จะสร้างคนให้เป็นคนที่สมบูรณ์ เป็นคนที่แท้จริง เนื่องจากมนุษย์มีพลังธรรมชาติอยู่ภายในแล้ว การศึกษาก็ควรส่งเสริมให้พัฒนาพลังธรรมชาตินั้นอย่างเต็มที่ พลังธรรมชาติในที่นี้ก็คือ สติปัญญา ถ้าสติปัญญาได้รับการขัดเกลาและพัฒนาอย่างดีพอแล้ว มนุษย์ก็จะทำอะไรอย่างมีเหตุผลเสมอ ฉะนั้นการจัดการศึกษาก็ควรเป็นไปเพื่อการพัฒนาคุณสมบัติในเชิงสติปัญญาและเหตุผลในตัวมนุษย์² และให้นักเรียนได้รักษาความคิดที่มีอยู่ การศึกษามุ่งไปที่คุณภาพความคิดอันสูงสุดไม่เปลี่ยนแปลง แต่ไม่มุ่งที่การเปลี่ยนแปลงของสังคม

จุดมุ่งหมายการศึกษาอาจสรุปได้ดังนี้คือ

1. มุ่งให้รู้เรียนรู้จักและทำความเข้าใจกับตนเองให้มากที่สุด โดยเฉพาะในเรื่องของเหตุผลและสติปัญญา
2. มุ่งพัฒนาสติปัญญาและเหตุผลในตัวมนุษย์ให้ดีขึ้น²
3. มุ่งให้รู้เรียนมีความมั่นคงทางจิตใจ มีคุณธรรม และจริยธรรม

¹ Robert M. Hutchins, The Conflict in Education in a Democratic Society, p.68.

² ไพฑูรย์ สินลารัตน์, ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น, หน้า 72.

³ เรื่องเดียวกัน.

องค์ประกอบของการศึกษา

หลักสูตร

หลักสูตรกำหนดขึ้นโดยผู้รู้หรือผู้เชี่ยวชาญ เป็นหลักสูตรที่เน้นวิชาทางศิลปศาสตร์ (Liberal Arts Curriculum) หรือบางครั้งเรียกว่า เสรีศึกษา (Liberal Education) หลักสูตรในแนวนี้จะเป็นการฝึกฝนให้ยูเรียนเป็นผู้ที่รู้จักใช้สติปัญญา เหตุผล เป็นการที่ใ้หาความรู้ที่เป็นนิรันดรแก่ยูเรียนเพราะเป็นความรู้ที่กว้างขวางช่วยให้อูเรียนนำความรู้อื่น ๆ มาเชื่อมโยงประสานเป็นภาพรวมของโลกและชีวิต ซึ่งความรู้ที่ว่่านี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ใ้ทุกสถานการณ์

ศิลปศาสตร์โดยทั่วไปแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ ศิลปทางภาษา (Literary Arts) ซึ่งประกอบด้วย ไวยากรณ์ วาทศิลป์ และตรรกศาสตร์ ซึ่งเป็นเรื่องของ การอ่าน การฟัง การพูด การเขียน (3R's) และการใช้เหตุผลนั่นเอง¹ ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งคือ ศิลปทางคำนวณ (Mathematical Arts) ซึ่งประกอบด้วย เลขคณิต เรขาคณิต วิทยาศาสตร์ ปรัชญา คณิตศาสตร์ และดนตรี นอกจากนี้หลักสูตรศิลปศาสตร์ยังเอื้ออำนวยให้อูเรียนใ้รู้จักกับผลงานทางปัญญาอันล้ำค่าของอัจฉริยในอดีต ผลงานเหล่านั้นเรียกว่า The Great Books หรือ Classical Works เป็นงานที่ถือว่่าเป็นงานอมตะ คือ มีค่าทุกยุคทุกสมัย เป็นรูปแบบของงานเขียนที่คัดเลือกและบรรจุความรู้อันเป็นนิรันดรเอาไว้² ซึ่งงานที่เป็นอมตะประกอบด้วย งานทางศิลปะ วรรณกรรม รวมทั้งงานทางด้านวิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์ด้วย

ในปัจจุบันหลักสูตรตามแนวของปรัชญาการศึกษาลัทธินี้มีหลักสูตรวิชาการศึกษาทั่วไป (General Education) ที่เน้นสติปัญญาและเหตุผลในระดับอุดมศึกษา

¹Robert M. Hutchins, The Higher Learning in America (New Haven, Conn : Yale University Press, 1976), p.258.

²Mark Van Doren, Liberal Education (Boston: Beacon Press, 1959), p.144.

ส่วนมัธยมศึกษาจะเป็นหลักสูตรที่เตรียมเพื่อการศึกษาในมหาวิทยาลัยเป็นหลักสำคัญ และระดับประถมศึกษาเน้นในด้านการอ่าน การเขียน และการใช้เหตุผล¹

หลักสูตรในปรัชญาเน้นความเป็นเลิศทางวิชาการและความรอบรู้ การจัดลำดับในเนื้อหาวิชาที่เน้นวิธีจัดตามลำดับก่อนหลังของความถูกต้องทางวิชาการของความรู้ในสาขานั้น หลักสูตรจะมีเนื้อหาเป็นเครื่องมือที่นำไปสู่ความสามารถทางปัญญาโดยแท้จริง

ครู

ครูในปรัชญาเป็นผู้รักษาวินัยทางจิตใจและเป็นผู้นำทางวิญญาณของผู้เรียนทุกคน ขอมอบในคำผู้เรียนว่าเป็นผู้มีเหตุผลและเป็นสิ่งมีชีวิตที่มีจิตใจและวิญญาณ² นอกจากนี้ครูยังต้องเป็นผู้ดูแลไม่ใช่นุรุษชนิดที่ป้อนความรู้ให้กับผู้เรียนเพียงอย่างเดียว แต่ถือว่าผู้เรียนมีความสามารถอยู่บ้างแล้ว ครูยังถือว่าเป็นศูนย์กลางของกระบวนการเรียนการสอน เป็นผู้เลือกเนื้อหาและวิธีการที่จะสอนตลอดจนการวัดและประเมินผล บทบาทที่สำคัญของครูมีดังนี้

1. เป็นผู้เสนอความรู้ ข้อคิด เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ และพัฒนาความคิดและสติปัญญาของผู้เรียน
2. เป็นผู้นำทางสติปัญญา
3. เป็นผู้มีความรอบรู้ทางเนื้อหาวิชาการกว้างขวาง มีความคิด ความอ่านสูง และมีความสามารถในการถกเถียง อภิปรายแลกเปลี่ยนความเห็น³
4. เป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติที่ดีงาม
5. เป็นผู้ดูแลรักษาความเป็นระเบียบวินัยและความประพฤติของ

นักเรียน

¹G. Max Wingo, Philosophy of Education : An Introduction, p.258.

²ศุภร ศรีแสน, ปรัชญาและแนวคิดทางการศึกษา (กรุงเทพมหานคร: อภิชิตการพิมพ์, 2522), หน้า 94.

³ไพฑูริย์ สินลารัตน์, ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น, หน้า 74.

ผู้เรียน

ปรัชญาตะวันตกนี้เชื่อว่า ผู้เรียนโดยธรรมชาตินั้นเป็นผู้มีเหตุผล มีสติปัญญา มีศักยภาพอยู่ในตัวเองแล้ว แล้วยังถือว่าผู้เรียนยังมีความสนใจใคร่รู้ใคร่เรียนอยู่แล้ว ดังที่ อริสโตเติล (Aristotle) กล่าวไว้ว่า "All men by nature desire to know"¹ ฉะนั้นการให้การศึกษาก็ต้องพัฒนาในสิ่งที่ผู้เรียนมีอยู่แล้วอย่างเต็มที่ โดยการมุ่งพัฒนาผู้เรียน เป็นรายบุคคล ยึดสมรรถนะที่มีอยู่โดยการสอนและการแนะนำของครู-ผู้เรียนจึงมีบทบาทในการเรียนมากเท่า ๆ กัน หรือมากกว่าครูและเป็นลักษณะของการถกเถียงแลกเปลี่ยน อภิปรายกับครู แต่ก็ภายใต้การแนะนำของครู

นอกจากนี้ยังถือว่าความรู้ไม่ว่าอยู่ที่ไหนเหมือนกันหมด อะไรที่สอนแล้วยังทำไม่ได้หรือยังไม่เข้าใจ ต้องทำบ่อย ๆ หรือทำซ้ำ ๆ คือ อาจใช้เวลามากสำหรับผู้เรียนที่เรียนช้า ให้ผู้เรียนทุกคนได้มีโอกาสเรียนเท่ากันหมด ใช้หลักสูตรเดียวกันสำหรับเด็กเก่ง และเด็กอ่อน ไม่แบ่งความสามารถของเด็ก ผู้เรียนทุกคนต้องไปถึงมาตรฐานเดียวกัน

โรงเรียน

โรงเรียนในปรัชญานี้ไม่ยึดบทบาทต่อสังคมโดยตรงแต่มีผลในทางอ้อม เพราะเห็นว่าหน้าที่ตัวบุคคลเป็นหลักใหญ่ เมื่อบุคคลมีการพัฒนาเกิดขึ้นแล้วก็จะทำให้สังคมนั้นดีขึ้นด้วย ฉะนั้นโรงเรียนตามแนวคิดของปรัชญานี้ จึงเปรียบเสมือนเป็นสื่อกลางที่จะนำผู้เรียนไปสู่สังคม ค่านิยม และวัฒนธรรมอันดีงาม ส่วนการสร้างบรรยากาศและจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนจะต้องพยายามสร้างคามนิยมในวัฒนธรรมที่มีอยู่และมีความเคร่งครัดในระเบียบวินัยและการประพฤติปฏิบัติ

กระบวนการเรียนการสอน

การเรียนการสอนเป็นไปในลักษณะยึดหลักจิตวิทยาว่าด้วยสมรรถภาพ (Faculty Psychology) เป็นหลัก ซึ่งเชื่อกันว่า ส่วนของสมองนั้นทำหน้าที่สำคัญ ๆ 3 ประการ คือ คำนเหตุผล (Reason) คำนความจำ (Memory) และคำนความตั้งใจ

¹ไพฑูริย์ สันลาภรัตน์, ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น, หน้า 74.

(will) ทัศนคติอันเป็นพื้นฐานสำคัญของสติปัญญาซึ่งควรจะได้รับพัฒนาขึ้นให้เติบโตเต็มที่¹

ดังนั้นการเรียนการสอนจึงเน้นหนักที่การกระตุ้นและหนุนให้ศักยภาพดังกล่าวได้พัฒนาและมีความสมบูรณ์เต็มที่ วิธีการสอนจึงเป็นการถกเถียง อภิปราย การใช้เหตุผล สติปัญญาโต้แย้งกัน ผู้สอนจะมีบทบาทในการนำอภิปราย ตั้งประเด็นสำหรับข้อถกเถียง และตั้งปัญหาใหญ่ไว้บนท่อนหรืออภิปรายคอยช่วยชี้แจง หรือสนับสนุนใหญ่ไว้บนความรู้ ความคิด และสติปัญญาของตนให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้² นอกจากนี้การจัดที่นั่งในการเรียนการสอนนั้นไม่นิยมให้เคลื่อนย้ายโต๊ะ เก้าอี้ ห้องเรียนจะต้องมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยอยู่เสมอ มีความสะอาด

3. ปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยม (Progressivism)

ความเป็นมา

ปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยมเกิดขึ้นเพื่อต่อต้านแนวคิดและวิธีการศึกษาแบบเดิมที่เน้นแต่เนื้อหา สอนแต่ท่องจำ คัดขาดโรงเรียนจากสังคม ไม่คำนึงถึงความสนใจของเด็กและพัฒนาเด็กแต่เพียงสติปัญญาเท่านั้น³ ทำให้ผู้เรียนขาดความริเริ่มสร้างสรรค์ ไม่มีความมั่นใจในตนเอง และอีกอย่างหนึ่งเพราะความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีใหม่ ๆ ความนิยมในประชาธิปไตยและพัฒนาการใหม่ ๆ ทางจิตวิทยาการเรียนรู้⁴

แนวคิดของปรัชญานี้ได้เริ่มมีมาตั้งแต่ในสมัยคริสต์ศตวรรษที่ 18 ผู้ริเริ่มแนวคิดนี้คือ บัง ยักส์ รูสโซ (Jean Jacques Rousseau), จอห์น เฮนรี เปสตาลอซซี (John Henry Pestalozzi) และเฟรดเคอริค โพรเบล (Frederic Froebel)

¹บรรจง จันทรสภา, ปรัชญาการศึกษา, หน้า 163-164.

²ไพฑูรย์ สินดารัตน์, ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น, หน้า 75.

³Wingo, Philosophy of Education : An Introduction, p.149.

⁴ไพฑูรย์ สินดารัตน์, ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น, หน้า 81.

นักปรัชญาทั้ง 3 ท่านเป็นนักปรัชญาชาวยุโรป เป็นผู้ที่มีความคิดทางปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยม เป็นพวกแรก

ส่วนผู้ที่เป็นคนคิดและนำเอาปรัชญานี้มาใช้ในสหรัฐอเมริกาคือ ฟรานซิส คัมเบิลยู ปาร์คเกอร์ (Francis W. Parker) เขาได้จัดการศึกษาแบบใหม่ (New Education) ขึ้นโดยการรวมวิชาต่าง ๆ เข้าด้วยกันเรียนจากประสบการณ์ไปทานามธรรม นอกจากนี้เขายังเสนอให้มีการปฏิรูประบบโรงเรียนเสียใหม่เมื่อ ค.ศ. 1870 เพราะเห็นว่าการเรียนแบบเก่าเข้มงวดเรื่องระเบียบวินัย บรรยายภาคการเรียนเนื้อหาและการศึกษาไม่มีจุดยืนที่แน่นอน แต่การจัดการศึกษาในแนวคิดนี้ยังไม่เป็นที่รู้จักกับคนทั่วไป ต่อมาในต้นศตวรรษที่ 20 จอห์น ดีวีย์ (John Dewey) ได้สนใจเกี่ยวกับปรัชญานี้ ได้ทำการทดลองเพิ่มเติมขึ้นจนทั่วโลกได้รู้จักปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยมในนามของเขา ซึ่งมีนักการศึกษาอื่น ๆ ร่วมอยู่ด้วยคือ วิลเลียม เอช คิลแพทริก (William H. Kilpatrick), จอห์น แอล ไชลด์ (John L. Childs), บอย เอช โบค (Boy H. Bode), โฮเรส มานน์ (Horace Mann) และ เฮนรี บาร์นาร์ด (Henry Barnard) แต่ผู้ที่จอห์น ดีวีย์ (John Dewey) ได้ยอมรับและยกย่องว่าเป็นบิดาของปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยมคือ ฟรานซิส คัมเบิลยู ปาร์คเกอร์ (Francis W. Parker)¹ ปรัชญานี้ได้รับความนิยมและมีการนำไปใช้อย่างแพร่หลายในสหรัฐอเมริกาและในประเทศต่าง ๆ เกือบทั่วโลก และในปี ค.ศ. 1919 ในสหรัฐอเมริกาได้มีการจัดตั้งสมาคมขึ้นชื่อว่า "สมาคมการศึกษาแบบพัฒนาการ" (The Progressive Education Association) เพื่อเผยแพร่แนวคิดปรัชญานี้ออกไป นักการศึกษากลุ่มนี้ได้ดำเนินการจัดทำ "หลักสูตรการศึกษาเพื่อชีวิต" (The Life-Centered Curriculum)² ขึ้นในโรงเรียนต่าง ๆ เริ่มด้วยการใช้ในโรงเรียนราษฎรก่อนแล้วจึงกระจายกว้างออกไปใช้ในโรงเรียนของท้องถิ่นด้วย ทำให้เกิดการขัดแย้งกันมากระหว่าง

¹Daniel Tanner, and Laurel Tanner, Curriculum Development (New York: Mcmillan Publishing, Co., 1975), p.171.

²วิญญู สาธร, "ลัทธิปรัชญาแบบก้าวหน้าตามธรรมชาติ" ใน เอกสารประกอบคำบรรยายวิชา 411-635 วิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาไทย, หน้า 21.

นักการศึกษาที่นิยมปรัชญาสารัตถนิยมมักยึดถือปรัชญาพัฒนาการนิยมใน ปี ค.ศ. 1938 ประกอบกับปัญหาของโลกในระหว่างและหลังสงครามโลก (1941-1945) ทำให้คนทั่วไปหันกลับไปหาปรัชญาการศึกษาสารัตถนิยมมากขึ้น มีผลทำให้การศึกษาแบบพัฒนาการนิยมถูกโจมตีมากในปี ค.ศ. 1955 สมาคมการศึกษาพัฒนาการก็ยุบเลิกไป¹ แต่แนวคิดและวิธีการยังคงอยู่

แนวความคิดพื้นฐาน

ปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยมมีพื้นฐานดั้งเดิมมาจากปรัชญาลัทธิประจักษ์वाद (Empirism) ซึ่งเกิดขึ้นในประเทศอังกฤษในคริสต์ศตวรรษที่ 17 ต่อมาก็ได้มีการนำเอาแนวความคิดและวิธีการของปรัชญาลัทธิประจักษ์वाद (Empirism) นี้มาสร้างเป็นปรัชญาลัทธิใหม่ขึ้น มีชื่อเรียกไปต่าง ๆ กัน เช่น Experimentalism, Pragmatism, Instrumentalism เป็นต้น ถ้าจะพิจารณารากฐานโดยตรงของปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยม (Progressivism) ก็มีแนวคิดมาจากปรัชญาลัทธิดังกล่าวนั้นเอง

ปรัชญาที่บุคคลสามารถแสวงหาความรู้ได้จากประสบการณ์ตรง (Immediate Experience) และประสบการณ์คาคะเน (Mediate Experience) ประสบการณ์ตรงเป็นประสบการณ์ที่เกิดจากการทำจริงและประสบการณ์คาคะเนเกิดจากการที่บุคคลเรียนรู้ แก่ปัญหาต่าง ๆ โดยใช้ความคิดและประสบการณ์ที่ผ่านมานั้นมาคาคะเนว่าจะแก้ปัญหานั้น ๆ ได้อย่างไร² ประสบการณ์ที่จะนำไปสู่ความรู้ความจริงนั้นเป็นกระบวนการกระทำที่ต่อเนื่อง (Transaction) ในการสืบเสาะความรู้ความจริง ปรัชญาที่เน้นกระบวนการ (Process) เป็นสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระบวนการแก้ปัญหาและกระบวนการทางวิทยาศาสตร์

คำว่า พัฒนา หรือ Progressive หมายถึง ก้าวหน้า เปลี่ยนแปลง ไม่หยุดอยู่กับที่ ปรัชญาที่มีความเชื่อว่า สำคัญและภาวะความเป็นจริงของสิ่งทั้งหลายนั้นมิได้

¹ Robert E. Mason, Contemporary Educational Theory, p.66.

² Theodore Brameld, Pattern of Educational Philosophy

(New York: World Book Co., 1950), p.103-104.

คงที่หรือหยุดนิ่ง หากแต่จะเปลี่ยนแปลงสภาพไปตามกาลเวลาและสิ่งแวดล้อม องค์ประกอบที่มีอิทธิพลสูงสุดในการกำหนดรูปแบบของวัฒนธรรมและสังคมนั้นมิใช่ค่านิยมหรือจารีตประเพณีดั้งเดิม หากแต่เป็นเทคโนโลยี การค้นคว้าทดลองและประสบการณ์ของมนุษย์ที่ได้รับมาจากการที่ได้เห็นประจักษ์และรับรู้มาจากโลกแห่งความเป็นจริง¹

ในส่วนที่เกี่ยวกับการศึกษานั้น เนื่องจากปรัชญานี้เชื่อว่าสภาวะที่แท้จริงทั้งหลายมิได้อันหนึ่ง ไม่คงที่ หากแต่จะเปลี่ยนแปลงไปได้ตามกาลเวลาและสถานที่ ดังนั้น การศึกษาในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมก็ควรจะต้อง เปลี่ยนแปลงสภาพไปด้วย เมื่อถึงคราวจำเป็น ฉะนั้นวิธีการทางการศึกษาจึงต้องพยายามปรับปรุงให้สอดคล้องกับกาลเวลาและภาวะแวดล้อมอยู่เสมอ การศึกษามิใช่จะสอนให้คนยึดมั่นในความจริง ความรู้ และค่านิยมที่คงที่หรือถูกกำหนดไว้ตายตัว หากจะต้องหาทางปรับปรุงการศึกษาเพื่อจะเป็นแนวทางนำไปสู่การค้นพบความรู้ใหม่ ๆ อยู่เสมอ² ดังนั้นปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยมนี้จึงได้ชื่อว่า "แนวทางแห่งความมีอิสระเสรีที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงปรับปรุงวัฒนธรรมและสังคม" (A liberal road to culture)³

ความเชื่อพื้นฐานของปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยมมีดังนี้

1. การกระทำจะเกิดขึ้นเนื่องจากความคิดเพราะจิตและกายเป็นของคู่กัน
2. มนุษย์สามารถสร้างพัฒนาการให้แก่ตัวเองได้ตามสภาพของสิ่งแวดล้อมและกาลเวลาที่เปลี่ยนแปลงไป สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอยู่ในวิสัยที่มนุษย์กระทำขึ้นได้โดยไม่ต้องอาศัยอำนาจลึกลับ
3. มนุษย์เป็นผู้กำหนดอนาคตและโชคชะตาของตัวเอง เน้นความสำคัญของคุณค่าของแต่ละบุคคลมากขึ้น

¹บรรจง จันทรสา, ปรัชญาการศึกษา, หน้า 244.

²เรื่องเดียวกัน.

³Theodore Brameld, Philosophies of Education in Cultural Perspective, p.90-92.

4. ความเป็นจริง ความแน่นอนไม่มีในโลก ไม่มีอะไรที่ตายตัวและสมบูรณ์ในตัวของมันเอง

5. การค้นคว้าทดลองตามแนววิทยาศาสตร์เป็นการแสวงหาความรู้ที่ถูกต้อง เพราะวิธีที่กล่าวมาไม่ยอมรับว่าจะไร้อุปกรณ์จนกว่าจะได้มีการทดลองจนเป็นที่แน่ใจแล้ว

6. เกี่ยวกับคุณค่าหรือค่านิยมว่ามีใช้ดังตายตัว อาจเปลี่ยนแปลงไปได้ตามกาลสมัยตามสภาพของบุคคลและสังคม และเป็นที่สามารถเปรียบเทียบ ทดสอบ และประเมินผลได้¹

แนวคิดทางการศึกษา

ความหมายการศึกษา

การศึกษา คือ ชีวิต ไม่ใช่เป็นการเตรียมตัวเพื่อชีวิต ซึ่งหมายความว่า การที่จะมีชีวิตอยู่อย่างมีความสุขนั้น จะต้องอาศัยการเข้าใจความหมายของประสบการณ์ ฉะนั้น ผู้เรียนจึงควรจะได้เรียนรู้ในสิ่งที่เหมาะสมแก่วัยของเขา และสิ่งที่จัดให้ผู้เรียนเรียนนั้นควรจะเป็นไปในทางที่ก่อให้เกิดประสบการณ์ที่ผู้เรียนสามารถเข้าใจปัญหาชีวิตและสังคมในปัจจุบัน และหาทางปรับตัวให้เข้ากับภาวะที่เป็นจริงในปัจจุบัน²

นอกจากนี้ เลสเตอร์ ดิกซ์ (Lester Dix) ได้กล่าวถึง การศึกษา ไว้ว่า "การศึกษา คือ ชีวิตและความเจริญงอกงาม (Life and Growth) ปรากฏนี้จะไม่มุ่งพัฒนาทางกายเท่านั้นแต่ยังคำนึงถึงจิตใจของผู้เรียนด้วย กิจกรรมทุกอย่างทางการศึกษา จะเป็นกิจกรรมผสมที่มุ่งพัฒนาร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาไปพร้อม ๆ กัน ไม่เน้นอย่างหนึ่งอย่างใดโดยเฉพาะ ทั้งนี้เพื่อให้ชีวิตสมบูรณ์พร้อมทั้งกาย ใจ และปัญญา³

¹ กิตติมา ปรีดีติติก, ปรัชญาการศึกษาเล่ม 1, หน้า 78.

² George F. Kneller, Introduction to Philosophy of Education, p.48-53.

³ Lester F. Kneller, A Charter for Progressive Education (New York: Bureau of Publications Teachers College, Columbia University, 1979), p.iii.

จุดมุ่งหมายการศึกษา

ปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยมไม่มีจุดมุ่งหมายที่กำหนดตายตัวลงไป เพราะชีวิตเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้เสมอและอยู่ในโลกที่มีความเปลี่ยนแปลงด้วย ฉะนั้นวัตถุประสงค์ของการเรียนในแต่ละครั้งก็เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละครั้ง แม้แก้ปัญหาได้แล้ว ก็จะมีปัญหาใหม่ตามขึ้นมาอีก ซึ่งปัญหาใหม่แต่ละปัญหาล้วนแต่มีลักษณะของตัวเองที่ต้องการลักษณะการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับสถานการณ์นั้น ๆ ดังนั้นนักการศึกษาในปรัชญาใหม่มักจะกล่าวว่า "วัตถุประสงค์ทั่วไปของการศึกษาคือ การศึกษาเพิ่มขึ้นอีก" (The general objective of education is more education) ซึ่งหมายความว่า การเรียนรู้ที่ได้รับในแต่ละครั้งจะเป็นวิธีทางให้เกิดความรู้ใหม่ ซึ่งก็จะเป็นวิธีทางให้เกิดการเรียนรู้ใหม่กว่าต่อ ๆ ไปอีกไม่มีที่สิ้นสุด

จุดมุ่งหมายการศึกษาในปรัชญาใหม่อุทิศรูปได้ดังนี้

1. มุ่งให้ผู้เรียนพัฒนาทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาควบคู่กันไป
2. มุ่งให้ผู้เรียนได้เรียนตามความสนใจ ความถนัด และความสามารถของผู้เรียน
3. มุ่งให้ผู้เรียนรู้จักตนเองและสังคมเพื่อจะได้ปรับตัวให้เข้ากับสังคมอย่างมีความสุขไม่ว่าจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรก็ตาม รู้จักแก้ปัญหาได้
4. ส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยทั้งในและนอกห้องเรียน²
5. มุ่งให้ผู้เรียนรู้จักศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง
6. มุ่งให้ผู้เรียนรู้จักทำงานร่วมกับผู้อื่น และมีระเบียบวินัยในตนเอง

¹J. Donald Butler, Four Philosophies and Their Practice in Education and Religion (New York: Harper & Row, 1957), p.487.

²ไพฑูรย์ ดินลาวัณ, ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น, หน้า 82-83.

องค์ประกอบของการศึกษา

หลักสูตร

หลักสูตรในปรัชญานี้เป็นหลักสูตร Child-Centered Curriculum หรือ Activity-Centered Curriculum เป็นหลักสูตรที่เน้นประสบการณ์ของผู้เรียนเป็นหลักสำคัญ ซึ่งประสบการณ์นั้นควรเป็นประสบการณ์ที่สัมพันธ์กับสังคม หลักสูตรจะต้องไม่ถูกกำหนดไว้ล่วงหน้า วิชาที่เหมาะสมสำหรับหลักสูตรคือ วิชาที่ให้ประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ ไม่มีเนื้อหาวิชาชนิดเดียว หรือวิธีการสอนเดียวที่เหมาะสมสำหรับโรงเรียนทุกชนิด เพราะต้องการและความสนใจของผู้เรียนแต่ละแห่งแต่ละเวลาย่อมแตกต่างกัน เช่นเดียวกับประสบการณ์ในแต่ละที่ย่อมไม่เหมือนกัน หลักสูตรที่ดีจะต้องยืดหยุ่นได้

หลักสูตรเน้นการดำรงชีวิตในสังคมและกิจกรรม หลักสูตรจึงต้องจัดให้ผู้เรียนเข้าร่วมในประสบการณ์การเรียนรู้อย่างเต็มที่ และเน้นวิชาที่จะเสริมสร้างประสบการณ์ทางสังคม ตลอดจนครอบคลุมชีวิตประจำวันในทุกรูปแบบ เนื้อหาที่ได้รับความสนใจเป็นพิเศษคือ สังคมศึกษา และวิชาการสื่อความหมายเพื่อประโยชน์ในชีวิตประจำวัน (ภาษา) วิชาทางวิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์ก็ถือว่าสำคัญ แต่เป็นความสำคัญในแง่วิธีการคือ วิธีการทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Method) ไม่ใช่ตัวเนื้อหา¹ นอกจากนี้หลักสูตรของปรัชญานี้ไม่ไ้มุ่งใหญ่เรียนสนใจแต่การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเท่านั้น แต่ต้องการให้ผู้เรียนมีความสามารถในการแก้ปัญหาทั้งที่เป็นปัจจุบันซึ่งเห็นได้ชัดและปัญหาที่ต้องใช้ความสามารถทางปัญญาชั้นสูง ซึ่งเป็นปัญหาระยะยาวด้วย²

ส่วนการจัดเนื้อหาวิชาของหลักสูตรจะเป็นหลักสูตรกว้าง (Board fields) คือ คณิตศาสตร์ทั่วไป วิทยาศาสตร์ทั่วไป ภาษาทั่วไป และอื่น ๆ ที่ไม่เน้นวิชาการ

¹ไพฑูริย์ ดินลาวัณย์, ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น, หน้า 83.

²Foster McMurray, "The Present Status of Pragmatism in Education," in Selected Readings in the Philosophy of Education, ed. Joe Park (New York: Macmillan, 1963), p.176.

เฉพาะอย่าง นอกจากนี้หลักสูตรไม่ได้จัดเป็นรายวิชา แต่จัดเป็น "หน่วยการทำงาน" (Units of Work) ตามลักษณะโครงสร้าง วัตถุประสงค์ของสังคม ความสนใจ ความสามารถ และความต้องการของผู้เรียน¹

ครู

บทบาทของครูนั้นไม่ใช่เป็นผู้บังคับหรือออกคำสั่ง แต่ทำหน้าที่ในการแนะแนวทางและให้คำปรึกษาเป็นสำคัญ บทบาทของครูในปรัชญานี้สรุปได้ดังนี้

1. ครูมีหน้าที่จัดประสบการณ์ที่ดีและเหมาะสมให้แก่ผู้เรียน ตลอดจนกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ
2. ครูจะต้องเป็นผู้รอบรู้และมีประสบการณ์อย่างกว้างขวางในวิชาที่ตนสอน
3. ครูจะต้องเป็นผู้ที่มีบุคลิกดี มีความเห็นอกเห็นใจ ยอมรับในความแตกต่างระหว่างบุคคล ให้ความสำคัญของผู้เรียนเท่า ๆ กัน
4. ครูต้องรู้จักคัดแปลงสภาพภายในโรงเรียนและห้องเรียนให้เหมาะสมกับความต้องการและความสามารถของผู้เรียนแต่ละคนได้²
5. ครูต้องทำความรู้จักกับผู้เรียนเป็นการส่วนตัวอย่างดี รู้จักความสนใจ ความสามารถ และความต้องการของผู้เรียน เพื่อที่จะวางแผนให้เกิดสถานการณ์การเรียนรู้ไปตามความต้องการและพัฒนาความสามารถของผู้เรียนด้วย³
6. ครูจะต้องเป็นผู้วางแผน ประสานงานใหญ่ผู้เรียนสนใจและร่วมมือกันทำงานเป็นกลุ่มซึ่งอยู่ในการดูแลของครู

นักเรียน

ปรัชญานี้ให้ความสำคัญกับตัวผู้เรียนมาก เพราะถือว่าการเรียนรู้นั้นจะเกิดได้ก็ต่อเมื่อผู้เรียนได้ประสบการณ์ตรงหรือลงมือทำด้วยตนเอง (Learning by

¹วิญญู สาร, "ลัทธิปรัชญาแบบก้าวหน้าตามธรรมชาติ" ใน เอกสารประกอบคำบรรยายวิชา 411-635 วิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาไทย, หน้า 28.

²กิตติมา ปริทีถิติก, ปรัชญาการศึกษาเล่ม 1, หน้า 79.

³ศักดิ์ดา ปรากฏประทานพร, ปรัชญาการศึกษามัธยมต้น, หน้า 68.

doing) ดังนั้นผู้เรียนจึงมีอิสระที่จะเลือกตัดสินใจด้วยตนเอง มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ การสอน และมีส่วนที่จะเลือกเนื้อหาและกิจกรรมที่ตนเองสนใจได้มากขึ้น ผู้เรียนได้รับการ ส่งเสริมให้ทำงานร่วมกัน (Participation) เพื่อให้การเรียนรู้ตรงตามความ ต้องการของผู้เรียน เหมาะสมกับความถนัดและความสามารถของผู้เรียนมากขึ้น¹ แต่ทั้งนี้ต้อง อยู่ภายใต้การดูแลเอาใจใส่ของครูด้วย

โรงเรียน

โรงเรียนในปรัชญาที่ถือว่าโรงเรียนคือแบบจำลองของสังคม แต่เนื่องจากสังคมจริงนั้นมีความสลับซับซ้อนมาก โรงเรียนจึงจำลองเฉพาะแบบที่คิงามของชีวิตและ ประสบการณ์ในสังคมเท่านั้น โดยจัดประสบการณ์ให้เหมาะสมกับวุฒิภาวะของผู้เรียนในแต่ละกลุ่ม ซึ่งเริ่มจากการเรียนรู้พื้นฐานของสังคม ลักษณะอื่น ๆ ของสังคมต่อไป โรงเรียนจะก่อสร้าง บรรยากาศที่เป็นประชาธิปไตยโดยให้ผู้เรียนได้มีการเรียนรู้สิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ มีความพร้อม มีความรู้จัก และเข้าใจสังคมอย่างดีพอ ออกไปปรับปรุง และพัฒนาสังคมได้²

นอกจากนี้โรงเรียนต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความร่วมมือ ไม่ใช่ ส่งเสริมให้เกิดการแข่งขัน ปรัชญาที่เชื่อว่า การช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกันก็จะเป็นสิ่งที่เหมาะสม ที่ควรยิ่งกว่าการแข่งขันเพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์ส่วนตน แต่หากการแข่งขันจะมีได้ก็ต้อง เป็นการ แข่งขันในการสร้างคุณค่าที่คิงาม อย่างไรก็ตามความร่วมมือกันนั้นก็จะเป็นลักษณะเหมาะสมกับ หลักความจริงตามธรรมชาติทางคานชีวิทยาและทางคานสังคมของมนุษย์มากกว่าการแข่งขัน³

กระบวนการเรียนการสอน

กระบวนการเรียนการสอนในปรัชญาที่ถือว่า ผู้เรียนมีบทบาทด้วยตนเอง ใ้หม่มากที่สุด การเรียนเป็นเรื่องของการกระทำ (Doing) มากกว่ารู้ (Knowing) ความรู้ นั้นเป็นเพียงเครื่องมือที่จะช่วยให้ผู้เรียนมีประสบการณ์เท่านั้น ประสบการณ์และการทดลอง

¹ไพฑูริย์ สีนดารัตน์, ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น, หน้า 85.

²ศักดา ปรารงค์ประทานพร, ปรัชญาการศึกษานับพื้นฐาน, หน้า 64-65.

³บรรจง จันทรสา, ปรัชญาการศึกษา, หน้า 245-246.

เป็นกิจกรรมสำหรับวิธีการเรียนรู้¹

การเรียนการสอนในปรัชญาที่สรุปได้ดังนี้

1. การเรียนการสอนเน้นที่ความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง
2. การเรียนการสอนควรใช้วิธีแก้ปัญหาตามวิธีการทางวิทยาศาสตร์ (Problem Solving)
3. การเรียนการสอนควรจัดประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง
4. ผู้เรียนควรได้รู้จักการวางโครงการ ดำเนินโครงการ วิเคราะห์ และประเมินโครงการต่าง ๆ ใต้อย่างเหมาะสม
5. ส่งเสริมประชาธิปไตยและความร่วมมือกันในการเรียนการสอน²
6. การเรียนควรเป็นกระบวนการต่อเนื่องเกี่ยวพันกันตลอดเวลา³

4. ปรัชญาการศึกษาปฏิรูปนิยม (Reconstructionism)

ความเป็นมา

ปรัชญาการศึกษาปฏิรูปนิยมเกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1930 ประเทศสหรัฐอเมริกา ประสบปัญหาหลาย ๆ ด้าน เช่น ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ปัญหาคนว่างงาน คนไม่รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เกิดความเหลื่อมล้ำค่าสูงขึ้นในสังคม ปัญหาความขัดแย้งระหว่างระบบนายทุน ระบบคอมมิวนิสต์ ปัญหาเกี่ยวกับสงครามปรมาณูระหว่างประเทศมหาอำนาจ จึงเกิดนักคิดกลุ่มหนึ่งที่ได้พยายามจะแก้ปัญหาสังคมโดยให้การศึกษาเป็นตัวนำการปฏิรูปเศรษฐกิจ

¹ไพฑูริย์ สินสารัตน์, ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น, หน้า 86.

²เรื่องเดียวกัน.

³สุดใจ เหล่าสุนทร, ความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษา (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เคสส์ไทย, 2517), หน้า 143.

การเมือง และสังคม โดยการล้มเลิกระบบเก่าที่ไม่มั่นคงและยุติธรรมลงเสีย แล้วสร้างระบบสังคมใหม่ขึ้นมา นักคิดกลุ่มนี้ที่เสนอบทบาทใหม่ให้กับโรงเรียนให้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาสังคมนี้ชื่อเรียกว่า "นักคิดแนวหน้า" (Frontier Thinker)¹ ผู้นำของนักคิดกลุ่มนี้คือ ไคแก จอร์จ เอส เคทส์ (George S. Counts) และ ฮาร์โวลด์ รุกก์ (Harold Rugg) กลุ่มนี้มีความเห็นด้วยกับหลักการประชาธิปไตย แต่ต้องเป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง โดยที่ประชาชนต้องสามารถควบคุมสถาบันและทรัพยากรต่าง ๆ ได้ เป้าหมาย นโยบาย ตลอดจนโครงสร้างของสังคมใหม่ต้องขึ้นกับประชาชน ไม่ใช่อยู่ที่นักการเมืองที่เอาประชาชนเป็นเครื่องมือและประชาธิปไตยในแต่ละประเทศจะต้องประสานสอดคล้องกันไปทั่วโลก

แม้ว่าแนวความคิดในเรื่องนี้จะเริ่มมาจาก จอห์น ดีวอี้ (John Dewey) ตั้งแต่ทศวรรษ 1920 แต่แนวคิดเกี่ยวกับ "การศึกษาเพื่อปฏิรูปสังคม" นี้ยังไม่เด่นชัด จนกระทั่งประมาณ ปี ค.ศ. 1950 ผู้ที่ไว้วางรากฐานและทำให้ปรัชญาการศึกษาปฏิรูปนิยมเป็นที่รู้จัก คือ ทีโอดอร์ บรามเมลด์ (Theodore Brameld) ซึ่งเสนอปรัชญาการศึกษาเพื่อการปฏิรูปสังคม ในหนังสือหลายเล่มด้วยกัน เช่น Patterns of Educational Philosophy, Philosophies of Education in Cultural Perspective, Toward a Reconstructed Philosophy of Education และ Cultural Foundations of Education² ทีโอดอร์ บรามเมลด์ (Theodore Brameld) ยังได้รับการยกย่องว่าเป็นบิดาของปรัชญาการศึกษาปฏิรูปนิยมอีกด้วย

แนวความคิดพื้นฐาน

ปรัชญาการศึกษาปฏิรูปนิยมมีแนวคิดที่พัฒนามาจากรูปแบบของปรัชญาปฏิบัตินิยม (Pragmatism) และแนวความคิดของปรัชญาพัฒนาการนิยม (Progressivism) รวมเข้าไว้ด้วยกัน ปรัชญาปฏิบัตินิยมนั้นเชื่อว่าความรู้ ความจริงนั้นเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

¹ George F. Kneller, Introduction to the Philosophy of Education, p.61.

² Ibid, p.61-62.

ความรู้เป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหา ส่วนทางปรัชญาพัฒนาการนิยมก็มีแนวคิดพื้นฐานอันเกี่ยวข้องกับปฏิบัตินิยมและพัฒนามาจากปฏิบัตินิยม แต่ปรัชญาพัฒนาการนิยมจะเน้นความสำคัญการพัฒนาผู้เรียนเป็นอย่างมาก จากการผสมผสานของแนวคิดทั้งสองปรัชญาทำให้ปรัชญาการศึกษาปฏิบัตินิยมเป็นการศึกษาเพื่อให้ได้คนพบศักยภาพของสังคมยิ่งกว่าศักยภาพส่วนบุคคล การศึกษาจึงควรเน้นที่ "สัจการแห่งตนและสังคม"¹ (Social Self Realization) นั้นหมายถึงว่าผู้เรียนไม่ใช่เรียนเพื่อมุ่งพัฒนาตนเองอย่างเดียว แต่ต้องเรียนเพื่อนำความรู้ไปพัฒนาสังคมของตนเองให้เป็นสังคมประชาธิปไตยที่แท้จริง นอกจากนี้การศึกษาต้องการให้บุคคลเข้าใจสภาพและปัญหาของตนเองในฐานะเป็นสมาชิกคนหนึ่งในสังคมและสามารถปฏิรูปสังคมให้ดีขึ้น

คำว่า "ปฏิรูป" หรือ Reconstruct หมายถึง บูรณะ สร้างขึ้นใหม่ หรือทำขึ้นใหม่ ปรัชญานี้เน้นการปฏิรูปของสังคมขึ้นมาใหม่เพราะสังคมในปัจจุบันมีปัญหามากทั้งในค่านิยม เศรษฐกิจ การเมือง ศิลปวัฒนธรรมทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับโลก สังคมจึงต้องการแก้ปัญหาและหาทางที่จะสร้างค่านิยมและแบบแผนของสังคมขึ้นมาใหม่² การที่จะแก้ปัญหามาสร้างค่านิยมขึ้นมาใหม่ การศึกษาจะต้องมีบทบาทอย่างสำคัญ แนวทางในการปฏิรูปสังคมนั้นมีลักษณะเป็นการริบควานและทำแบบอย่างเอาจริงเอาจัง เพื่อสร้างรูปแบบของสังคมในอุดมคติขึ้นมา จากลักษณะดังกล่าวนี้ ปรัชญาการศึกษาปฏิบัตินิยมได้ชื่อว่า "แนวทางแห่งการปฏิรูปเพื่อสร้างวัฒนธรรมใหม่ขึ้นมา" (A radical change toward a new cultural design)³

¹ สุภร ศรีแสน, ปรัชญาและแนวคิดทางการศึกษา, หน้า 106.

² Theodore Brameld, Patterns of Educational Philosophy, p.417-439.

³ Theodore Brameld, Philosophies of Education in Cultural Perspective, p.75-78.

แนวคิดทางการศึกษา

ความหมายการศึกษา

การศึกษามีความสัมพันธ์กับสังคมอย่างแยกไม่ออก การศึกษาจึงไม่ควรหยุดนิ่งเฉย แต่ควรจะนำสังคมไปสู่สภาพที่ดีที่สุด การศึกษาจะต้องช่วยให้ผู้เรียนพร้อมที่จะพบกับความท้าทายของสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป และมีความเชื่อมั่นในอุดมการประชาธิปไตย

ดังนั้นความหมายการศึกษาในปรัชญานี้ก็คือ การจัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนนำความรู้ความคิดมาช่วยแก้ปัญหาสังคมและสร้างสรรค์สังคมใหม่

จุดมุ่งหมายการศึกษา

จุดมุ่งหมายการศึกษาของปรัชญานี้ก็คือ การศึกษาจะต้องมุ่งมั่นที่จะสร้างสรรค์ระบบสังคมขึ้นมา ซึ่งเป็นระบบสังคมที่บรรลุถึงคุณค่าขั้นพื้นฐานของวัฒนธรรม และในขณะเดียวกันก็ให้สอดคล้องกับภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมของโลกยุคใหม่ด้วย¹

จุดมุ่งหมายการศึกษาสรุปได้ดังนี้

1. การศึกษาจะต้องช่วยแก้ปัญหาของสังคมที่เป็นอยู่
2. การศึกษาต้องเป็นไปเพื่อส่งเสริม พัฒนาสังคมโดยตรง
3. การศึกษาจะต้องมุ่งสร้างระเบียบใหม่ของสังคมจากพื้นฐานเดิมที่มี

มีอยู่

4. ระเบียบใหม่ที่สร้างขึ้นรวมทั้งวิธีสร้างต้องอยู่บนรากฐานของ

ประชาธิปไตย

5. การศึกษาจะต้องให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของสังคมควบคู่ไปกับ

ตนเอง²

¹George F. Kneller, Introduction to the Philosophy of Education, p.62.

²ไพฑูรย์ สินดารัตน์, ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น, หน้า 89.

องค์ประกอบของการศึกษา

หลักสูตร

หลักสูตรในปรัชญานี้เป็นหลักสูตรแบบแกน (Core Curriculum) และหลักสูตรแบบชบวนการสังคมและการดำรงชีวิต (Social Process and Life Function Curriculum)¹ เนื้อหาวิชาและประสบการณ์ที่เลือกมาบรรจุในหลักสูตร จะเกี่ยวกับสภาพและปัญหาของสังคมเป็นส่วนใหญ่ จะเน้นในวิชาสังคมศึกษา ส่วนการจัด การการสอนเป็นแบบยืดหยุ่นได้ มีทั้งคาบช่วงสั้นและคาบช่วงยาว มีคาบเวลาสำหรับการอภิปราย การค้นคว้าด้วยตนเอง และคาบเวลาสำหรับการบรรยายของครู

โดยทั่วไปหลักสูตรในปรัชญานี้จะประกอบไปด้วยกลุ่มต่าง ๆ ดังนี้

1. กลุ่มปฐมนิเทศและสร้างแรงจูงใจ เป็นเรื่องที่ใกล้ตัวผู้เรียน ตามด้วยปัญหาที่เกี่ยวข้องและขยายออกไปถึงปัญหาต่าง ๆ ในสังคมที่กว้างออกไปจนถึงระดับ ประเทศ
2. กลุ่มเศรษฐกิจและการเมือง ศึกษาเรื่องราวของเศรษฐกิจ และการเมืองในท้องถิ่นใกล้ตัวผู้เรียน ทั้งในแง่ของสภาพปัจจุบันและความเป็นมาแล้วจึงขยาย ให้กว้างออกไปถึงสังคมโลก
3. กลุ่มทางวิทยาศาสตร์ (The Area of Science) ศึกษา ถึงบทบาทของวิทยาศาสตร์ในชีวิตประจำวัน ความแตกต่างของวิทยาศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม วิทยาศาสตร์ธรรมชาติกับวิทยาศาสตร์สังคม เป็นต้น รวมทั้งปัญหาที่เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ต่าง ๆ
4. กลุ่มศิลปะ (The Art Area) ศึกษาศิลปะและเข้าใจกับ บทบาทในชีวิตประจำวันและแนวทางในอนาคตควบคู่กันไปด้วย
5. กลุ่มการศึกษา (The Education Area) ศึกษาบทบาทและ กระบวนการต่าง ๆ ของการศึกษา รู้จัก และวิเคราะห์สภาพการณ์ต่าง ๆ ในโรงเรียนได้

¹Theodore Brameld, Patterns of Educational Philosophy,

6. กลุ่มมนุษยสัมพันธ์ (The Area of Human Relations)
ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ระหว่างกลุ่ม และระหว่างวัฒนธรรมด้วย
7. กลุ่มเทคนิคและวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้เข้าใจถึงคุณค่า และรูปแบบของวิธีการที่ใหม่บรรจุดูจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งวิธีการและจุดมุ่งหมายควรสอดคล้องกัน¹

ครู

ครูในปรัชญาใหม่ไม่ใช่ผู้รู้ หรือผู้ชี้ทางแต่เพียงคนเดียว แต่เป็นผู้ที่ทำให้ผู้เรียนทุกคนมีส่วนร่วมกันคิดพิจารณาเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ และเห็นว่ามีความจำเป็นที่จะสร้างสรรค์สังคมขึ้นมาใหม่ ซึ่งต้องกระทำได้โดยวิธีทางแห่งประชาธิปไตย

บทบาทและลักษณะครูของปรัชญาใหม่นี้มีดังนี้

1. ครูต้องเชื่อมั่นในหลักประชาธิปไตย²
2. ครูจะต้องเป็นนักบุกเบิก เป็นนักแก้ปัญหา สนใจและใฝ่รู้ในเรื่องของสังคมและปัญหาสังคมอย่างกว้างขวาง
3. ครูจะต้องมีทักษะในการรวบรวม สรุป และวิเคราะห์ปัญหาให้ผู้เรียนเห็นได้
4. ครูต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นและตรวจสอบความคิดเห็นของครูตามแนวทางของประชาธิปไตย³

ผู้เรียน

ผู้เรียนในปรัชญาใหม่นี้จะต้องได้รับการปลูกฝังให้ตระหนักในคุณค่าของสังคม เรียนรู้วิธีการทำงานร่วมกันเพื่อเป้าหมายในการแก้ปัญหาของสังคมในอนาคต ผู้เรียนจะต้องได้

¹Theodore Brameld, Patterns of Educational Philosophy, p.481-501.

²Theodore Brameld, Toward a Reconstructed Philosophy Of Education (New York: Dryden Press, 1956), p.338.

³ไพฑูริย์ สินดารัตน์, ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น, หน้า 91.

รับการฝึกฝนใหญ่จักเทคนิคและวิธีการต่าง ๆ ที่จะทำความเข้าใจและแก้ปัญหาสังคม แต่จะต้องเป็นการแก้ปัญหาในแนวทางของประชาธิปไตย นอกจากนี้ผู้เรียนควรจะได้เรียนรู้และรับทราบถึงข้อมูลต่าง ๆ อย่างละเอียด เพื่อหาข้อสรุปอันเป็นทางเลือกที่เหมาะสมและยุติธรรม¹

โรงเรียน

โรงเรียนตามปรัชญานี้เป็นโรงเรียนที่มีบทบาทจริงจังต่อสังคม มีส่วนในการรับรู้ปัญหาของสังคม รวมแก้ปัญหาสังคมและส่งเสริมสนับสนุน รวมทั้งสร้างสังคมใหม่ที่เหมาะสม ถูกต้อง เป็นธรรม และจะต้องสร้างบรรยากาศของโรงเรียนให้เป็นประชาธิปไตย

นอกจากนี้แล้วโรงเรียนยังเป็นสถาบันที่สังคมตั้งขึ้นให้ทำงานตามที่สังคมมอบหมาย การที่โรงเรียนจะไปเปลี่ยนระบบค่านิยมของสังคมเองจึงเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ยาก เว้นแต่สังคมนั้นจะมีเป้าหมายที่จะเปลี่ยนแปลงอยู่แล้ว²

ด้วยเหตุที่ปรัชญานี้มีเป้าหมายที่สังคมเป็นหลักสำคัญ จึงเปิดโอกาสให้คนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการคิดและดำเนินการโรงเรียนให้มากที่สุด เป้าหมายของโรงเรียนก็คือ โรงเรียนชุมชน (Community School) เพื่อให้โรงเรียนมีบทบาทเป็นศูนย์กลางของชุมชนและมีส่วนในการพัฒนาชุมชน

กระบวนการเรียนการสอน

กระบวนการเรียนการสอนในปรัชญานี้มีลักษณะคล้ายกับปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยม คือ ใหญ่เรียนรู้เรียนรู้ด้วยตนเอง ลงมือทำเอง มองเห็นปัญหาและเข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ ด้วยตนเอง มีวิธีการทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Method) วิธีการของโครงการ (Project Method) วิธีการแก้ปัญหา (Problem-Solving Method) แต่ปรัชญานี้ยังอาศัยวิธีการของประวัติศาสตร์ (Historical Method) และวิธีการของปรัชญา (Philosophical Method) ประกอบด้วยกันไปเพื่อให้การศึกษาปัญหาต่าง ๆ

¹บรรจง จันทรสดา, ปรัชญากับการศึกษา, หน้า 250.

²ไพฑูริย์ สินดารัตน์, ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น, หน้า 94.

เป็นไปอย่างกว้างขวางรัดกุม ถูกต้อง และสมบูรณ์ที่สุด

สิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งของกระบวนการเรียนการสอนของปรัชญานี้ก็คือ ทฤษฎีและปฏิบัติจะควบคู่กันไปในกรณีที่มีการปฏิบัติจริงกระทำไม่ได้ก็จะใช้บทบาทสมมุติ (Role Play) แทน แต่เป้าหมายปลายทางจะต้องคำนึงถึงการนำความรู้ไปใช้ได้อย่าง¹

5. ปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยม (Existentialism)

ความเป็นมา

ปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยมเกิดขึ้นมา ก็เนื่องมาจากความรู้ลึกของนักการศึกษาคนหนึ่งที่ว่า มนุษย์กำลังสูญเสียตัวเองไปในระบบสังคมปัจจุบันนี้ และการศึกษาที่มีอยู่ก็เป็นส่วนหนึ่งในการทำลายความเป็นมนุษย์ด้วย เพราะสอนให้เรียนอยู่ในกรอบของสังคมที่จำกัด เสรีภาพความเป็นตัวของตัวเองไต่ลดน้อยลง ในปัจจุบันแทบจะไม่มีใครเลยที่รอดพ้นจากการบีบรัดของบทบาทและหน้าที่ของสังคม นอกจากนี้ยังมีวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีก็มีส่วนช่วยทำลายความเป็นมนุษย์เช่นกัน เพราะเราต้องพึ่งพามากเกินไปจนมนุษย์ต้องกลายเป็นทาสของสิ่งเหล่านี้²

ปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยมเป็นขบวนการทางความคิดแบบใหม่ของปรัชญาชาวเดนมาร์กชื่อ เคียร์เคออร์ก (Soren Kierkegaard 1813-1855) เป็นนักปรัชญาชาวเดนมาร์ก ซึ่งได้รับการยกย่องในปัจจุบันว่า เป็นผู้ให้กำเนิดปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยมเป็นคนแรก และได้เสนอความคิดว่า ปรัชญาเป็นเรื่องส่วนตัวของแต่ละคน ดังนั้นทุกคนจึงควรสร้างปรัชญาของตนเองจากประสบการณ์ ไม่มีความจริงนิรันดร์ให้ยึดเหนี่ยวเป็นสรณะตายตัว ความจริงที่แท้คือสภาพของมนุษย์ (human condition)³ ในปรัชญานี้ยังมีผู้สนับสนุนซึ่งเป็นบุคคลร่วมสมัยแทบทั้งสิ้น เช่น อัลแบร์ต กามูส (Albert Camus 1913-1960) คาร์ล แจสเปอร์ส

¹ไพฑูริย์ สินดารัตน์, ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น, หน้า 93.

²ศักดิ์ดา ปรารงค์ประทานพร, ปรัชญาศึกษามับพื้นฐาน, หน้า 133.

³กิริติ บุญเจือ, ปรัชญาลัทธิอัตถิภาวนิยม (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2522), หน้า 14.

(Karl Jaspers 1883-1969) และ ยัง ปอล ซาร์ตร์ (Jean Pual Sartre 1905-1960) เป็นต้น ปรัชญาที่เป็นปรัชญาที่ได้รับการกล่าวขวัญอย่างมากในช่วงปี ค.ศ. 1950-1965 สำหรับความพยายามที่จะนำความคิดอัตถิภาวนิยมมาประยุกต์ใช้กับการศึกษานั้น ก็เพิ่งมาเริ่มราว ๆ 20 ปีมาแล้ว ส่วนมากเป็นผลงานของนักปรัชญาการศึกษาชาวอเมริกัน คือ แวน คลีฟ มอร์ริส (Van Cleve Morris) และ จอร์จ เอฟ เนลเลอร์ (George F. Kneller)¹ และผู้ที่ริเริ่มเอาแนวความคิดของปรัชญานี้ไปใช้ทดลองปฏิบัติในโรงเรียน สาธิตและโรงเรียน Summerhill ในอังกฤษ คือ เอ เอส เนลล์ (A.S. Neill)

แนวความคิดพื้นฐาน

ปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยมมีความสนใจเกี่ยวกับโลกแห่งการดำรงอยู่ได้ของชีวิต (A World of Existing) มากกว่าธรรมชาติของโลกหรือจักรวาล เน้นการคงอยู่หรือการมีอยู่ของมนุษย์เท่านั้น เห็นความสำคัญของมนุษย์แต่ละคนในฐานะที่เป็นปัจเจกบุคคล (Individual) ซึ่งมีลักษณะเฉพาะของแต่ละคน องค์ประกอบที่เป็นส่วนสำคัญของความเป็นปัจเจกบุคคลมี 3 ประการ คือ ความมีเสรีภาพ การเลือกหรือการตัดสินใจ และการรับผิดชอบต่อการกระทำ² จะเห็นได้ว่าปรัชญาให้ความสำคัญแก่เสรีภาพและความเป็นมนุษย์อย่างเต็มที่ ซึ่ง ยัง ปอล ซาร์ตร์ (Jean Paul Sartre) ได้กล่าวว่า "ปรัชญานี้ยกย่องมนุษย์เหนือสิ่งอื่นใด..... และเป็นลัทธิที่บูชาความยิ่งใหญ่ของมนุษย์"³ ส่งเสริมให้มนุษย์เป็นตัวของตัวเองแต่ก็ไม่หมองข้ามความสำคัญของเสรีภาพของผู้อื่น เสรีภาพที่แท้จริงคือการมีใจกว้างและคิดถึงประโยชน์ส่วนรวม หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ มนุษย์ต้องใช้เสรีภาพอย่างผู้มีความรับผิดชอบ

¹ยัง ปอล ซาร์ตร์, "ปรัชญาอภิปรัชญาเชยดิสม์," แปลโดย พินิจ รัตนกุล ใน รวมบทความปรัชญา (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2517), หน้า 33-60.

²ศักดา ปรากฏประทานพร, ปรัชญาการศึกษาฉบับพื้นฐาน, หน้า 135.

³บรรจง จันทรสา, ปรัชญากับการศึกษา, หน้า 88.

คำว่า "อัตถิภาวะ" สารานุกรมปรัชญา กล่าวไว้ว่า มาจากรากศัพท์ภาษา
มคธ คือ อัตถิ = เป็นอยู่ + ภาวะ = สภาพ¹ ตรงกับศัพท์ภาษาอังกฤษว่า existence
ซึ่งแปลรูปมาจากศัพท์ภาษาละตินว่า existentia (ex = จาก + stare = ยืน) ซึ่ง
รวมแล้วแปลว่า ความมีอยู่ ความเป็นอยู่² เนื่องจากปรัชญาที่ไคเน้นถึงเสรีภาพ การเลือก
หรือตัดสินใจและการรับผิดชอบในการกระทำ ดังนั้นทำให้นักการศึกษาได้เปรียบปรัชญาที่ว่า
เป็น "แนวทางที่นำไปสู่การหลุดพ้นจากกรอบแห่งวัฒนธรรมของสังคม"³

ความเชื่อพื้นฐานของปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยมมีดังนี้

1. เน้นความสำคัญของบุคคลแต่ละคนมากกว่าสังคม
2. เน้นการดำรงชีวิตในปัจจุบัน เรื่องของอนาคตไม่อยู่ในความสนใจ
เพราะอนาคตเป็นสิ่งที่ไม่อาจคาดการณ์ได้แน่นอน
3. เน้นเรื่องความรับผิดชอบ การกระทำทุกอย่างของบุคคลผู้กระทำ
ต้องรับผิดชอบ
4. เน้นเรื่องเสรีภาพโดยถือว่า เสรีภาพคือสาระของความเป็นมนุษย์
ไม่ให้อุดมคติหรือเป้าหมาย หากแต่เป็นทางเลือกในการดำรงชีวิตที่เลือกด้วยตัวของตัวเอง
5. ความรู้เป็นมรรควิธีที่จะให้แต่ละคนเจริญเติบโตและเลือกทำใน
สิ่งที่ตนต้องการ⁴

¹กิริติ บุญเจือ, สารานุกรมปรัชญา (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนา
พานิช, 2521), หน้า 280.

²กิริติ บุญเจือ, ปรัชญาลัทธิอัตถิภาวนิยม, หน้า 3.

³Theodore Brameld, Philosophies of Education in Cultural
Perspective, p.237.

⁴กิตติมา ประทีปดิถ, ปรัชญาการศึกษาเล่ม 1, หน้า 79-80.

แนวคิดทางการศึกษา

ความหมายการศึกษา

การศึกษา คือ การส่งเสริมให้ผู้เรียนแต่ละคนรู้จักพิจารณาทัศนสภาพ และเจตจำนงที่มีความหมายต่อการดำรงอยู่ของเขาอย่างแท้จริง โดยการให้อิสระแก่ผู้เรียน ในการเลือกสรรคุณธรรม ค่านิยมได้อย่างเสรีพร้อมทั้งมีความรับผิดชอบตนเอง¹

จุดมุ่งหมายการศึกษา

การศึกษาจะต้องช่วยให้มนุษย์เข้าใจตนเอง เข้าใจโลก และความสำคัญของการมีอยู่ (existence) การศึกษาจะต้องช่วยให้มนุษย์สามารถเผชิญปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างชาญฉลาด

จุดมุ่งหมายการศึกษาของปรัชญาที่มีดังนี้

1. มุ่งให้ผู้เรียนพัฒนาความเป็นมนุษย์ของตัวเองอย่างเต็มที่
2. มุ่งให้ผู้เรียนมีเสรีภาพในการเลือก มีความรับผิดชอบในสิ่งที่ตนเลือกและในสิ่งที่ตนกระทำ
3. มุ่งให้ผู้เรียนเป็นผู้มีวินัยในตัวเอง (Self Discipline)²

องค์ประกอบของการศึกษา

หลักสูตร

หลักสูตรในปรัชญานี้ไม่เป็นสิ่งที่ตายตัวหรือถูกกำหนดขึ้น แต่ต้องเป็นหลักสูตรที่ช่วยผู้เรียนเข้าใจตนเองได้ดีขึ้น จะไม่มีการเสนอวิชาเรียนให้ผู้เรียน แต่ต้องมี

¹Van Cleve Morris, Philosophy and the American School, p.391.

²James A. Johnson, "Philosophical Bases of Education," in Introduction of the Foundations of American Education (Boston: Allyn and Bacon, 1969), p.335-343.

วิชาต่าง ๆ ปรองมใหญ่เรียนเลือกเพราะวิชาเรียนนั้นเป็นเครื่องมือใหญ่เรียนได้พัฒนาความ
เป็นตัวของตัวเอง

เนื้อหาของหลักสูตรจะเน้นทางสาขามนุษยศาสตร์ (Humanities)
โดยเน้นเนื้อหาวิชาที่มีความสำคัญในการส่งเสริมให้บุคคลเลือกและตัดสินใจ อันได้แก่ วิชา
เช่น ศิลปะ ปรัชญา วรรณคดี ประวัติศาสตร์ การเขียน การละคร จิตรกรรม และศิลปะประดิษฐ์
ต่าง ๆ นักปรัชญาเชื่อว่าวิชาเหล่านี้จะช่วยฝึกฝนผู้เรียนในด้านสุนทรียศาสตร์
(Aesthetic) อารมณ์ (Emotion) และฝึกฝนศีลธรรมจรยา¹ ส่วนการให้ความ
สำคัญไม่ถือว่าวิชาใดสำคัญพิเศษกว่าวิชาใด ถ้าใครเห็นว่าวิชาใดจะช่วยใหญ่จักตนเองได้มาก
เกิดความพึงพอใจได้มากและเข้าใจโลกได้มากถือว่าวิชานั้นยอมเหมาะสมกับเขา

ปฏิ

ครูในปรัชญาไม่ได้เป็นผู้สอน ผู้ให้ความรู้ หรือผู้แนะแนว แต่ครูกับ
นักเรียนมีความสำคัญเท่ากัน การพหิตซึ่งกันและกัน² ครูในปรัชญาที่มีบทบาทที่สำคัญดังนี้

1. เป็นผู้ที่ยกยอกระตุณหรือเราใหญ่เรียนตื่นตัวอยู่เสมอ
2. เป็นผู้ที่เราใหญ่เรียนเข้าใจตนเอง สามารถใช้ความถนัดและ
ความสามารถเฉพาะตนเองออกมาให้เป็นประโยชน์มากที่สุด
3. ครูต้องให้เสรีภาพแก่ผู้เรียนและให้เห็นคุณค่าของเสรีภาพ
4. ครูต้องเชื่อและเคารพในเสรีภาพและศักดิ์ศรีของผู้เรียน
5. ครูบุงใหญ่เรียนรู้จักรับผิดชอบการกระทำของตนเองและอนาคต
ของตนเอง

¹พรชดี อาชาอรุง, "ปรัชญาการศึกษาของ Existentialism,"
วารสารการศึกษา 4 (มิถุนายน-กรกฎาคม 2517), หน้า 66.

²George F. Kneller, "The Challenge of Existentialism,"
in Foundations of Education (New York: John Wiley and Sons,
1971), p.260-263.

6. ครูต้องเป็นผู้จริงใจในวิชาที่สอน มีความซื่อสัตย์และมีความ
จริงใจต่อผู้เรียน

ผู้เรียน

ผู้เรียนในปรัชญาที่ถือว่า ผู้เรียนเป็นผู้ที่สำคัญที่สุดในกระบวนการศึกษา และเชื่อว่าผู้เรียนเป็นผู้มีความคิด มีความสามารถในตนเอง ผู้เรียนเป็นผู้ที่มีเสรีภาพอย่างแท้จริง เป็นผู้เลือกแนวทางที่จะพัฒนาตนเองด้วยตนเอง เพราะเป้าหมายการศึกษามีไว้เพื่อความรู้ มีไว้เพื่อสังคม แต่เพื่อผู้เรียนที่จะรู้จักตนเอง เข้าใจตนเอง ด้วยเหตุนี้แนวทางจริยธรรมและการประพฤติปฏิบัติต่าง ๆ เป็นเรื่องส่วนบุคคลที่จะเลือกใช้ชีวิตทางใด แต่ทั้งนี้จำเป็นต้องมีวินัยในตนเองและรับผิดชอบต่อการกระทำและผลที่จะเกิดขึ้น¹

โรงเรียน

จุดมุ่งหมายใหญ่ของการไปโรงเรียนของปรัชญานี้ก็คือ เพื่อรู้จักตนเอง และจุดมุ่งหมายของชีวิต² โรงเรียนจึงต้องสร้างบรรยากาศแห่งเสรีภาพทั้งในและนอกห้องเรียน และจัดสิ่งแวดล้อมใหญ่เรียนเกิดความพอใจที่จะเรียนมากกว่าอย่างอื่น

หน้าที่ของโรงเรียนก็คือ ทำหน้าที่สร้างคนให้เป็นตัวของตัวเอง โรงเรียนจะต้องสนับสนุนและส่งเสริมใหญ่เรียนแต่ละคนมีพัฒนาการในความเป็นตัวของตัวเอง นั่นคือให้นักเรียนมีโอกาสเลือกและรู้จักเลือกโดยอิสระ (Free choice)³ ส่วนทางค่านิยมและจริยธรรม โรงเรียนจะไม่สร้างและกำหนดเงื่อนไขที่จะใหญ่เรียนปฏิบัติตาม แต่โรงเรียนควรเปิดโอกาสใหญ่เรียนได้เลือกแนวทางจริยธรรมของตนเอง (Moral choice)

¹ Edward J. Power, Philosophy of Education (Englewood Cliffs, N.J.: Prentice Hall, 1982), p.145.

² Van Cleve Morris, Philosophy and the American School, p.395.

³ James A. Johnson, "Philosophical Bases of Education," in Introduction to the Foundations of American Education, p.335-343.

กระบวนการเรียนการสอน

กระบวนการเรียนการสอนในปรัชญาเน้นหนักไปในทางกระตุ้นให้ผู้เรียนเป็นตัวของตัวเองมากที่สุด เน้นการสอนให้ผู้เรียนแต่ละคนหาคำความจริงด้วยตนเอง การสอนไม่ควรให้เด็กเรียนท่องเรียนในเรื่องที่ครูกำหนดเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกด้วยตัวของเขาเอง ปรับตัวของเขาเอง วิชาต่าง ๆ เป็นเครื่องมือให้ผู้เรียนรู้จักตนเอง ผู้เรียนต้องเรียนรู้จากภายในไปสู่ภายนอก (Learn from the inside-out)¹ ซึ่งหมายความว่าผู้เรียนจะได้รับการส่งเสริมให้เข้าใจในวิชาที่จะเรียนอย่างถ่องแท้ จนสามารถที่จะบอกได้ว่าตัวเองมีความรู้ลึกอย่างไรต่อวิชานั้น

นอกจากนี้กระบวนการเรียนการสอนในปรัชญานี้ยังเน้น "การมีส่วนร่วม" ว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการเรียนรู้และไม่เห็นด้วยกับการศึกษามนุษย์ในแง่ของวัตถุเท่านั้น เพราะมนุษย์ไม่ใช่วัตถุ จะศึกษามนุษย์ให้เข้าใจก็ต้องเข้าไปมีส่วนร่วมกับการมีอยู่ของมนุษย์ วิชาที่ควรแก่การศึกษาคือ วิชาที่ให้ความรู้เกี่ยวกับมนุษย์²

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาการศึกษา

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทางปรัชญาการศึกษา ได้รับความสนใจและศึกษากันอย่างกว้างขวางในต่างประเทศ แต่ในวงการศึกษไทยมีผู้ที่สนใจในเรื่องนี้ไม่มากนัก งานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งเท่าที่ศึกษามาทั้งงานวิจัยในต่างประเทศและในประเทศซึ่งมีดังต่อไปนี้

งานวิจัยในต่างประเทศ

เอฟ เอส ซี สมิท (F.S.C. Smith) และ แมททิว แพททริก (Matthew Patrick) ได้วิจัยเปรียบเทียบแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาของบุคคลากรทางการศึกษา ได้แก่ ผู้แนะแนว ครู และผู้บริหารการศึกษาในเมืองเซนต์หลุยส์ ตัวอย่างประชากรที่ให้มี

¹ Van Cleve Morris, Philosophy and the American School, p.392.

² ปานทิพย์ ศุภนคร, เอกสารประกอบคำบรรยายวิชา Existentialism (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ม.ป.ป.), หน้า 24-26.

จำนวนทั้งหมด 396 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสำรวจทางปรัชญาการศึกษาของ รอส (Ross Educational Philosophical Inventory) ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มประชากรทั้งสามกลุ่มมีแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาที่หิทธิจิตนิยมเหมือนกันทุกกลุ่ม¹

แกรี เรย์ ฟูลเลอร์ (Gary Ray Fuller) ได้ศึกษาวิจัยเปรียบเทียบ แนวคิดทางปรัชญาการศึกษาของนักศึกษาปริญญาตรีกับนักศึกษาปริญญาโทซึ่งมีประสบการณ์ในการทำงาน ในมหาวิทยาลัยโอเรกอน (University of Oregon) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ Inventory of Viewpoints on Education (IVE) โดยใช้กลุ่มตัวอย่างได้แก่ นักศึกษาปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ ชั้นปีที่ 2 และนักศึกษาปริญญาโท ซึ่งผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาปริญญาตรีและนักศึกษาปริญญาโท มีแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาที่พัฒนาการนิยามมากกว่า ลัทธิสารัตถนิยม²

จีซัส ฟรานซิสโก เดลกาโด ฮิดาลโก (Jesus Francisco Delgado Hidalgo) ได้ศึกษาวิจัยเปรียบเทียบแนวคิดทางปรัชญาการศึกษากับแนวคิดทางวัฒนธรรม ของครูสอนประจำการ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ แบบสำรวจแนวคิดทางปรัชญา การศึกษาของ รอส (Ross Educational Philosophical Inventory) ซึ่งมีแนวคิด ทางปรัชญาจิตนิยม (Idealism) วัตถุนิยม (Realism) ปฏิบัตินิยม (Pragmatism)

---

¹F.S.C. Smith and Matthew Patrick, "A Comparison of Philosophies of Education with in a Single School System" Dissertation Abstracts International 38 (October 1977): 5327-5328A.

²Gary Ray Fuller, "A Comparison of Philosophies of Oregon State University Graduates Who are Experienced Teachers of Vocational Education and Undergraduate Vocational Teacher Trainees on an Essentialist-Progressive Scale at Oregon State University" Dissertation Abstracts International 37 (October 1976): 2120-A.

และอัตถิภาวนิยม (Existentialism) และแบบสำรวจทัศนคติทางวัฒนธรรม (Intercultural Ideology Inventory) เป็นแบบสำรวจทัศนคติทางวัฒนธรรม 3 ประเภท คือ วัฒนธรรมแบบชาตินิยม (Cultural Nationalism) วัฒนธรรมแบบพหุนิยม (Cultural Phuralism) และวัฒนธรรมแบบอคตินิยม (Cultural Assimilationism) ผลการวิจัยพบว่า ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติทางปรัชญาการศึกษา กับทัศนคติทางวัฒนธรรมเป็นรายคู่จำนวน 12 คู่ สมมุติฐาน 8 ข้อตรงกับสมมุติฐานที่วางไว้ เพียง 4 ข้อ ซึ่งมีความสัมพันธ์ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 คือ ปรัชญาอัตถิภาวนิยมกับ วัฒนธรรมแบบพหุนิยม (Existentialism-Phuralism), ปรัชญาปฏิบัตินิยมกับ วัฒนธรรมแบบพหุนิยม (Pragmatism - Phuralism), ปรัชญาวัตถุนิยมกับวัฒนธรรมแบบอคตินิยม (Realism - Assimilationism) และปรัชญาจิตนิยมกับวัฒนธรรมแบบชาตินิยม (Idealism - Nationalism) คู่ที่มีความสัมพันธ์กันมากที่สุดคือ ปรัชญาจิตนิยมกับวัฒนธรรมแบบชาตินิยม (Idealism - Nationalism) ครุฑนั้นมีแนวโน้มไปทางปรัชญาอัตถิภาวนิยม รองลงมาปฏิบัตินิยม จิตนิยม วัตถุนิยม ตามลำดับ ส่วนทัศนคติทางวัฒนธรรมมีแนวโน้มไปทางวัฒนธรรมแบบพหุนิยม รองลงมาวัฒนธรรมแบบชาตินิยม และวัฒนธรรมแบบอคตินิยม ตามลำดับ¹

สตีเฟน โคนัล ทอมป์สัน (Stephen Donald Thompson) ได้ศึกษาวิจัย เรื่องปรัชญาการศึกษาของกลุ่มนักศึกษาครูที่เรียนวิชาการศึกษาในมหาวิทยาลัยไอดาโฮ (University of Idaho) ซึ่งมีปรัชญาการศึกษานิรันดรนิยม (Perennialism) จิตนิยม (Idealism) ประสบการณ์นิยม (Experimentalism) และอัตถิภาวนิยม (Existentialism) โดยใช้เครื่องมือวัดปรัชญาการศึกษาของวิลเลอร์และบอนดี (The Preferred Educational Philosophy Instrument of Wiler and

---

¹ Jesus Francisco Delgado Hidalgo, "Educational Philosophies and Intercultural Ideologies : A Study of the Belief Orientations of Preservice Teachers" Dissertation Abstracts International 38 (February 1978): 4653-A.

Bondi) ตัวแปรที่ใช้ศึกษามีโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนเอกชน, เพศ, แบบการสอนที่นิยมชมชอบ, แบบของโรงเรียนที่นักศึกษาชอบที่จะไปสอน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นนักศึกษาคูปีที 1 ที่เรียนวิชา Ed 201 และนักศึกษาคูปีสุดท้ายที่เรียนวิชา Ed 445 ผลการวิจัยพบว่า

1. นักศึกษาคูปีเรียนวิชา Ed 201 มีปรัชญาการศึกษาเหมือนกันมากกว่านักศึกษาคูปีเรียนวิชา Ed 445 และนักศึกษาคูปีเรียนวิชา Ed 201 ทั้งนักศึกษาชายและหญิงมีปรัชญาการศึกษาเหมือนกัน
2. นักศึกษาคูปีเรียนวิชา Ed 201 ที่ชอบสอนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาจะมีปรัชญาการศึกษาเหมือนกัน
3. นักศึกษาคูปีเรียนวิชา Ed 445 ทั้งนักศึกษาชายและหญิงมีปรัชญาการศึกษา 3 สัทธิที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ
4. นักศึกษาคูปีเรียนวิชา Ed 445 ที่เลือกสอนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาจะมีปรัชญาการศึกษาที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ
5. เปรียบเทียบระหว่างกลุ่มนักศึกษาคูปี 2 กลุ่ม ที่มีความตั้งใจที่จะสอนในโรงเรียนรัฐบาลและเอกชน นักศึกษาคูปีทั้ง 2 กลุ่มที่ตั้งใจสอนในโรงเรียนเอกชนมีปรัชญาการศึกษาที่เหมือนกัน ส่วนนักศึกษาคูปีทั้ง 2 กลุ่มที่ตั้งใจในโรงเรียนรัฐบาลมีปรัชญาการศึกษาจิตนิยม (Idealism) และประสบการณ์นิยม (Experimentalism) มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ¹

งานวิจัยในประเทศ

สมพงษ์ สิงหนะพล ได้วิจัยเรื่อง "แนวคิทางปรัชญาการศึกษาของนักศึกษาวิตยาลัยครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ" โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง 619 คน ซึ่งเป็นนักศึกษาใน

¹ Stephen Donald Thompson, "Preferred Educational Philosophy of Selected Teacher Education Students at the University of Idaho" Dissertation Abstracts International 41 (May 1981): 4642-A.

ชั้นปีสุดท้าย ระบุประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูง 513 คน และนักศึกษาในชั้นปีสุดท้าย ระดับปริญญาตรี 288 คน เมื่อแยกวิเคราะห์ที่ในด้านต่าง ๆ ทางการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ในด้านความหมายการศึกษา จุดมุ่งหมายการศึกษา องค์ประกอบของการศึกษา มีแนวโน้มไปทางลัทธิพัฒนาการนิยม ส่วนด้านกระบวนการเรียนการสอนโน้มไปทางลัทธิปฏิรูปนิยม และเมื่อเปรียบเทียบแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาทั้ง 5 ลัทธิ ซึ่งมีปรัชญาการศึกษาสารัตถนิยม นิรันตรนิยม พิพัฒนาการนิยม ปฏิรูปนิยม และอัตติภาวนิยม ของนักศึกษาทั้งสองระดับ พบว่าแตกต่างกันไม่มากนักสำคัญทุกลัทธิ¹

วัชรีย์ ตระกูลงาม ได้วิจัยเรื่อง "แนวคิดทางค่านิยมปรัชญาการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลเอกชนในเขตจังหวัดภาคกลาง" โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลเอกชนในจังหวัดกรุงเทพมหานคร 252 คน และผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลในจังหวัดอื่นซึ่งอยู่ในเขตภาคกลาง 46 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสำรวจปรัชญาการศึกษา 2 กลุ่ม คือ กลุ่มอนุรักษนิยม (ลัทธิสารัตถนิยมและลัทธินิรันตรนิยม) และกลุ่มเสรีนิยม (ลัทธิพิพัฒนาการนิยมและลัทธิปฏิรูปนิยม) และวิเคราะห์ในด้านต่าง ๆ ทางการศึกษา 3 ด้าน คือ จุดมุ่งหมายการศึกษา กระบวนการเรียนการสอน และการบริหารโรงเรียน ผลการวิจัยปรากฏว่า แนวคิดทางค่านิยมปรัชญาการศึกษาซึ่งวิเคราะห์ในด้านจุดมุ่งหมายการศึกษา กระบวนการเรียนการสอน และการบริหารโรงเรียน ของผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลเอกชนในเขตจังหวัดภาคกลางส่วนใหญ่มีแนวคิดทางค่านิยมปรัชญาศึกษากลุ่มเสรีนิยม²

รัชนี ทีฆเสนีย์ ได้วิจัยเรื่อง "ความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดทางปรัชญาการศึกษา กับบุคลิกภาพของอาจารย์ในวิทยาลัยครูภาคใต้" โดยใช้กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นอาจารย์วิทยาลัยครู

¹สมพงษ์ สิงหะพล, "แนวคิดทางค่านิยมปรัชญาการศึกษาของนักศึกษาวิทยาลัยครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523), หน้าบทคัดย่อ.

²วัชรีย์ ตระกูลงาม, "แนวคิดทางค่านิยมปรัชญาการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลเอกชนในเขตจังหวัดภาคกลาง" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาสารัตถศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526), บทคัดย่อ.

ภาคใต้ จำนวน 246 คน ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดทางปรัชญาการศึกษาของอาจารย์
วิทยาลัยครูภาคใต้เน้นไปทางลัทธิพิพัฒนาการนิยม ซึ่งเมื่อแยกการวิเคราะห์ออกเป็นด้านต่าง ๆ
พบว่า แนวคิดเกี่ยวกับความหมายการศึกษาและจุดมุ่งหมายการศึกษามีแนวโน้มไปทางลัทธิ
พิพัฒนาการนิยม ส่วนเรื่ององค์ประกอบของการศึกษาโน้มไปทางนิรันตรนิยม สำหรับเรื่อง
กระบวนการเรียนการสอนโน้มไปทางลัทธิอัตถิภาวนิยม ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดทาง
ปรัชญาการศึกษากับบุคลิกภาพพบว่ามีความสัมพันธ์กันที่ระดับนัยสำคัญ .01 และ .05¹

อรสา สุขเปรม ไคว้จ๊ับเรื่อง "ความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดทางปรัชญา
การศึกษาของอาจารย์วิทยาลัยครูในกรุงเทพมหานครกับรายงานพฤติกรรมการสอน" โดยใช้
กลุ่มตัวอย่างเป็นอาจารย์วิทยาลัยครูทุกคณะวิชา จำนวน 308 คน และนักศึกษาชั้น ป.กศ.สูง
ปีที่ 2 จำนวน 620 คน จากวิทยาลัยครู 6 แห่งในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า
แนวคิดทางปรัชญาการศึกษาของอาจารย์วิทยาลัยครูในกรุงเทพมหานคร มีแนวโน้มไปทางลัทธิ
ประสมการณนิยม รองลงไปที่คือ นิรันตรนิยม บูรณนิยม อัตถิภาวนิยม และสารัตถนิยม ตามลำดับ
ส่วนพฤติกรรมการสอนของอาจารย์วิทยาลัยครูในกรุงเทพมหานครมีแนวโน้มไปทางลัทธิ
ประสมการณนิยม รองลงไปที่คือ นิรันตรนิยม บูรณนิยม สารัตถนิยม และอัตถิภาวนิยม ตามลำดับ
ส่วนแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาของอาจารย์วิทยาลัยครูในกรุงเทพมหานครแต่ละลัทธิมีความ
สัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 กับพฤติกรรมการสอนตามแนวปรัชญาการศึกษาใน
ลัทธิเดียวกัน นอกจากนี้ยังพบว่า แนวคิดทางปรัชญาการศึกษาทุกลัทธิ ยกเว้นสารัตถนิยมมี
ความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 กับพฤติกรรมการสอนในลัทธิอื่น ๆ ด้วย²

¹ รัชนี ทิมเส็นีย์, "ความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดทางปรัชญาการศึกษากับบุคลิกภาพ
ของอาจารย์ในวิทยาลัยครูภาคใต้" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาสารัตถศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526), หน้าบทคัดย่อ

² อรสา สุขเปรม, "ความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาของอาจารย์
วิทยาลัยครูในกรุงเทพมหานครกับรายงานพฤติกรรมการสอน" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต
ภาควิชาสารัตถศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526), หน้าบทคัดย่อ.

แบบการเรียนรู้

การศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาเป็นการศึกษาที่รัฐบาลต้องลงทุนค่าใช้จ่ายสูงมาก ดังนั้นเพื่อที่จะสร้างบัณฑิตที่มีคุณภาพเป็นกำลังของประเทศชาติ ฉะนั้นจึงต้องจัดประสบการณ์เพื่อให้พัฒนาศักยภาพอย่างเต็มที่ การศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษาเป็นการศึกษาที่ดึงศักยภาพซึ่ง เป็นความชำนาญพิเศษเป็นขบวนการของการถ่วงพลังความคิดสืบเสาะแสวงหาวิชาการที่บริสุทธิ์ และปลูกคนเข้าสู่สภาวะที่เป็นเลิศในวิถีทางแห่งปัญญา ผู้ที่ได้รับการศึกษาระดับนี้จะออกไปเป็นผู้เปลี่ยนแปลงสังคม เป็นนักวิชาการที่จัดจ้าน เป็นนักแสวงหาข้อมูล เป็นนักคิดและนักทำ และเป็นผู้ที่รู้แจ้งเห็นจริงในข้อมูลต่าง ๆ¹ ฉะนั้นควรพัฒนาให้นิสิตนักศึกษาให้มีความสมบูรณ์ใน ความรู้ทางวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง พร้อมควมพัฒนาความเป็นคนที่สมบูรณ์คือ เจริญด้วย สติปัญญา ความนึก เหตุผล การตัดสินใจ ความรับผิดชอบ พร้อมทั้งจะสร้างสรรค์สังคมให้มีความสุข²

การที่จะทำให้นิสิตนักศึกษาในระดับนี้เป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้ การศึกษาเกี่ยวกับตัวของนิสิตนักศึกษามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง แต่การศึกษาค้นคว้าและการวิจัยเกี่ยวกับนิสิตนักศึกษายังมีน้อยมาก การศึกษาในระดับอื่นได้รับความสนใจมากกว่า ซึ่งความจริงแล้วนิสิตนักศึกษาในระดับนี้มีความสำคัญต่อประเทศชาติไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน

การทำความรู้จักเกี่ยวกับนิสิตนักศึกษานั้นโดยทั่วไปจะเป็จุดมุ่งหมายหลักอยู่ 3 ประการ คือ³

¹สุมน อมรวิวัฒน์, "การศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาสาขาครุศาสตร์" ใน การ บัณฑิตศึกษาศาสตร์ (สำนักงานคณะกรรมการบัณฑิตศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 2525), หน้า 1.

²วัลลภา เพทหัตถินา, "งานสวัสดิการและบริการนิสิตนักศึกษา" ใน นิสิต นักศึกษา : หลักการ แนวปฏิบัติ และปัญหา, พรชูลี อาชาวอ่ารง, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเคียนส์โตร์, 2525), หน้า 31.

³ไพฑูรย์ สินสารจัน, "นิสิตนักศึกษากับการเรียนการสอน" ใน นิสิตนักศึกษา : หลักการ แนวปฏิบัติ และปัญหา, พรชูลี อาชาวอ่ารง, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเคียนส์โตร์, 2525), หน้า 194-195.

1. ศึกษาเพื่อเป็นผู้รู้เกี่ยวกับนิสิตนักศึกษา
2. ศึกษาเพื่อเป็นผู้จัดบริการให้กับนิสิตนักศึกษา
3. ศึกษาเพื่อเป็นผู้สอนนิสิตนักศึกษาที่ดี

ในการศึกษาแบบที่ 1 ศึกษาเพื่อเป็นผู้รู้เกี่ยวกับนิสิตนักศึกษา เป็นการศึกษาเพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้เกี่ยวกับนิสิตนักศึกษาในทุกด้าน ทั้งด้านสังคม จิตใจ สติปัญญา คุณค่า และบทบาทในทางการเมือง เศรษฐกิจ และการศึกษาเหล่านี้เป็นต้น

การศึกษาแบบที่ 2 ศึกษาเพื่อเป็นผู้จัดบริการให้กับนิสิตนักศึกษา เป็นการนำความรู้ในแบบแรกมาเพื่อประโยชน์และประยุกต์ใช้ในการดำเนินกิจกรรมและกิจการของนิสิตนักศึกษา โดยเฉพาะกิจการของนิสิตนักศึกษาทั้งหมดที่อยู่นอกห้องเรียน เช่น สโมสรนักศึกษา กิจกรรมทางวิชาการ บันเทิง สังคม และการเสียสละ เป็นต้น รวมทั้งการให้คำปรึกษาการดูแลหอพัก อนามัย การให้ทุน การรับเข้า การจัดทำงาน และการให้คำปรึกษาต่าง ๆ เหล่านี้ควรจะต้องศึกษาอย่างมีหลักวิชาและมีระบบระเบียบที่ดีมาก

การศึกษาแบบที่ 3 ศึกษาเพื่อเป็นผู้สอนนิสิตนักศึกษาที่ดี เป็นการรู้จักและเข้าใจนิสิตนักศึกษา เพื่อประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนที่อาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา ทุกคนควรจะต้องเรียนรู้ และทำความเข้าใจให้มากขึ้นในปัจจุบันมีอยู่บ้างแล้วและกำลังมีเพิ่มเรื่อย ๆ

ในบทที่ 2 นี้จะกล่าวเกี่ยวกับการศึกษาแบบที่ 3 ที่ศึกษาเกี่ยวกับตัวผู้เรียนในด้านการเรียนการสอน โดยจะเน้นถึงรูปแบบการเรียน ซึ่งผู้เรียนเองจะเป็นผู้ที่รู้ถึงความต้องการในรูปแบบการเรียน วิธีการเรียน แบบการเรียนที่เขาเหล่านั้นชอบดีกว่าอาจารย์ผู้สอน ฉะนั้นการที่ผู้สอนได้ศึกษาดังแบบการเรียนของนิสิตนักศึกษา (Student Learning Styles) แบบการเรียนที่นิสิตนิยมชมชอบ (Student Learning Styles Preference) ก็จะทำให้เข้าใจผู้เรียนมากยิ่งขึ้น อีกทั้งสามารถพัฒนายุทธศาสตร์ (Strategies) ทางการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับแบบการเรียนและตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนมากยิ่งขึ้น อันจะก่อให้เกิดประโยชน์และเพิ่มประสิทธิภาพต่อการเรียนการสอน ซึ่งจะแตกต่างจากการเรียน

การสอนแบบเก่าที่ผู้สอนเป็นผู้ตัดสินใจว่าผู้เรียนชอบแบบการเรียนแบบใด¹

แบบการเรียนนั้นผู้สอนใจที่จะศึกษามากขึ้น นักการศึกษาท่านหนึ่งคือ ริต้า คันน์ (Rita Dunn) เป็นศาสตราจารย์ทางการศึกษาอยู่ในกรมหลักสูตรและการสอน (Department of Curriculum and Teaching) ณ มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น (St. John's University)² เขาได้สร้างเครื่องมือวัดแบบการเรียน (Learning Styles Inventory หรือ LSI) ซึ่งมีความเที่ยงและความตรง สามารถแยกได้ว่า นิสิตนักศึกษาชอบแบบการเรียนแบบใด และแบบการเรียนของนิสิตนักศึกษาอาจจะเป็นองค์ประกอบสำคัญต่อสัมฤทธิ์ผลทางวิชาการของนิสิตนักศึกษาด้วย³

ความหมายแบบการเรียน

แบบการเรียน หมายถึง ลักษณะและวิธีการเรียนรู้ของผู้เรียน⁴

แบบการเรียน หมายถึง วิธีการที่ชมในการแก้ปัญหา การคิด หรือการเรียนที่แต่ละคนชอบ บางครั้งอาจเรียกว่า แบบการคิด (Cognitive Styles) ซึ่งอาจจะอยู่ใน

¹Leonard Davidman, "Learning Styles : The Myth, The Panacea, The Wisdom," Phi Delta Kappan 9(May 1981): 641.

²Rita Dunn, Kenneth Dunn, and Gary E. Price, "Diagnosing Learning Styles : A Prescription for Avoiding Malpractice Suits," Phi Delta Kappan (January 1977): 418.

³Rita Dunn, Kenneth Dunn, and Gary E. Price, "Learning Styles : Research VS Opinion," Phi Delta Kappan 9(May 1981): 641.

⁴ประโยชน์ กุปต์กาญจนากุล, "แบบการเรียนของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาอุดมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524), หน้า 11.

ความนึกคิดหรือไม่ก็ตาม เป็นการเฉพาะเจาะจงหรือโดยทั่วไปก็ได้¹

เจมส์ คีเฟ (James Keefe) ได้กล่าวถึง แบบการเรียนรู้ ว่าเป็นนวัตกรรมทางด้านการเรียนการสอนแบบหนึ่ง ที่เป็นเครื่องมือชนิดใหม่ในการปฏิบัติงาน เป็นแนวทางใหม่ในการพิจารณาถึงกระบวนการเรียนการสอนและแนวความคิดของผู้เรียนได้อย่างลึกซึ้ง นอกจากนี้ยังเป็นพื้นฐานในการวางแผนการสอนเพื่อทำการวิเคราะห์ลักษณะของผู้เรียนแต่ละบุคคล²

เดวิด อี ฮันท์ (David E. Hunt) ได้กล่าวว่า แบบการเรียนรู้เป็นการกล่าวถึงผู้เรียนในรูปแบบของสภาพทางการศึกษาที่ผู้เรียนแต่ละคนนิยมชมชอบ แบบการเรียนรู้เป็นคุณลักษณะที่สามารถค้นหาได้ และจากการค้นหาแบบการเรียนรู้ของนิสิตนักศึกษาจะเป็นแนวทางไปสู่การทำงานที่มีประสิทธิภาพกับนิสิตนักศึกษา การที่ใคร่เกี่ยวกับแบบการเรียนรู้ที่แตกต่างกันของผู้เรียน จะช่วยเสนอแนะต่ออาจารย์ผู้สอนที่จะใช้การเรียนการสอนให้เหมาะสม³

ริต้า คัทนีย์ และ ไพรซ์ (Rita Dunn and Price) ได้กล่าวว่า แบบการเรียนรู้เป็นผลรวมของความคิดของนิสิตนักศึกษาเกี่ยวกับแนวทางที่เขาต้องการเรียน ซึ่งมีองค์ประกอบอย่างน้อย 18 อย่างที่แตกต่างกันอันเนื่องมาจาก สิ่งแวดล้อมมูลฐานซึ่งมีผลต่อความสามารถของแต่ละบุคคลในการรับและสะสมความรู้ไว้ ซึ่งหมายถึง อิทธิพลของเสียง แสง อุณหภูมิ ระยะเวลา ความต้องการในเรื่องอาหารและเครื่องดื่ม หรือแม้แต่การชอบแบบการเรียนรู้ตามลำพัง หรือชอบเรียนกับกลุ่มเพื่อน โดยสรุปแล้วแบบการเรียนรู้ก็คือ การสรุป

¹ Gerry Page & J.B. Thomas with A.R. Marshall, International Dictionary of Education (New York: The Anchor Press Ltd., 1977), p.203.

² James W. Keefe, "School Application of the Learning Style Concept," in Student Learning Styles : Diagnosing and Prescribing Programs, p.131.

³ David E. Hunt, "Learning Style and the Interdependence of Practice and Theory," Phi Delta Kappan 9(May 1981): 647.

ความคิดเห็นส่วนตัวของผู้เรียนเกี่ยวกับวิธีการเรียนของเขานั้นเอง¹

นอกจากนี้ ริต้า คันน์ และ ไพร์ส (Rita Dunn and Price) ยังได้กล่าว
ว่า ผู้เรียนจะมีแบบการเรียนแบบใดนั้นจะได้ผลกระทบจากสิ่งต่อไปนี้คือ

1. สภาพแวดล้อม (Environmental) เช่น เสียง แสง อุณหภูมิ
การจัดที่นั่งในห้องเรียน
2. สภาพทางอารมณ์ (Emotional) เช่น แรงจูงใจ ความมุ่งมั่นในการทำงาน
และความรับผิดชอบ
3. สภาพทางสังคม (Sociological) เช่น การชมยกย่องเป็น
รายบุคคล งานคู่ เป็นกลุ่ม และการสนองตอบในเรื่องการใช้อำนาจ
4. สภาพทางร่างกาย (Physical) เช่น สมรรถภาพทางร่างกาย
ความต้องการอาหาร การพักผ่อน การเคลื่อนไหว การใช้เวลาให้เป็นประโยชน์²

โจเซฟ อี ฮิลล์ (Joseph E. Hill) ได้กล่าวว่า แบบการเรียน หรือ
แบบการคิด (Cognitive Style) เป็นวิถีทางหนึ่งที่สามารถจะค้นพบเกี่ยวกับความ
แตกต่างระหว่างบุคคลได้ ซึ่งเป็นผลสะท้อนมาจากลักษณะและความนึกคิดที่จะลงมือปฏิบัติ
รวมทั้งอิทธิพลทางวัฒนธรรมซึ่งมีผลต่อการรับจนถึงการแสดงออก³

เดวิด เอ คอลบ์ (David A. Kolb) กล่าวว่า แบบการเรียนเป็นผลมา
จากลักษณะและนิสัยทางพันธุกรรม (Hereditary equipment) ประสบการณ์เดิม

---

¹Rita Dunn, Kenneth Dunn, and Gary E. Price, "Learning Styles Research VS Opinion," p.646.

²Rita Dunn and others, "Learning Style Researchers Define Differences Differently," Educational Leadership 5(February 1981): 374.

³Joseph E. Hill, and others, Personalized Education Programs Utilizing Cognitive Styles Mapping (Bloomfield Hills, Mich : Oakland Community College, 1971), p.375.

(Past experience) และการรวมสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน (Present environment combining) ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดความแตกต่างระหว่างบุคคล เป็นการเน้นความแตกต่างของวิธีการเรียนรู้พื้นฐาน 4 แบบ ที่ถือเป็นหลักในทฤษฎีการเรียนรู้แบบประสบการณ์ ดังนี้ (Experiential Learning Theory)

1. ประสบการณ์ตรง (Concrete Experience)
2. การสังเกตปฏิกิริยาโต้ตอบหรือการสังเกตผลสะท้อนกลับ (Reflective Observation)
3. ความคิดรวบยอดที่เป็นนามธรรม (Abstract Conceptualization)
4. การทดลองปฏิบัติ (Active Experimentation)¹

แกนฟิลด์ และ แลฟเฟอร์ตี (Canfield and Lafferty) กล่าวว่า
แบบการเรียนของแต่ละบุคคลนั้นเป็นผลมาจาก

1. สภาพทางวิชาการ (Academic Conditions) ซึ่งมีความสัมพันธ์กับผู้สอนและกลุ่มเพื่อน
2. สภาพทางโครงสร้าง (Structural Conditions) ซึ่งเมื่อจัดการและสมาคมต่าง ๆ
3. สภาพความสำเร็จ (Achievement Condition) ซึ่งมีจุดมุ่งหมายและการแข่งขัน
4. สภาพความพอใจ (Content)
5. วิธีการเรียนรู้ที่นิยมนชอบ (Mode of Preferred Learning)
6. ระดับการกระทำที่คาดหวัง (Expectation of Performance Level)

---

¹ David A. Kolb, "Disciplinary Inquiry Norms and Student Learning Styles : Diverse Pathways for Growth," in The Modern American College, ed. Arthur Chickering (San Francisco: Jossey-Bass, 1981), p.276.

นอกจากนี้ยังกล่าวถึงเครื่องมือวัดแบบการเรียนรู้ (Learning Styles Inventory หรือ LSI) เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้สอนได้เข้าใจถึงอุปสรรคเกี่ยวกับการเรียนของผู้เรียนและหน่วยวิชาการเรียน เพื่อที่จะได้ให้คำปรึกษาที่ถูกต้องโดยเน้นทัศนคติ ค่านิยมและความสนใจ¹ และยังมีนักการศึกษาอีกท่านหนึ่งคือ เดวิดแมน (Davidman) ได้กล่าวถึงเครื่องมือวัดแบบการเรียนรู้ว่าเป็นผลของความรู้ที่เกี่ยวข้องกับแบบการเรียนรู้ ซึ่งแสดงให้เห็นความพอใจทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสิ่งแวดล้อมของผู้เรียน และยังมี ความเห็นว่าการใช้เครื่องมือวัดแบบการเรียนรู้เช่นเดียวอาจจะได้แบบการเรียนรู้ของผู้เรียน ที่ยังไม่ถูกต้อง สิ่งที่เป็นในการพิจารณาควบคู่ไปกับเครื่องมือวัดแบบการเรียนรู้คือ การสังเกตแบบการเรียนรู้ของผู้เรียน²

แบบการเรียนรู้ของนิสิตนักศึกษา

นิสิตนักศึกษาในระดับมัธยมศึกษาเป็นวัยที่มีประสบการณ์สูง มีความสามารถด้านใด ด้านหนึ่งมาแล้ว มีเป้าหมายในการศึกษา และมีความรับผิดชอบสูง พร้อมทั้งมีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง ฉะนั้นนิสิตแต่ละคนย่อมมีแบบการเรียนรู้เป็นของตนเอง ซึ่งมีนักการศึกษาได้จัดหมู่แบบการเรียนรู้ของนิสิตนักศึกษาไว้หลายท่านดังนี้

ริชาร์ด มานน์ (Richard Mann) ศาสตราจารย์ทางจิตวิทยา ณ มหาวิทยาลัยมิชิแกน (Michigan University) ได้แบ่งแบบการเรียนรู้ของผู้เรียนออกเป็น 8 แบบ คือ

1. แบบยินยอม (The Compliant Students) ผู้เรียนแบบนี้จะยึดเอางานเป็นหลัก (Task Oriented) ไม่สนใจประสบการณ์อื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกับงานของตน และพยายามไม่ให้งานอื่นมาแทรกแซงงานที่อาจารย์ได้มอบหมายให้กระทำเพราะถือว่า

¹ Canfield and Lafferty, Learning Styles Inventory (Detroit: Humanics Media (Liberty Drawer), 1970), p.374.

² Rita Dunn, Kenneth Dunn, and Gary E. Price, "Learning Styles : Research VS Opinion," p.646.

อาจารย์มีอำนาจในการให้เกรด ผู้เรียนจะทำงานตามที่ผู้อื่นให้ทำมากกว่าจะเกิดจากความรูสึกของตนเองอยากจะทำ ผู้เรียนแบบนี้มีความกระตือรือร้น ตั้งใจทำงาน เพื่อให้ถูกใจอาจารย์ และผู้ปกครอง ผู้เรียนไม่ชอบห้องเรียนที่ไม่มีระเบียบ ปล่อยให้ละเลย สิ่งสำคัญของผู้เรียนกลุ่มนี้คือ ต้องการทำความเข้าใจกับวิชาที่เรียน

2. แบบวิตกกังวล (The Anxious Dependent Students) ผู้เรียนแบบนี้ทำอะไรจะขึ้นอยู่กับอาจารย์ทั้งความรู้และความช่วยเหลือ มีความวิตกกังวลมากเรื่องการวัดผลและงานต่าง ๆ ในชั้นเรียน สิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือ เขามีความรู้สึกว่าเขาไม่มีความสามารถ (Intellectual Incompetence) ความรู้สึกดังกล่าวผสมผสานกับแรงกดดันจากปัญหาภายนอก (External Pressures) โดยเฉพาะจากที่บ้าน ทำให้เกิดความวิตกกังวลขึ้นซึ่งมีผลต่อเกรดของเขาด้วย

3. แบบท้อใจ (The Discouraged Workers) ผู้เรียนแบบนี้มีทัศนคติต่อตนเองในทางลบ รู้สึกไม่พอใจในตนเอง ไม่มองผู้อื่นเป็นปฏิปักษ์ เมื่อทำสิ่งใดผิดก็มักจะโทษตัวเองหรือจะหาสิ่งใดก็เกิดความหมกมุ่น ท้อแท้ และมีความวิตกกังวลเกิดขึ้น ผู้เรียนแบบนี้ไม่เป็นที่ชื่นชอบของเพื่อนในกลุ่มเพราะพวกนี้ชอบดูถูกตนเอง ไม่ยอมรับเหตุการณ์หรือสถานการณ์อื่น ๆ ที่มีผลต่อประสิทธิภาพการเรียนของเขา นอกจากนี้พวกเขายังแบ่งแยกกับกลุ่มอื่น เพราะทัศนคติของเขาจะเอาตนเองเป็นหลัก ยกเอาปมค้อยที่มีอยู่มากมาพาดพิงกับผลการเรียนมากกว่าจะลบบมค้อยแล้วสร้างปมแทน

4. แบบอิสระ (The Independents) ผู้เรียนแบบนี้มีลักษณะเป็นผู้นำกว่าผู้อื่นอย่างเห็นได้ชัด มีสติปัญญาดี พวกนี้มีความรับผิดชอบ มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีอิสระในตัวเอง การงานหรือเพื่อน ๆ เขามีความเป็นอิสระมั่นคง พวกนี้สามารถมองเห็นความสัมพันธ์ของการเรียน วัตถุประสงค์ และการทำงานอย่างมีความคิดสร้างสรรค์

5. แบบวีรบุรุษ (The Heroes) ผู้เรียนแบบนี้เป็นพวกที่อยู่แนวหน้า เป็นที่รู้จัก มีชื่อเสียงโด่งดังทางการเรียนกับบทบาทการประท้วง งานที่ผู้เรียนแบบนี้ทำมีทั้งประเภทสร้างสรรค์และสร้างปฏิปักษ์และก่อให้เกิดความไม่พอใจขึ้นอย่างรุนแรงได้ ความภูมิใจในอำนาจเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้พวกนี้พยายามสร้างเอกลักษณ์โดยการแสดงออก

6. แบบลอบยิง (The Snipers) ผู้เรียนแบบนี้เป็นพวกที่มองโลกในแง่ร้ายเกี่ยวกับความสามารถของตนเอง มองไม่เห็นประโยชน์และความสำคัญที่จะไปเกี่ยวข้องกับหรือ

มีความสัมพันธ์กับอาจารย์และผู้มีอำนาจอื่น ๆ ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับอาจารย์มีช่องว่างมาก ผู้เรียนแบบนี้เป็นพวกหลบหลีก มักไม่ยอมเผชิญหน้ากับอาจารย์ สร้างความขัดแย้งจนวายเป็นนำไปสู่การลอบทำร้ายอาจารย์ผู้สอน มีแนวโน้มเพื่อเป็นปฏิปักษ์กับอาจารย์ผู้สอน

7. แบบแสวงหาความสนใจ (The Attention Seekers) ผู้เรียนแบบนี้เน้นทางด้านสังคมมากกว่าด้านสติปัญญา พวกนี้ต้องการสร้างความสัมพันธ์กับอาจารย์และผู้เรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น พุกกฤษ แสงตัว กุญแจ ไม่แสดงเอาเรื่องตลกต่าง ๆ เพื่อก่อให้เกิดความสนใจ เกิดการยอมรับในหมู่เพื่อนฝูง ในแวดวงผู้เรียน เพื่อค้ำประกันความสนใจทางด้านพุทธิปัญญา

8. แบบสงบเงียบ (The Silent Students) ผู้เรียนแบบนี้เป็นผู้ที่ไม่ค่อยมีส่วนร่วมในการอภิปราย ในกิจกรรมการเรียน พุคณอย มักจะเงิบเฉย ไม่ทำอะไร ไม่ว่าในห้องเรียนหรือนอกห้องเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์ผู้สอนกับผู้เรียนมีน้อย การสนับสนุนช่วยเหลือมีน้อยเช่นกัน ไม่ชอบทำกิจกรรมการเรียน ทำให้เกิดความห่างเหินกับอาจารย์ผู้สอน อาจารย์ผู้สอนไม่เข้าใจผู้เรียนเพราะผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมน้อย¹

เชอร์รีด ไรซ์แมน และ แอนโทนี กราซ่า (Sheryl Reichman and Anthony Grasha) ได้แบ่งประเภทของแบบการเรียนของนิสิตนักศึกษาออกเป็น 6 แบบ ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้เป็นแนวทางในการวิจัยครั้งนี้คือ

1. แบบอิสระ (Independent) ลักษณะผู้เรียนแบบนี้ชอบที่จะคิดทำเรื่องต่าง ๆ ด้วยตนเอง แต่จะฟังความคิดเห็นของนิสิตคนอื่น ๆ ในชั้นเรียน เขาตั้งใจศึกษาเรียนรู้เนื้อหาที่สำคัญด้วยตนเองและมีความเชื่อมั่นในความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹Richard D. Mann, and Others, The College Classroom : Conflict Change and Learning (New York: John Willy, 1970) cited by Robert B. Kozma, Lawrence W. Belle and George W. Williams, Instructional Techniques in Higher Education (Englewood Cliffs, New Jersey: Educational Technology Publication, Inc., 1975), p.78-81.

2. **แบบหลีกเลี่ยง (Avoidance)** เป็นลักษณะของผู้เรียนที่ไม่สนใจเรียน เนื้อหาวิชาในชั้นเรียนตามแผน ไม่มีส่วนร่วมกับนิสิตคนอื่น ๆ และอาจารย์ในชั้นเรียน ไม่สนใจสิ่งที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน ทักษะของผู้เรียนแบบนี้จะมองเห็นว่า ห้องเรียนเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสมใจ

3. **แบบร่วมมือ (Collaborative)** ลักษณะของผู้เรียนแบบนี้เป็นแบบที่เขามีความรู้ดีว่าเขาสามารถเรียนได้ดีที่สุด โดยการแลกเปลี่ยนความคิดความสามารถซึ่งกันและกัน พวกเขามีความสัมพันธ์กับอาจารย์ กลุ่มเพื่อน และคนที่ทำงานร่วมกับคนอื่น เขาเห็นชั้นเรียนเป็นสถานที่สำหรับสังคมปฏิสัมพันธ์ (Social Interactions) เช่นเดียวกับสถานที่เรียนรู้อื่นๆ

4. **แบบพึ่งพา (Dependent)** ลักษณะของผู้เรียนแบบนี้ เป็นแบบที่มีความอยากหรืออยากเห็นทางวิชาการน้อยมาก และจะเรียนรู้เฉพาะสิ่งที่ถูกบังคับกำหนดให้เรียน นิสิตเห็นอาจารย์และเพื่อนร่วมชั้นเป็นแหล่งของโครงสร้างความรู้และเป็นแหล่งสนับสนุนทางวิชาการ (Sources of Structure and Support) นิสิตพึ่งพาอาจารย์ในเรื่องของแนวทางในการศึกษาและต้องการได้รับคำบอกเล่าว่าควรจะทำอะไร

5. **แบบแข่งขัน (Competitive)** ลักษณะของผู้เรียนแบบนี้ เป็นแบบที่ผู้เรียนแสดงเพื่อที่จะเอาชนะเพื่อนด้วยกัน โดยพยายามที่จะทำอะไร ๆ ให้ดีกว่าคนอื่น ๆ กลุ่มนี้มีความรู้ดีว่าเขาต้องแข่งขันกับคนอื่นเพื่อรางวัลในชั้นเรียน เช่น คำชมของอาจารย์ ความสนใจของอาจารย์ หรือเกรด เขามองห้องเรียนเป็นสนามแข่งขันที่จะต้องแพ้-มีชนะ และผู้เรียนแบบนี้มีความรู้ดีว่าต้องชนะเสมอ

6. **แบบมีส่วนร่วม (Participant)** ลักษณะของผู้เรียนแบบนี้ต้องการเรียนรู้เนื้อหาวิชาและชอบที่จะเข้าห้องเรียน มีความรับผิดชอบที่จะเรียนรู้ให้มากที่สุดจากห้องเรียน และมีส่วนร่วมกับผู้คนที่คอยถามที่ใดที่ใดที่คอยช่วย นิสิตแบบนี้มีความรู้ดีว่าควรจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมห้องเรียนให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ แต่จะมีส่วนร่วมน้อยในกิจกรรมที่ทำได้

อยู่ในแนวทางของวิชา¹

เบอร์ตัน อาร์ คลาร์ก (Burton R. Clark) ได้จำแนกนิสิตนักศึกษาโดย
แบ่งลักษณะของวัฒนธรรมของนิสิตนักศึกษา ที่สัมพันธ์กับการใช้ชีวิตในมหาวิทยาลัยออกเป็น
4 ลักษณะดังแผนภาพข้างล่างนี้

ความคิด

สถาบัน	กลุ่มวิชาการ + +	กลุ่มทิวทัศน์ - +
	กลุ่มกิจกรรม + -	กลุ่มอาชีพ - -

ลักษณะการแบ่งของ เบอร์ตัน อาร์ คลาร์ก (Burton R. Clark) ได้
อาศัยพื้นฐาน 2 แนวทาง คือ แนวทางของความคิดหรือปัญหาเป็นหลัก โดยพวกนี้เน้นความ
คิดสูง ได้แก่ พวกกลุ่มวิชาการและกลุ่มทิวทัศน์ และพวกนี้ยังเน้นปัญหาเป็นรอง ได้แก่ กลุ่ม
กิจกรรมและกลุ่มอาชีพ ส่วนอีกแนวหนึ่งอาศัยสถาบันเป็นหลัก โดยพวกนี้เน้นสถาบันมาก
ได้แก่ กลุ่มวิชาการและกลุ่มกิจกรรม ในขณะที่พวกที่ไม่เน้นสถาบันมากนัก ได้แก่ กลุ่มทิวทัศน์
และกลุ่มอาชีพ เมื่อรวม 2 แนวทางแล้วก็จะได้อุดมคติของนิสิตนักศึกษา 4 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มวิชาการ (Academic Subculture) เป็นนิสิตนักศึกษาที่เห็น
ว่าชีวิตในมหาวิทยาลัยต้องเป็นไปเพื่อการเรียน ความสนใจพวกนี้จะอยู่กับเนื้อหาวิชาการ

¹Sheryl Reichman and Anthony Grasha, Workshop Handout on Learning Styles (Ohio: Faculty Resource Center, University of Cincinnati, 1975) Cited by Robert B. Kozma, Lawrence W. Belle and George W. Williams, Instructional Techniques in Higher Education, p.86-87.

รายงาน เกรก และความหวังที่จะได้เรียนต่อในระดับที่สูงขึ้นไป ชีวิตของนิสิตนักศึกษากลุ่มนี้ มีความผูกพันกับห้องเรียน ห้องสมุด และสถาบันของตนเองอย่างมาก

2. กลุ่มกาวหนา (Non-conformist Subculture) เป็นนิสิตนักศึกษาที่มีลักษณะ "ไม่ยอมตาม" เป็นพวกที่มีความรุนแรงและแข็งกร้าว มักสงสัยและไม่เชื่อในค่านิยมและแบบแผนพฤติกรรมที่เป็นอยู่ มีความคิดเป็นอิสระของตนเอง สนใจการศึกษาคุณค่าด้วยตนเอง สนใจแสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ทั้งทางคำวาทกรรม ศิลปะ และการเมือง นิสิตนักศึกษากลุ่มนี้มีแนวโน้มที่จะต่อต้านสถาบัน ต้องการสร้างสรรค์สังคมที่เป็นอยู่ให้ดีขึ้น ความรู้และความคิดจะได้อาจมาจากนอกรมหาวิทยาลัย

3. กลุ่มกิจกรรม (Collegiate Subculture) เป็นนิสิตนักศึกษาที่ไม่สนใจการเรียนและตำรา แต่จะสนใจกิจกรรมนอกหลักสูตรในมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะกิจกรรมการกีฬา สันทนาการ งานสังคม และบันเทิง มีความรู้ดีผูกพันกับสถาบันของตนเองมาก เน้นอยู่กับสถาบันในฐานะที่เป็นส่วนทำกิจกรรมดังกล่าว

4. กลุ่มอาชีพ (Vocational Subculture) เป็นนิสิตนักศึกษาที่สนใจเรียนเพื่อให้ตนเองจบไปประกอบอาชีพได้เป็นหลักสำคัญ ไม่สนใจกับความคิดความอ่านอย่างแท้จริง ไม่มีความผูกพันกับสถานศึกษามากนัก ไม่สนใจกิจกรรมทุกประเภท นอกจากกิจกรรมพิเศษที่มีรายได้เพื่อการอาชีพเสียเป็นส่วนมากโดยเขามองเห็นสถานศึกษาที่เรียนเป็นแหล่งฝึกงาน และเป็นสถานที่อันจะนำไปสู่อนาคตการทำงานที่ดียิ่งขึ้น¹

นิสิตนักศึกษาแนวอาชุกุมคติ และความนึกคิดต่อชีวิตและสังคมเป็นไปในทำนองเดียวกัน แต่การมองชีวิตและการใช้ชีวิตในมหาวิทยาลัยก็อาจมีความแตกต่างกันออกไปได้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹Burton R. Clark, Educating the Expert Society San Francisco: Chandler Publishing Co., 1962, อ้างถึงใน ไพฑูรย์ สินดารัตน์, "นิสิตนักศึกษากับการเรียนการสอน," ใน นิสิตนักศึกษา : หลักการ แนวปฏิบัติ และปัญหา, พรชูลี อาชาอํารง, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเคียนสโตร์, 2525), หน้า 197-199.

สรรเสริญ อุทัยเฉลิม ได้แบ่งประเภทของนิสิตนักศึกษาไว้เป็น 3 ประเภทคือ

1. ประเภทมาเรียนเพื่อแสวงหาความรู้อย่างเดียว ไม่สนใจสิ่งแวดล้อม

ภายนอก

2. ประเภทมาเรียนเพื่อแสวงหาความรู้เพื่อตนเองและสังคม สนใจสิ่งแวดล้อมและสังคมมากขึ้น เขาจะศึกษาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสภาพสังคม ใช้เวลาว่างออกไปช่วยเหลือสังคมให้ดีขึ้น

3. ประเภทแสวงหาความคิดใหม่ มีความคิดก้าวหน้าแสดงออกในสิ่งใหม่ ๆ อยู่เสมอ กลุ่มนี้ได้อิทธิพล "ปัญญาชน" พวกนี้ได้รับการเอาใจใส่จากอาจารย์ช่วยชี้แนะแนวทางให้ขอคิดที่ถูกต้อง ใจกว้าง ยอมรับฟังความคิดเห็นของกลุ่มนี้ จะทำให้กลุ่มนี้ขึ้นนำกลุ่มอื่น ๆ ได้ เพราะถือว่าเป็นพวกกลุ่มก้าวหน้าหรือกลุ่มปฏิวัติ¹

เตือนใจ ชิวรักดี ได้แบ่งประเภทนิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัยในประเทศไทยออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. นิสิตนักศึกษาที่เข้ามาต้องการเรียน จะมีความตั้งใจเรียน ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับที่มหาวิทยาลัยวางไว้ มีความกระตือรือร้นในการศึกษาเพราะมีแรงจูงใจคือต้องการจะได้ปริญญาบัตร

2. นิสิตนักศึกษาที่เข้ามาเพราะความจำเป็น ได้แก่ พวกที่เข้ามามหาวิทยาลัยโดยเป็นความรู้สึกของตน นอกจากนี้ยังรวมถึงนิสิตนักศึกษาที่เลือกเรียนตามเพื่อน เมื่อเข้าเรียนแล้วไม่ชอบเรียนในคณะที่สอบได้ นิสิตนักศึกษาประเภทนี้ เมื่อเข้ามาเรียนบางครั้งก็ก่อให้เกิดปัญหาใหม่มหาวิทยาลัย ไม่ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับ ไม่ตั้งใจเรียน (Never Learn)²

¹สรรเสริญ อุทัยเฉลิม, "มหาวิทยาลัยในทัศนะของข้าพเจ้า" ใน คมมหาวิทยาลัย (กรุงเทพมหานคร: แผนกอิสระสื่อสารมวลชนและประชาสัมพันธ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2514), หน้า 183-184.

²เตือนใจ ชิวรักดี, "ศักยภาพของคนหนุ่มสาวเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ" ใน เยาวชนไทย (กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516), หน้า 101-111.

การแบ่งกลุ่มนิสิตนักศึกษาไม่ว่าจะแบ่งแบบใดต่างก็แสดงลักษณะเด่นของแนวคิดที่ว่า นิสิตนักศึกษามีความนึกคิด มีทัศนคติ และมีแบบแผนพฤติกรรมในมหาวิทยาลัยแตกต่างกันออกไป อาจารย์ผู้สอนจึงควรใคร่ครวญในความแตกต่างนี้และทำวิธีใหญ่เรียนทุกกลุ่มได้เรียนรู้ในสิ่งที่ตนเองสนใจ และเสนอแนวทางที่เหมาะสมให้นิสิตได้เลือกต่างมีคุณค่าแก่ตนเองและสังคมต่อไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแบบการเรียน

งานวิจัยในต่างประเทศ

ลินดาซู แชปแมน โคเกอร์ (Linda Sue Chapman Coker) ได้วิจัยเรื่อง แบบการเรียนของนักศึกษาผู้ใหญ่พยาบาล ซึ่งได้ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างวิธีการสอน 2 แบบ แบบหนึ่งเป็นวิธีการสอนที่ผู้ใหญ่เรียนมีแบบการเรียนอิสระ (Independent Style Learning) ส่วนอีกแบบหนึ่งเป็นแบบการเรียนพึ่งพา (Dependent Style Learning) กับแบบการคิด 3 แบบ (Cognitive Style), วิธีการสอนของครูที่ผู้เรียนชอบและผลการเรียนปลายภาค โดยศึกษาจากนักศึกษาพยาบาล 2 กลุ่ม เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบทดสอบแบบการคิด (Cognitive Style Tests) ซึ่งกลุ่มแรกถูกสอนด้วยวิธีการสอนแบบพึ่งพาหรือขึ้นอยู่กับครูผู้สอน กลุ่มที่สองถูกสอนด้วยวิธีการสอนแบบอิสระที่ให้ตัดสินใจด้วยตัวเอง ผลการวิจัยปรากฏว่า นักศึกษาพยาบาลมีแบบการเรียนที่อิสระและแบบการเรียนที่ไม่อิสระมีเปอร์เซ็นต์เท่ากัน (equal percentage) นักศึกษาพยาบาล 2 กลุ่มมีผลการเรียนที่แตกต่างกันเพียงเล็กน้อย และวิธีการสอนของครูที่ผู้เรียนชอบจะเป็นวิธีการสอนแบบอิสระ และค่าเฉลี่ยของผลการเรียนของผู้เรียนแบบอิสระมีนัยสำคัญสูงกว่าผู้เรียนแบบพึ่งพา¹

แพตริเชีย กิลด์ (Patricia Guild) ได้ศึกษาแบบการเรียนมาใช้ให้เป็นประโยชน์สำหรับครู การศึกษารุ่นนี้ใช้การวิเคราะห์เอกสารด้วย เพื่อจะหาข้อมูลที่เหมาะสม

¹Linda Sue Chapman Coker, "An Investigation of Cognitive Learning Styles in the Adult Nurse Learner" Dissertation Abstracts International 44 (February 1984): 2373-A.

สำหรับครูโดยการเสนอข้อมูลในรูปของแนวทางและเสนอแนะที่ประยุกต์ใช้ในห้องเรียน การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้ใช้ให้เห็นแนวทาง 5 ประการสำหรับครูที่นำมาใช้ใน ห้องเรียน

1. นักศึกษามีแนวทางในการเรียนแตกต่างกัน ซึ่งอาจให้ความหมายใน ลักษณะแบบการเรียนของแต่ละคน
2. คุณลักษณะของแบบการเรียน สามารถประเมินและจำแนกได้
3. คุณลักษณะของแบบการเรียนมีผลต่อบุคคลในทิศทางที่ต่างกันและมี ปัจจัยหลายประการที่มีผลต่อแบบการเรียนของบุคคล
4. ทฤษฎีแบบการเรียน มีความสำคัญในการที่จะนำมาใช้สำหรับการเรียน ในห้องเรียน

5. แบบการสอนที่มีอยู่ จะมีผลต่อแบบการเรียนและผลของการเรียน¹ รีเบคก้า เกย์ ลาสสัน (Rebecca Gay Lissan) ได้ทำการศึกษา เปรียบเทียบความแตกต่างของแบบการเรียนระหว่างนักศึกษาพยาบาลที่ลงทะเบียนเรียน (Registered Nurse Students) และพยาบาลที่มาศึกษาเพิ่มเติม (Generic Student Nurses) ในนิวอิงแลนด์ ซึ่งได้ศึกษาความแตกต่างของตัวนักศึกษาเอง (Student Orientations) ไปจนถึงประสบการณ์ในวิทยาลัย 5 ด้าน ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ของการศึกษาในวิทยาลัย
2. ขบวนการเรียนการสอนที่ชอบแตกต่างกัน
3. ทัศนคติที่ขึ้นกับการตัดสินใจและบทบาทของนักศึกษาในคณะ
4. ความสัมพันธ์ในกลุ่มเพื่อน (การคบหาสมาคมในกลุ่มเพื่อนที่ชอบ แตกต่างกัน)
5. ตำแหน่งทางสังคม (ทัศนคติที่มีต่อชุมชน สังคม และบทบาทของนักศึกษา)

¹ Patricia Guild, "Learning Style : Knowledge, Issues, and Applications for Classroom Teachers" Dissertation Abstracts International 41 (September 1980): 1033-A.

กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยนักศึกษาพยาบาลที่ลงทะเบียนเรียน (Registered Nurse Students) และพยาบาลที่ศึกษาเพิ่มเติม (Generic Student Nurses) จำนวน 126 คน ส่วนเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยเครื่องมือวัดแบบการเรียน (Learning Styles Inventory) และแบบสำรวจตัวนักศึกษา (Student Orientations Survey) ผลการวิจัยพบว่า ความคาดหวังทางการศึกษาของนักศึกษา 2 กลุ่มมีเหมือนกัน, แบบการเรียนของนักศึกษา 2 กลุ่มมีความใกล้เคียงกันมาก และทั้ง 2 กลุ่มนั้นยังมีแนวโน้มที่มีแบบการเรียนหลาย ๆ แบบค่อนข้างมากกว่าแบบการเรียนที่ถาวรเพียงแบบเดียว¹

ยूसอฟ อีสเมด (Yusoff Ismail) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์กับแบบการเรียนของนักศึกษามาเลเซียที่ตั้งใจศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยอิสลินนอยส์ตอนเหนือ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาจำนวน 126 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบวัดแนวโน้มผลสัมฤทธิ์ของเมห์ราเบียน และแบงก์ (Mehrabian and Bank's Measures of Achieving Tendency) และแบบการเรียนของโคลบ์ (Kolb's Learning Style) การศึกษาครั้งนี้ต้องการทราบความสัมพันธ์และความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญระหว่างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์กับแบบการเรียนแต่ละแบบ

ผลการวิจัยปรากฏว่า

1. แรงจูงใจที่จะหลีกเลี่ยงความล้มเหลวมีส่วนสัมพันธ์กับการเรียนรู้อย่างเป็นประสบการณ์ตรง (concrete learning)
2. แรงจูงใจที่ประสบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีส่วนสัมพันธ์กับการเรียนรู้อย่างที่เป็นนามธรรม (abstract learning)

---

¹ Rebecca Gay Lissan, "A Study of Learning Style Differences and Educational Orientation Differences Between the Registered Nurse Student and the Generic Student Nurse Enrolled in a Baccalaureate Nursing Program" Dissertation Abstracts International 43 (November 1982): 1442-A.

3. กลุ่มวิชาการ (academic major group) และระดับของโรงเรียน (level of school) มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญระหว่างแรงจูงใจไม่สัมพันธ์กับแบบการเรียนรู้แต่ละแบบ

4. แรงจูงใจไม่สัมพันธ์ทางการเรียนรู้ถูกพบว่า เป็นอิสระจากลักษณะสำคัญของแบบการเรียนรู้แต่ละแบบที่นักศึกษานิยมชมชอบ¹

งานวิจัยในประเทศ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแบบการเรียนรู้โดยตรงของในประเทศไทย มีอยู่เพียงเรื่องเดียว คือ "แบบการเรียนรู้ของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย" นอกจากนี้ก็มีการวิจัยเกี่ยวกับนิสัยและทัศนคติในการเรียนของนิสิตนักศึกษาและความพึงพอใจของนิสิตต่อการบวนการเรียนการสอนเท่านั้น

ประโยชน์ คุณค่าคุณานุกูล ได้วิจัยเรื่อง "แบบการเรียนรู้ของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย" โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 4 สาขา คือ สาขาวิทยาศาสตร์ปริศน์ สาขาวิทยาศาสตร์ประยุกต์ สาขาสังคมศาสตร์ และสาขามนุษยศาสตร์ จำนวน 750 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบวัดแบบการเรียนรู้ของนิสิตแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ซึ่งผู้วิจัยได้แปลและดัดแปลงแบบวัดแบบการเรียนรู้ของนิสิต (Student Learning Styles Questionnaire) ของ แอนโทนี กราสซ่า และเชอร์รีล ไรช์แมน (Anthony Grasha and Sheryl Reichman) ผลการวิจัยพบว่า

1. นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยชอบแบบการเรียนรู้ 4 แบบ คือ ชอบแบบการเรียนรู้แบบรวมมือค่อนข้างสูง ชอบแบบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม แบบพึ่งพา แบบอิสระอยู่ในระดับปานกลาง และไม่ชอบแบบการเรียนรู้แบบหลีกเลี่ยงและแบบแข่งขัน

¹ Yusoff Ismail, "A study of the Relationships between Achievement Motivation and Learning Styles of a Group of Malaysian Students Attending Northern Illinois University" Dissertation Abstracts International 43 (January 1983):

2. นิสิตเพศชายชอบแบบการเรียนแบบอิสระสูงกว่านิสิตหญิงอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 นิสิตหญิงชอบแบบการเรียนแบบฟังหาและมีส่วนร่วมสูงกว่านิสิตชายอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 และ .01 ตามลำดับ
3. นิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงชอบแบบการเรียนแบบร่วมมือ และแบบมีส่วนร่วมสูงกว่านิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ
4. นิสิตที่ศึกษาในสาขาวิชาต่างกัน มีแบบการเรียนอิสระ แบบฟังหา และมีส่วนร่วมแตกต่างกัน
5. นิสิตชั้นปีที่ 1 ชอบแบบการเรียนแบบฟังหามากกว่าชั้นปีอื่น ๆ และนิสิตชั้นปีที่ 4 ชอบแบบการเรียนแบบฟังหาน้อยที่สุด
6. มีความสัมพันธ์ระหว่างแบบการเรียนส่วนใหญ่ในทางบวก แต่มีความสัมพันธ์ค่อนข้างต่ำ ยกเว้นแบบการเรียนมีส่วนร่วมกับแบบร่วมมือมีความสัมพันธ์ในระดัปลานกลาง แบบการเรียนแบบหัดก็คล้ายกับแบบร่วมมือ แบบการเรียนแบบหัดก็คล้ายกับแบบมีส่วนร่วมมีความสัมพันธ์กันในทางลบ¹

นภาพร เมษรักษ์วานิช ใควิจัยเรื่อง "ความสัมพันธ์ระหว่างนิสัยในการเรียนทัศนคติในการเรียนกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน" ใควิจัยเปรียบเทียบนิสัยและทัศนคติในการเรียนระหว่างนักเรียนที่เรียนในสาขาต่างกัน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสำรวจนิสัยและทัศนคติในการเรียนของบราวน์ และโฮลต์ซ ฟอรัม เอช (Survey of Study Habits and Attitudes : Brown and Holtzman : From H.) ผลการวิจัยพบว่า

1. นิสัยและทัศนคติในการเรียนมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
2. นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงมีนิสัยและทัศนคติในการเรียนดีกว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ

¹ประโยชน์ คุปกาญจนากุล, "แบบการเรียนของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาอุดมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524), หน้าบทคัดย่อ.

3. นักเรียนชายและหญิงมีนิสัยและทัศนคติในการเรียนไม่แตกต่างกัน

4. โดยทั่วไปแล้ว นิสัยและทัศนคติในการเรียนของนักเรียนทางสาขาวิชาจะต่างกัน ยกเว้นนักเรียนชายแผนกวิทยาศาสตร์ และนักเรียนหญิงแผนกศิลปศาสตร์ไม่แตกต่างกัน¹

สุจิตร ศิริวัฒน์ ไคว้จัย เรื่อง "การสร้างแบบสำรวจเจตคติและทัศนคติในการเรียนระดับอุดมศึกษา" ได้ศึกษาการสร้างแบบสำรวจเจตคติและทัศนคติในการเรียนระดับอุดมศึกษา แบบสำรวจที่สร้างขึ้นแบ่งเป็น 4 องค์ประกอบ คือ การหลีกเลี่ยง การผลัดเวลา วิธีการทำงาน การยอมรับในตัวครู และการยอมรับคุณค่าของการศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เป็นนิสิตนักศึกษาชั้นปีที่ 1, 2, 3 และ 4 ที่ศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยของรัฐในกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2521 รวม 7 มหาวิทยาลัย ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยจากแบบสำรวจปรากฏว่า องค์ประกอบด้านการผลัดเวลา และวิธีการทำงาน คะแนนเฉลี่ยของนิสิตนักศึกษาหญิงสูงกว่านิสิตนักศึกษาชายในระดับเดียวกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 และ .05 ตามลำดับ ส่วนต่างระดับชั้นกันคะแนนเฉลี่ยไม่แตกต่างกัน องค์ประกอบด้านการยอมรับในตัวครูและการยอมรับคุณค่าของการศึกษา คะแนนเฉลี่ยของนิสิตนักศึกษาชายและหญิงในระดับชั้นเดียวกัน และต่างระดับชั้นก็มีค่าไม่แตกต่างกัน²

ประพัฒน์ จำปาไทย ไคว้จัย เรื่อง "ความพึงพอใจของนิสิตต่อกระบวนการเรียนการสอนระดับบัณฑิตศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย" เพื่อที่จะศึกษาความพึงพอใจของนิสิตต่อกระบวนการเรียนการสอน โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นนิสิตปริญญาโทบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน 413 คน ซึ่งผลการวิจัยพบว่า

¹ในภาพ เมฆรักษ์าวณิช, "ความสัมพันธ์ระหว่างนิสัยในการเรียน ทัศนคติในการเรียนกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาจิตวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2515), หน้า 52-58.

²สุจิตร ศิริวัฒน์, "การสร้างแบบสำรวจเจตคติและทัศนคติในการเรียนระดับอุดมศึกษา" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาจิตวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522), หน้า 99-106.

1. นิสิตมีความพึงพอใจต่อกระบวนการเรียนการสอนกันต่าง ๆ อยู่ใน ระดับปานกลาง เรียงตามลำดับจากมากมาหาน้อยคือ คำนอาจารย์ผู้สอน บทบาท และ บุคลิกภาพของเพื่อนนิสิต การประเมินผล เนื้อหาวิชา กิจกรรมการเรียนการสอน และ ปัจจัยที่สนับสนุนต่อการเรียนการสอนในห้องเรียน ยกเว้นห้องสมุดคณะครุศาสตร์และห้องทำงาน ที่ภาควิชาจัดไว้ให้ ซึ่งนิสิตมีความพึงพอใจในระดับน้อย

2. รูปแบบของกระบวนการเรียนการสอนที่นิสิตมีความต้องการสอดคล้องกัน คือ อาจารย์เป็นกันเองกับนิสิต ห้องเรียนที่มีการถ่ายเทอากาศได้ดี ห้องทำงานของนิสิตที่ ภาควิชาควรมีโต๊ะ เก้าอี้วางเพียงพอ และมีหนังสือให้คนควา เจาหนาที่ห้องสมุดบริการทวย ความเต็มใจและมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และเนื้อหาวิชาที่ทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์ และเน้นการนำไปใช้¹

สรุปจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาการศึกษาของต่างประเทศมีอยู่ มาก ส่วนในประเทศไทยนั้นยังมีผู้ศึกษาและทำการวิจัยน้อยมาก รวมทั้งเอกสารและงานวิจัยที่ เกี่ยวข้องกับแบบการเรีนของนิสิตนักศึกษาทั้งในและต่างประเทศก็ยังมีน้อยเช่นกัน มีแต่ การวิจัยแบบการเรีนในระดับมัธยมศึกษา ระดับอุดมศึกษา โดยเฉพาะระดับปริญญาตรีเท่านั้น แต่ในระดับบัณฑิตศึกษายังไม่ปรากฏ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแบบการเรีนในประเทศไทยเพียง เรื่องเดียวคือ ไคกล่าวมาแล้วข้างท. นอกนั้นก็มิแต่ศึกษา เรื่องนิสัยและทัศนคติในการเรีน ของนิสิตนักศึกษาเท่านั้น ส่วนการวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดทางปรัชญาการศึกษา กับแบบการ เรีนของนิสิตยังไม่ปรากฏว่ามีผู้ใดทำการวิจัยมากอนเลยทั้งในประเทศไทย และ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ ประพัฒน์ จำปาไทย, "ความพึงพอใจของนิสิตต่อกระบวนการเรียนการสอนระดับ บัณฑิตศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย" (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชา วิจัยการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524), หน้าบทคัดย่อ.